

HYBRIDIVAIKUTTAMINEN JA DEMOKRATIAN RESILIENSSI

ULKOISEN HÄIRINNÄN MAHDOLLISUUDET JA
TORJUNTAKYKY LIBERAALISSA DEMOKRATIOISSA

Harri Mikkola, Mika Aaltola, Mikael Wigell,
Tapio Juntunen ja Antto Vihma

FIIA
REPORT

TOUKOKUU 2018

/55

HYBRIDIVAIKUTTAMINEN JA DEMOKRATIAN RESILIENSSI

**ULKOISEN HÄIRINNÄN MAHDOLLISUUDET JA
TORJUNTAKYKY LIBERAALIEISSA DEMOKRATIOISSA**

Harri Mikkola, Mika Aaltola, Mikael Wigell,
Tapio Juntunen ja Antto Vihma



ULKOPOLIITTINEN
INSTITUUTTI
UTRIKESPOLITISKA
INSTITUTET

FIIA REPORT

TOUKOKUU 2018

/ 55

Tämä julkaisu on loppuraportti Maanpuolustuksen tieteellisen neuvottelukunnan (Matine) ja Ulkopoliittisen instituutin rahoittamasta tutkimushankkeesta ”Yhteiskunnan kriisiturvallisuus ja toipumiskyky keskinäisriippuvuuksien mahdollistamien painostuskeinojen aikakaudella”.

Raportteja voi tilata Ulkopoliittisesta instituutista:

09 432 7707 / erja.kangas@fiia.fi

Kaikki FIIA raportit ja muut julkaisut ovat ladattavissa osoitteesta:

www.fiia.fi

Ulkoasu: Mainostoimisto SST Oy

Taitto ja grafiikka: Lotta-Marie Lemiläinen

Paino: Grano Oy, 2018

ISBN (painettu) 978-951-769-566-4

ISBN (sähköinen) 978-951-769-567-1

ISSN 2323-5454

Ulkopoliittinen instituutti on riippumaton tutkimuslaitos, joka tuottaa korkeatasoista tutkimusta poliittisen päätöksenteon ja avoimen keskustelun tukemiseksi niin kotimaassa kuin kansainvälistikin. Korkean laadun varmistamiseksi ainakin kaksi asiantuntijaa lukee ja kommentoi kaikkien instituutin julkaisujen käsikirjoituksia. Julkaisut käyvät lisäksi läpi ammattimaisen kielitarkastuksen ja editointiprosessin. Julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

FIIA

ULKOPOLIITTINEN
INSTITUUTTI
UTRIKESPOLITISKA
INSTITUTET

Arkadiankatu 23 b
PL 425 / 00101 Helsinki
Puhelin (09) 432 7000
Fax (09) 432 7799

www.fiia.fi

SISÄLLYS

Johdanto 7

1. Hybridihäirintä kiilastrategiana 19

2. Geoeconominen vaikuttaminen hybridihäirinnän muotona 39

3. Informaatiovaikuttaminen hybridihäirinnän muotona 53

4. Vaalivaikuttaminen hybridihäirinnän muotona 69

5. Resilienssipolitiikan mahdollisuudet hybridihäirintää vastaan 85

Lopuksi: Hybridipuolustuksen mahdollisuudet 111

Lähdeluettelo 121

Kirjoittajat 131

Sarjan aiemmat julkaisut 133

JOHDANTO

Raportti tutkii hybrdivaikuttamisen mahdollisuuksia avoimissa liberaaleissa demokratioissa. Raportti analysoi hybrdivaikuttamisen käsitteen ongelmakohtia ja hyödyllisyyttä, jonka jälkeen se keskittyy erityisesti kolmeen hybrdivaikuttamisen muotoon: geoeconomiseen vaikuttamiseen, informaatiovaikuttamiseen ja vaalivaikuttamiseen. Yksi mahdollinen vastaus hybrdivaikuttamisen tuomaan uhkakuvastoon on resilienssin käsitteen hyödyntäminen kansallisessa turvallisuustoiminnassa. Jälkimmäisessä osassa raportti analysoi myös kansallisen resilienssipolitiikan mahdollisuuksia hybrdivaiohkuja vastaan.

Länsimaista turvallisuusajattelua ovat viimeisten vuosikymmenten ajan leimanneet ajatukset vapaasta kansainvälisestä kaupankäynnistä, kansainvälisistä keskinäisriippuvuuksista ja näiden tuomista positiivisista turvallisuushyödyistä. Oletuksena on ollut, että kylmän sodan jälkeisessä toimintaympäristössä Eurooppaan on syntynyt keskinäisriippuvuuden ja yhteisten taloudellisten hyötyjen värittämä turvallisuusympäristö ja -yhteisö – tietynlainen demokraattisen rauhan ideaali. Vaikka monet ovat toivoneet tai uskoneet, valtioiden välisten yhteyksien ja riippuvuuksien kasvu ei ole aina tarkoittanut valtioiden välisten jännitteiden loppua.

Muiden muassa konfliktit Ukrainassa ja Lähi-idässä osoittavat, että avointa sotilaallista toimintaa painottava geopolitiikka on edelleen voimissaan. Samalla valtioiden toteuttama geostrateginen vaikuttaminen on monella tapaa muuttamassa. Geopoliittinen kamppailu on saanut uusia muotoja globaalien yhteyksien ja niissä kulkevien kansainvälisten logistiikka-, data-, finanssi-, energia- ja ihmisvirtojen maailmassa. Kansainvälisen politiikan toimintaympäristöä leimaa edelleen valtioiden

väläinen keskinäisriippuvuus, mutta se on luonteeltaan entistä enemmän kilpailullista ja usein myös vastakkain asettelevaa.

Nykyisessä uuden strategisen kilpailun värittämissä toimintaympäristössä samoja asioita, jotka linkittävät valtioita ja ihmisiä toisiinsa, voidaan käyttää työkaluina kohdeyhteisöihin vaikuttamisessa. Näitä ovat esimerkiksi rahoitus, kaupankäynti ja internet. Useimmat valtiot eivät ole valmiita luopumaan globalisaation ja kansainvälisten verkostojen tuomista hyödyistä. Tiedyt autoritaariset toimijat pyrkivät kuitenkin kasvattamaan kansainvälistä vaikutusvaltaansa ja jopa muuttamaan alueellista tai globaalia turvallisuusjärjestystä hyödyntämällä kansainvälisten yhteysien raamittamaa toimijoiden välisten käytänteiden ja riippuvuuksien epäsymmetriaa. Toimijoiden väliset yhteydet ja keskinäisriippuvuudet mahdollistavat toimintaympäristön, jossa autoritaarisilla toimijoilla on kyky hyödyntää esimerkiksi omaa päätöksenteon nopeuttaan ja keskittyjä resurssejaan avoimien demokratioiden poliittisia järjestelmiä vastaan tavoilla ja työkaluilla, joita liberaalien demokratioiden on vaikea hyödyntää omassa ulkopolitiikan työkalupakissaan.

Viime vuosien turvallisuusympäristöä on leimannut rajat ylittävien virtojen ja verkostojen mahdollistama, aikaisempaa piilotetumpi strateginen vaikuttaminen kohdeyhteisöihin. Keskinäisriippuvuus, joka perinteisesti on nähty toimijoiden välisen konfliktin hidasteena, on muuttunut valtapolitiikan elementiksi. Euroopassa erityisesti Venäjä on pyrkinyt taktisesti käyttämään taloudellisten, poliittisten ja informaatioon liittyvien sekä sotilaallisten työkalujen yhdistelmää useita toimijoita vastaan saavuttaakseen strategisia tavoitteitaan. Tämä näyttäytyy esimerkiksi energiapolitiikan käytössä ulkopoliittisen vaikuttamisen geokonomisena välineenä, joka nojaa olemassa olevaan valtioiden rajat ylittävään energian siirtoinfrastruktuuriin ja kykyyn kontrolloida kaasun tuontia Eurooppaan. Samoin informaatio- ja vaalivaikuttamisessa käytettyjen ”trollien” ja kyberaseiden käyttö perustuu olemassa olevaan ylikansalliseen informaatioteknologiainfrastruktuuriin.

Strateginen ymmärrys kansainvälisten riippuvuuksien aiheuttamista turvallisuuspoliittisista riskeistä lisääntynyt sen myötä, kun kilpailu toimijoiden välillä on kasvanut. Tässä toimintaympäristössä ”hybridisodasta” (*hybrid warfare*) ja ”hybridivaikuttamisesta” (*hybrid influencing*) on tullut keskeisimpiä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan ja julkisen keskustelun käsitteitä. Nämä käsitteet ovat nousseet vahvasti muun muassa Naton ja Euroopan unionin strategisen suunnittelun agendalle.

Laveasti ymmärrettynä termillä ”hybridisodankäynti” viitataan yleensä koordinoituun sotilaallisten ja ei-sotilaallisten työkalujen ja taktiikoiden yhdistelmään, jonka avulla jokin toimija pyrkii saavuttamaan

strategisia tavoitteitaan. Raportin luvussa 1 osoitetaan, että hybridisodan käsitteen merkityksen noususta huolimatta käsite on saanut osakseen runsaasti kritiikkiä. On esitetty, että käsite ei tuo mukanaan mitään uutta, että se liian laava ja että se ei sovellu strategisen analyysin välineeksi. On myös esitetty, että käsitteen ”sota” laventaminen ei-sotilaallisiin taktiikoihin voi johtaa haitalliseen yhteiskunnan yliturvallistamiseen. Näistä syistä johtuen useat analytytikot ovat esittäneet käsitteestä luopumista tai sen rajaamista pienempiin ja tarkempiin osiin.

Tässä osittain oikeaan osuvassa kritiikissä on myös useita ongelmia. Hybridiopeeraatioissa pyrkimyksenä on ohittaa vastustajan vahvuudet ja iskeä spesifeihin heikkouksiin. Tällöin taktiikoiden ja työkalujen käyttö vaihtelee sekä intensiteetin että käytettyjen työkalujen yhdistelmien suhteen, kontekstista ja tavoitteista riippuen. Liian kapea tulkinta haitalliseen vaikuttamiseen estää näkemästä yksittäisiltä näyttävien toimien muodostamaa kokonaisuutta. On myös totta, että monet hybridisodankäynnin taktiikoista eivät ole uusia. Olosuhteet ja poliittis-taloudellinen konteksti, missä taktiikoita käytetään, ovat kuitenkin merkittäväällä tavalla muuttuneet. Tämä tekee näiden taktiikoiden käytöstä tehokkaampaa ja helpompaa. Esimerkiksi internet ja sosiaalinen media mahdollistavat informaatio-operaatiot täysin eri tavalla kuin aiemmin. Globaali verkos-totalous ja kansainvälisesti hajautuneet arvoverkostot tekevät mahdollisiksi tehokkaammat taloudelliset vaikuttamisoperaatiot, olivat ne sitten pakottamiseen tai erilaisiin korrupcion muotoihin perustuvia.

Usein esitetty näkemys on, että vakaat länsimaiset demokratiat ovat immuuneja hybridivaikuttamiselle, eikä esimerkiksi Krimin niemimaalla tapahtuneen kaltaista operaatiota ole mahdollista toteuttaa länsimaissa. Kilpailullisen keskinäisriippuvuuden kontekstissa on näiden toimijoiden suhteen kuitenkin soveltuvampaa puhua ”hybridisodankäynnin” sijaan ”hybridivaikuttamisesta”, niihin kohdistetusta ei-sotilaallisesta, piilotetusta vaikuttamisesta. Luvussa 1 esitetään, että taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti avoimina toimijoina liberaalit demokratiat ovat alttiita tämän kaltaiselle vaikuttamiselle.

”Hybridivaikuttamisen” sijaan raportti ottaa kuitenkin lähtökohdakseen vaikuttamisen sabotaasimaista, yhteisöjä hajottamaan pyrkivää ja toiminnan aggressiivista luonnetta enemmän painottavan *hybridihäirinnän (hybrid interference)* käsitteen. Tällä tarkoitetaan synkronoitua, useiden häirinnän muotojen yhteiskäyttöä, jolla pyritään tuottamaan syviä jakolinjoja kohdemaiden yhteiskuntien sisälle. Tällöin valtiotoimijan kontrolloimia ei-sotilaallisia ja refleksiivisen kontrollin tekniikoita hyödyntämällä vaikuttamiseen pyrkivä toimija pyrkii häiritsemään kohdemaan poliittisia prosesseja siten, että kohdemaana näennäisen vapaaehtoisesti itse

vahvistaa vaikuttamaan pyrkivän toimijan agendaa tai halvaannuttaa omaa päätöksentekokykyään.¹

Hybridihäirinnällä viitataan siis rauhanajan ”psykologisiin alistamiskampanjoihin”, joiden tavoitteena on vastapuolen kansalaisyhteiskunnan sekä liittolaispolitiikan sosio-kulttuurisen koheesion nakertaminen. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi taloudellisin tai informaatiopsykologisin keinoin, muun muassa luomalla riippuvuussuhteita ulospäin ja korostamalla niiden negatiivista laatua kohteen sisällä. Tavoitteena on tällöin ristiriitojen lietsonta sekä lopulta itselle epäsuotuisan hallinnon ja/tai politiikkalinjausten vaihtaminen tai kyseenalaistaminen.

Näin ollen hybridihäirintä voidaan määritellä osaksi *kiilastrategiaa*. Tässä strategiassa pyrkimys on hajottaa tiettyä kohdemaata tai koalitiota, ja samalla heikentää sen mahdollisuuksia vastustaa vaikuttavan maan pyrkimyksiä. Pyrkimyksenä ei ole kohdata kohdevaltiota ”silmästä silmään”, vaan heikentää sen päättäväisyyttä hienovaraisempien häirinnän keinoin. Nämä keinot voivat pitää sisällään esimerkiksi kyberoperaatioita, valheellisten uutisten ja propagandan levittämistä, poliittisten ääriliikkeiden rahoittamista, vaikuttamista demokratian keskeisiin instituutioihin, kuten vaaleihin ja hallintoon, riippuvuussuhteiden rakentamista kriittisen infrastruktuurin monimuotoisuutta ja toimintaa kontrolloimalla sekä taloudellisten houkuttimien tarjoamista valikoiduille toimijoille, jotta nämä tietoisesti tai tiedostamatta tekisivät poliittisia myönnytyksiä. Jos hienovarainen hybridihäirintä toteutetaan onnistuneesti, uhkatietoisuus kohdeyhteisössä hajoaa ja hälvenee samalla kun tietyt toimijat, jotka hyötyvät poliittisista ja taloudellisista houkuttimista, pyrkivät aktiivisesti väheksymään uhkaa.

Tietoisuus hybridihäirinnästä on kasvanut, ja keskustelu mahdollisuuksista suojautua häirintää vastaan on lisääntynyt. Hybridiuhkien nousu ja kokonaisturvallisuuden konsepti korostavat yhteiskunnan kriittisten toimintojen turvallisuuden nousua kansallisen turvallisuuden keskiöön. Yhteiskunnan kriittiset toiminnot ja prosessit nähdään yhä enemmän ensisijaisina kohteina ulkoisen toimijan harjoittamalle poliittiselle, taloudelliselle ja sotilaalliselle painostukselle. Samalla näiden toimintojen resilienssi ja kriisinkestävyys korreloi entistä enemmän yhteiskunnan yleisen puolustuksellisen deterrenssin kanssa: mitä toimivampia prosessit ja infrastruktuurit ovat, sitä suuremmalla todennäköisyydellä yhteiskunta välttää erinäiset painostus- ja häirintätoimet.

1 Vastaavanlaista keskustelua on käyty viime aikoina myös ”terävän vallan” (*sharp power*) käsitteen alla. Siinä missä ”pehmeä valta” (*soft power*) hyödyntää sitä käyttävän valtion kulttuurin ja arvojen houkuttelevuutta, ”terävä valta” iskee haitallisesti kohdevaltion poliittiseen ja informaatioympäristöön hyödyntämällä harhautuksen, häirinnän ja manipulaation tekniikoita. Ks. Walker & Ludwig 2017; Nye 2018.

Turvallisuusympäristön muutokset ja (keskinäis)riippuvuuksien eri muotojen hyödyntäminen painostuskeinona tarkoittaa sitä, että yhteiskuntien tulee kyetä entistä paremmin vastustamaan, kestävänsä ja nopeasti palautumaan toimintahäiriöistä. Yksi kiinnostava vastaus hybridihäirinnän tuomaan uhkaan on resilienssin käsitteen hyödyntäminen kansallisessa turvallisuustoiminnassa.

Kuten raportin luvussa 5 avataan, perinteisesti resilienssipolitiikkaa on pidetty turvallisuushallinnan mallina, jonka kautta turvallisuusympäristön monimutkaistumisen haasteeseen vastataan hajuttamalla turvallisuusvastuita ja -toimijuutta valtiotasolta kansalaisyhteiskunnalle, yksityiselle sektorille sekä ylipäätään lähemmäs niitä yhteisöjä, jotka todennäköisesti kohtaavat kyseisiä turvallisuusuhkia omassa arjessaan. Tästä näkökulmasta kansallisen resilienssipolitiikan kehittäminen voisi olla eräs ratkaisu hybridihäirinnän haasteeseen, sillä häirintä kohdistetaan usein juuri kansalaisyhteiskunnan toimijoihin. Viimeisten vuosien aikana voimistunut keskustelu hybridisodankäynnistä ja laveammin hybridivaikuttamisesta on siivittänyt uudelleen valtiotoimijoiden ”paluuta” kansainvälisen turvallisuuskäsityksen paraatipaikalle.

Resilienssille ei ole yhtä ainoaa määritelmää. Se voidaan määritellä esimerkiksi:

- a. kykynä hylkiä poliittisen yhteisön ulkopuolelta nousevia uhkatekijöitä,
- b. poliittisen yhteisön luontaisena taipumuksena sietää kriisejä uhkien toteuduttua ja kykyä palautua kriisiä edeltävään tasapainotilanteeseen, tai
- c. edellisten lisäksi erityisesti kykynä hyödyntää uhkakuvien toteutumisesta aiheutuvia kriisitilanteita poliittista yhteisöä uudistavina oppimiskokemuksina.

Eri määritelmät painottavat resilienssin eri ominaisuuksia eri tavoin käyttötarkoituksesta riippuen, eikä käsitteen yleisestä suosiosta huolimatta sen sisältö, mahdollisuudet ja haasteet ole riittävästi selkeytyneet. Lisäksi resilienssi-termin käyttö turvallisuusdiskurssissa ei ole ongelmattonta. Ensinnäkin se voidaan nähdä indikoivan siirtymistä riskienhallinnasta ja turvallisuuden tuottamisesta kohti reaktiivista toipumista tai selviytymistä painottavaa varautumista. Äärimmillään tämä voisi tarkoittaa sitä, että julkiset turvallisuusviranomaiset eivät pyrkisi estämään uhkakuvien toteutumista, vaan pyrkisivät varmistamaan ainoastaan mahdollisimman tehokkaan palautumisen vahingon tapahduttua. Toiseksi resilienssin voi nähdä siirtävän valtiolta vastuuta yksilöille tai yhteisöille, joiden reagointi- ja palautumiskyky olisi uuden turvallisuuden ytimessä.

Näistä lähtökohdista raportissa keskeisiksi kysymyksiksi nousevat:

1. Miten hybridihäirintä tulisi ymmärtää ja mihin strategiaan tavoitteisiin sillä pyritään?
2. Kuinka alttiita liberaalit demokratiat ovat hybridihäirinnälle?
3. Mikä on geoeconomisen, informaatio- ja vaalivaikuttamisen operatiivinen logiikka?
4. Kuinka soveltuva vastaus hybridihäirinnän haasteeseen on kansallisen resilienssipolitiikan kehittäminen?
5. Mitkä olisivat käytännölliset ja poliittiset seuraukset resilienssin hyödyntämisessä turvallisuuspolitiikan työkalupakissa?

RAPORTIN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Raportin tavoitteena on:

1. lisätä suomalaista poliittis-strategista ymmärrystä kansainvälisen (keskinäis)riippuvuuden tuomista turvallisuuspoliittisista muutoksista,
2. analysoida hybridihäirinnän mahdollisuuksia liberaaleissa demokratioissa,
3. analysoida resilienssin käsitteen mahdollisuuksia uutena turvallisuustoiminnan työkaluna,
4. nostaa esiin tarvittavia viranomaisten, elinkeinoelämän ja tutkimusyhteisön toimia suomalaisen turvallisuustoiminnan osuvasta suuntaamisesta ja kansallisen kriisinkestävyiden kehittämisestä, ja
5. toimia pohjatason analyysinä suomalaisille toimijoille erityisesti kansalliseen resilienssipolitiikkaan liittyvän jatkotoiminnan suuntaamisessa.

Raportti toteutettiin vuoden 2017 ja alkuvuoden 2018 aikana Ulkopoliittisen instituutin ja Tampereen yliopiston toimesta. Tutkimuksen ydinryhmään kuuluivat Ulkopoliittisesta instituutista ohjelmajohtaja Mika Aaltola ja vanhemmat tutkijat Antto Vihma, Mikael Wigell ja Harri Mikkola, joka on toimittanut raportin. Tampereen yliopistosta tutkimuksen ydinryhmään kuului tohtorikoulutettava Tapio Juntunen. Tutkimus toteutettiin käsitteellisenä analyysinä laajaan kirjallisuus- ja asiakirja-aineistoon pohjautuen. Hankkeen toteutuksessa hyödynnettiin myös projektin asiantuntijataustaryhmän kanssa käytyjä keskusteluja.

Hankkeen ovat rahoittaneet Maanpuolustuksen tieteellisen neuvotelukunta (MATINE) ja Ulkopoliittisen instituutti.

RAPORTIN RAKENNE

Johdantoluvun jälkeen raportti etenee seuraavasti:

- Luvussa 1 avataan hybridikeskusteluun liittyvää käsitteistöä. Luvussa analysoidaan hybridikäsitteiden kohtaamaa kritiikkiä ja arvioidaan niiden osuvuutta ja puutteita. Luvussa avataan myös tämän raportin keskeisten käsitteiden, ”hybridihäirinnän” ja ”kiilastrategian”, määritelmät. Lopuksi luvussa arvioidaan liberaalien demokratioiden haavoittuvuutta hybridihäirinnälle.
- Luvussa 2 analysoidaan geoekonomista vaikuttamista hybridihäirinnän muotona. Luku avaa, kuinka geoekonominen vaikuttaminen eroaa perinteisemmästä geopolitisesta vaikuttamisesta, ja miten geoekonominen vaikuttaminen osana hybridihäirintää pyrkii lyömään kiilaa kohdeyhteiskuntien ja poliittisten liittoumien sisälle. Tämän kaltaista vaikuttamista on usein vaikea havaita ja tunnistaa, mikä tekee siitä käyttökelpoisen hybridihäirinnän keinon myös liberaaleja demokratioita vastaan.
- Luvussa 3 analysoidaan informaatiovaikuttamista hybridihäirinnän muotona. Luvussa keskitytään erityisesti siihen, miten sosiaalisen maaperän muutokset, kuten teknologisen kehityksen mahdollistama julkisen keskustelukulttuurin muutos ja asiantuntijatiedon legitimiteetin heikkeneminen, tuottavat elintilaa hybridihäirinnälle.
- Luvussa 4 analysoidaan vaalivaikuttamista hybridihäirinnän muotona. Viime aikojen vaaleissa Yhdysvalloissa, Ranskassa ja Saksassa on nähty esimerkkejä siitä, kuinka autoritaariset valtiot ovat pyrkineet sekaantumaan demokraattisten valtioiden vaaleihin. Häirintää on toteutettu tietohakkeroinnilla, skandalisoimalla tietoa vuotojen kautta ja vahvistamalla tätä kautta luotua yhteiskuntaa hajottavaa dynamiikkaa muun muassa sosiaalista mediaa hyödyntäen. Luku avaa edellä mainituissa vaaleissa havaittua vaalihäirinnän kaavaa ja arvioi tarvittavia toimia vaalihäirintään vastaamiseksi.
- Luvussa 5 käännetään katse mahdollisuuden puolustautua hybridihäirintää vastaan. Luvussa analysoidaan kansallisen resilienssipolitiikan hyödyntämisen mahdollisuuksia hybridiuhkiiin vastaamisessa. Luvussa avataan, mitä resilienssillä tarkoitetaan,

mitä käytännöllisiä ja poliittisia seurauksia resilienssin turvallisuuspoliittisella hyödyntämisellä voi olla, ja minkälaisia kansallisia resilienssistrategioita on mahdollista luoda.

- Lopuksi nivotaan yhteen raportin perusviesti hybridihäirinnän tematiikan ja resilienssin suhteen. Luvussa esitetään raportin keskeiset johtopäätökset sekä ehdotetaan tarvittavia toimia kansallisen kriisinkestävyuden ja resilienssin kehittämiseksi hybridihäirintää vastaan.

1. HYBRIDIHÄIRINTÄ KIILASTRATEGIANA

1.1. JOHDANTO

”Hybridi” on ollut kovassa nosteessa viime vuosien turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. ”Hybridisodasta” tuli määrittävä käsite kuvaamaan Venäjän operaatioita Ukrainassa, jonka jälkeen käsite on laventunut kuvaamaan laajemmin nykyistä Venäjän tuottamaa uhkaa Euroopan turvallisuudelle. Esimerkiksi Nato on omaksunut käsitteen ja tehnyt siitä yhden oman strategisen suunnittelunsa prioriteettialueistaan.² EU puolestaan julkaisi huhtikuussa 2016 komission tiedonantona yhteisen kehyksen hybridiuhkien torjumiselle, jonka lisäksi EU suunnittelee myös hybridiriski-indikaattorin kehittämistä ja hybridiriskikatsauksen toteuttamista.³ Huhtikuussa 2017 perustettu Eurooppalainen hybridiuhkien osaamiskeskus on saanut korkean tason tukea sekä EU:sta että Natosta.⁴ Teemaan liittyvä EU:n ja Naton yhteinen julistus heinäkuussa 2016 nosti prioriteeteiksi jäsenmaiden resilienssin rakentamisen ja niiden kyvykkyyden kohdata hybridiuhkia.⁵

Hybridiuhkan ja -sodan käsitteiden merkityksen noususta huolimatta useat tutkijat ja analyttikot ovat suhtautuneet kriittisesti käsitteiden hyödyllisyyteen. On esitetty, että käsitteet eivät tarjoa mitään uutta. Ne ovat epätarkkoja tai jopa suorastaan harhaanjohtavia. Myös sodan käsitteen laventaminen kuvaamaan kansainvälisen politiikan ”normaaleita käytänteitä” voi kriitikoiden mukaan johtaa vaarallisiin lopputuloksiin.

² NATO 2014.

³ Euroopan komissio 2016.

⁴ Ks. VNK 2017.

⁵ EU/NATO 2016.

Tapa, jolla kansainvälisen politiikan kehitystä kuvataan ei ole vain akateeminen kysymys, vaan se vaikuttaa myös siihen, kuinka politiikan tekijät ymmärtävät ja käsittelevät näitä asioita. Tällä voi puolestaan olla kauaskantoisia seurauksia valtioiden välisille suhteille. Tämä luku tarjoaa analyttisen katsauksen hybriditematiikkaan liittyvään keskusteluun ja toimii jäsentävä käsitteellisenä viitekehysenä raportin luennalle hybriditematiikasta.

1.2. ”HYBRIDI” JA SEN KRIITIKOT

Vaikka eri analyytikkojen ja tutkijoiden määritelmät ”hybridisodankäynnille” eroavatkin jonkin verran toisistaan, yleensä termillä viitataan eksplisiittiseen sotilaallisten ja ei-sotilaallisten taktiikoiden yhdistelmään ja yhteiskäyttöön toimijan strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Eriytyisenä piirteenä hybridisodankäynnissä voidaan nähdä olevan tarkoituksellinen sodan ja rauhan välisen rajan hämärtäminen. Tämä tarjoaa hyökkääjälle mahdollisuuden kieltää osallisuutensa, millä se vähentää avoimeen sotilaalliseen toimintaan liittyviä riskejä ja kustannuksia. Vastaavia käsitteitä ovat myös muun muassa ”epälineaarinen sodankäynti” (*non-linear warfare*), ”harmaan alueen konflikti” (*gray zone conflict*), ”epäselvä sodankäynti” (*ambiguous warfare*) ja ”täyden skaalan sodankäynti” (*full-spectrum warfare*).⁶ Nämä käsitteet painottavat hybridisodankäynnin käsitteen tavoin sitä, kuinka sotaa käydään myös muilla kuin suorilla sotilaallisilla, kineettisillä keinoilla, ja erityisesti yhdistelemällä konventionaalisia ja epäkonventionaalisia työkaluja. Päähuomio kohdistuu tapoihin, joilla epäkonventionaalisia taktiikoita ja työkaluja, sijaistaisteilijoita (*proxy fighters*) ja sabotaasia sekä taloudellisia, poliittisia, kyberverkkoihin ja informaatioon liittyviä työkaluja yhdistetään strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi ilman merkittävää turvautumista sotilasvoimaan tai fyysiseen väkivaltaan. Sotilasvoiman käytön uhka voi silti olla olemassa. Nato määrittelee hybridisodankäynnin ”laajaksi kokoelmaksi avoimia ja piilotettuja sotilaallisia, puolisolitaallisia ja siviilitoimenpiteitä [...] joita käytetään hyvin integroidussa muodossa”.⁷

Hybridisodankäynnin käsite on paitsi herättänyt keskustelua, myös saanut paljon kritiikkiä tutkijoilta ja analyytikoilta. Ensinnäkin on esitetty, että käsite ei todellisuudessa kuvaa mitään uutta, vaikka sillä pyritään avaamaan jotakin uutta sodankäynnin tavoista.⁸ Monet hybridisodan-

6 Ks. Echevarria 2015:16–20; Giles 2016; Galeotti 2016: 282–301.

7 NATO 2014.

8 Giles 2016; Renz 2016.

käynnin taktiikoista ovat tuttuja jo Neuvostoliiton ja jopa tätä edeltäneen Venäjän käytänteistä.⁹ Sotahistorioitsijoiden mukaan erinäisten kineettisten ja ei-kineettisten toimien käyttö on ollut olennainen osa Britannian ja Espanjan kaltaisten imperiumien toimintaa. Tällaisia keinoja on käytetty Napoleonin sodissa, vallankumouksissa eri puolilla Amerikkoja, Ranskan ja Preussin sodassa, Vietnamin sodassa ja esimerkiksi vuoden 2006 Libanonin sodassa.¹⁰ Käsitteestä vuonna 2012 toteutettu historiallinen tutkimus totesi, että ”hybridisodankäynti on ollut olennainen osa historiaa aina antiikin maailmasta asti, mutta vain viime aikoina analyytikot ovat – virheellisesti – kategorisoineet nämä konfliktit uudenaikaisiksi”.¹¹

Toiseksi käsitteen kriitikot ovat huomauttaneet, että termi ei riittävästi heijasta venäläistä ajattelua sodan luonteesta ja sotilaspolitiikasta, vaikka nykyinen hybridi-terminologia yleensä liitetään Venäjän strategiaan doktriiniin.¹² Venäläiset sotilasstrategikot ovat käyttäneet käsitettä ”hybridisota” (tai ”uuden sukupolven sota”) kuvatessaan väitettyä länsimaiden pyrkimystä horjuttaa vastustajia ja varoittaessaan Venäjään kohdistetuista hybridioperaatioista. Satunnaiset doktriinitason viittaukset epäsymmetrisiin taktiikoihin ja ei-sotilaallisiin keinoihin strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi eivät tarkoita sitä, että Venäjällä olisi hybridisodan doktriini tai että venäläinen strateginen ajattelu tyhjäntyisi tähän käsitteeseen. Tämän näkemyksen mukaan esimerkiksi Ukrainassa Venäjä käytti olosuhteisiin soveltuvaa strategiaa ja sillä oli vain rajoitetut pyrkimykset: ”erittäin suotuisa konteksti operaation tavoitteiden saavuttamiseksi tarkoitti sitä, että huomiota herättävän sotilasvoiman käyttöä ei yksinkertaisesti vaadittu”.¹³

Kriittisten näkemysten mukaan mikään suurempi potentiaalinen konflikti Venäjän ja Naton välillä ei rajoittuisi hybridisfääriin. Toiminnan rajaamisella hybridiin ei myöskään olisi Venäjän näkökulmasta strategista järkeä, sillä se antaisi Natolle runsaasti aikaa ottaa käyttöön Yhdysvaltain korkean tason suorituskyvyt.¹⁴ Hybridisodankäynnin merkityksen yliarvioiminen Venäjän strategiassa voi täten hämärtää ymmärrystä Venäjän sotilaspolitiikan ja kyvykkyyksien todellisesta luonteesta.

Kriitikot huomauttavat myös, että hybridisodankäynnin kohottaminen strategisen doktriinin tasolle on harhaanjohtavaa, sillä käsite ei pidä sisällään lainkaan tavoitteita, vaan ainoastaan taktiikkaa. Renz toteaa, että

9 Ks. Galeotti 2016.

10 Ks. Hoffman 2007; McCuen 2008: 107–113; Murray & Mansoor 2012.

11 Mansoor 2012:1.

12 Charap 2015: 51–58; Fridman 2017: 42–49; Giles 2016; Renz 2016.

13 Renz 2016: 288.

14 Charap 2015.

”väitteet, joiden mukaan Venäjä käy hybridisotaa länttä vastaan esittää, että Venäjä tekee näin saavuttaakseen tarkasti määriteltyjä strategisia tavoitteitaan”. Näitä tavoitteita harvemmin kuitenkin spesifioidaan, kun tämän kaltaisia argumentteja esitetään.¹⁵ Tämän argumentin mukaan – jos käsitteessä on ylipäänsä mitään mieltä – hybridisodankäynti on näin ollen ainoastaan operatiivinen lähestymistapa ”epäsuoraan” tai ”rajoitettuun” sodankäyntiin erityisolosuhteissa. Se ei ole strategia tai ulkopoliittikan doktriini, joka kertoisi mitään tämän lähestymistavan taustalla olevista laajemmista pyrkimyksistä ja tavoitteista.

Viimeiseksi, ja suhteutettuna yllä sanottuun, hybridin käsitettä on kritisoitu myös siitä, että se on liian laava ollakseen analyttisesti hyödyllinen. Esimerkiksi Van Puyvelde huomauttaa, että, ”käytännössä mikä tahansa uhka voi olla hybridi, kunhan se ei rajoitu yhteen sodankäynnin muotoon tai dimensioon. Kun mikä tahansa uhka tai voimankäyttö määritellään hybridiksi, käsite menettää arvonsa ja aiheuttaa sekaannusta sen sijaan, että se toisi selkeyttä nykyaikaisen sodankäynnin niin sanottuihin realiteetteihin.”¹⁶ Lisäksi kriitikot varoittavat, että ei-sotilaalliset taktiikoiden (rajujen ja kovienkin) määrittelyminen ”sodaksi” voi synnyttää potentiaalisesti vaarallista yhteiskunnan yliturvallistamista.¹⁷ Ulkopoliittikan työkalut, kuten propagandan tai disinformaatiokampanjoiden käyttö, taloudellinen pakottaminen tai vaalivaikuttaminen vaikutusvallan saavuttamiseksi ulkomailla, tuottavat turvallisuushaasteita, mutta on kyseenalaista kutsua näitä sotatoimiksi. Tämä ei ainoastaan hämää ulkopoliittikan ja sodan välistä rajaa, vaan myös kohottaa mitä tahansa uhkakuva tai jopa alentaa sodan kynnystä. Tämä puolestaan voi johtaa tarpeettomaan eskalaation kierteeseen.

Tämän kritiikin valossa erinäiset tutkijat ovat esittäneet koko hybridisodankäynnin käsitteestä luopumista.¹⁸ Sotia yleisesti käydään yhdistelemällä konventionaalisia ja epäkonventionaalisia keinoja. Näiden kriitikoiden mukaan analyttinen tarkkuus vaatii hybridisodankäynnin käsitteen hajottamista pienempiin ja tarkempiin osiin, kuten ”naamioitu sodankäynti” (*maskirovka*), ”piilotettu sodankäynti”, ”informaatio-sodankäynti”, ”taloudellinen sodankäynti” ja ”kybersodankäynti”. Näiden näkemysten mukaan analyttinen tarkkuus vaatii yksinkertaisesti erotelua tuttuun ulkopoliittikan keinojen välillä. Näitä ovat muun muassa pakottaminen, kiristys, lahjonta, valehtelu, sijaissodat, psykologinen

15 Renz 2016: 294.

16 Van Puyvelde 2015.

17 Charap 2015; Renz 2016.

18 Esim. Raitasalo 2015.

manipulaatio, propaganda, ynnä muut toimet, jotka ovat olleet osa valtiotaitoa läpi ihmiskunnan historian.¹⁹

Takertuminen spesifeihin ja kapeisiin hybridisodankäynnin elementteihin sulkee kuitenkin pois koordinoitujen pyrkimyksen käyttää näitä eri keinoja yhtä aikaa strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Kokonaisvaltaisten ja yhdistävien käsitteiden, kuten ”hybridisodankäynnin” tai ”täyden skaalan sodankäynnin”, hyöty on se, että ne tarjoavat käsitteellisiä työkaluja, joiden avulla on mahdollista nähdä myös koordinoitummat toimet.

Hybridin käsitteellä on ehdottomat ansionsa, sillä se pitää sisällään ajatuksen erinäisten taktiikoiden ja työkalujen integroidusta yhteiskäytöstä ulkopoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Monelle analyytikolle Venäjän operaatioissa Ukrainassa ei tehnyt vaikutusta sen taktinen uutuusarvo tai jokin yksittäinen käytetty työkalu, vaan operaatioissa nähty eri taktiikoiden tehokas koordinointi, vaihtelevalla intensiteetillä tapahtunut toteutus ja erityisesti Ukrainan haavoittuvuuksien hyödyntäminen.²⁰ ”Täyden skaalan sodankäynnin” käsite pitää sisällään ajatuksen kokonaisvaltaisesta työkalupakista synergiaetujen saavuttamiseksi tietyn yhdistävän strategisen tavoitteen ajamisessa. Se on kuitenkin vähemmän joustava kuin ”hybridisodankäynnin” käsite, eikä se havainnoi sitä, että konfliktin ei käytännössä tarvitse tapahtua ”täydellä skaalalla”. Hybridin käsite vangitsee paremmin sen, kuinka hyödynnetyt taktiikat ja työkalut voivat vaihdella sekä niiden käytön intensiteetin että tarkan yhdistelmän suhteen: tiettyjä käytettävissä olevia keinoja ei välttämättä edes hyödynnetä ja koko operaatio voidaan toteuttaa matalalla intensiteetillä. Ajatus ei ole näin ollen käydä ”totaalista sotaa”, kuten ”täyden skaalan sodankäynnissä”,²¹ vaan liikkua saumattomasti ja joustavasti eri taktiikoiden ja työkalujen välillä yrittäen ohittaa vastustajan vahvuudet ja keskittää konfliktin painopiste vastustajan erityisiin heikkouksiin.

Vaikka monet hybridisodankäynnin taktiikoista eivät ole uusia, olosuhteet ja poliittis-taloudellinen konteksti, jossa niitä käytetään, ovat muuttuneet. Tämä tekee niistä entistä tehokkaampia ja helpommin hyödynnettäviä. Internetin olemassaolo ja erityisesti sosiaalinen media helpottavat informaatio-operaatioiden käyttöä täysin uudella tavalla. Uutena elementtinä työkalupakissa on myös kyberoperaatioiden käyttö, mikä avaa uuden valikoiman taktisia vaihtoehtoja, joita on vaikea havaita ja joiden tekijää on vaikea tunnistaa. Maailma on nykyään linkittynyt yhteen enemmän kuin koskaan aiemmin historiassa, mikä mahdollistaa

19 Raitasalo 2017: 20–39.

20 Esim. Rácz 2015.

21 Ks. Galeotti 2016.

tehokkaampien taloudellisten painostuskeinojen ja muiden haitallisten toimien käytön kohdemaahan vaikuttamiseksi.²² Kuten tässä luvussa myöhemmin osoitetaan, hybriditaktiikat on usein tarkoituksella räätälöity hyödyntämään liberaalien demokratioiden luontaisia ”heikkouksia”.

Iso osa hybridi-terminologian kritiikistä ei ota huomioon sitä, kuinka uudet teknologiat ja toimintojen yhteenlinkittymiset mahdollistavat merkittävästi aggressiivisemmän ei-sotilaallisten työkalujen hyödyntämisen. Taktiikat eivät kenties ole niinkään muuttuneet, mutta maailma, jossa näitä taktiikoita käytetään, on. Kritiikki, jonka mukaan hybridisodankäynnin käsite ei riittävästi heijasta venäläistä strategista ajattelua, saattaa olla oikeaan osuvaa, mutta pelkästään tämä ei tee hybridi-terminologiaa tarpeettomaksi. Hybridisodankäynnin käsitettä voidaan analyttisesti hyödyntää myös muiden valtioiden ja ei-valtiollisten toimijoiden, kuten terroristiorganisaatioiden, tutkimisessa.

Kenties ongelmallisin elementti hybridisodankäynnin käsitteessä liittyy käsitteen jälkimmäiseen osaan – ”sodankäyntiin”. On totta, että alentamalla kynnystä sille, mikä lasketaan sodankäyntiin kuuluvaksi, käsite voi osaltaan edistää tarpeetonta yhteiskunnan ilmiöiden turvallis- tamista ja jopa konfliktin eskaloitumista. Osittain näistä huolista johtuen ”hybridivaikuttamisen” käsite on saanut julkisessa keskustelussa ”hybridi- sodankäyntiä” merkittävämmän roolin. Hybridivaikuttamisen käsitteessä painotus on ei-sotilaallisissa, piilotetuissa vaikuttamistoimissa, joiden ”ei tarvitse näyttäytyä kohdemaan näkökulmasta negatiivisessa valossa”.²³

On kuitenkin epäselvää, kuinka hybridivaikuttaminen eroaa ikiai- kaisista käsitteistä, kuten reaalipolitiikasta (*realpolitik*), tai uudemmissa käsitteistä, kuten ”älykkäästä vallasta” (*smart power*). Taustapaperissaan Eurooppalainen hybridiosaamiskeskus toteaa, että ”ollakseen hybridi- vaikuttamista, käynnissä täytyy olla kaksi tai useampi, koordinoitulla tavalla toteutettua toimenpidettä, joiden pyrkimys on tukea hybridi- toimijan agendan edistämistä ja tavoitteiden saavuttamista”.²⁴ Tämä määritelmä on varsin laava, eikä se tee selvää eroa reaalipolitiikan ja hybridivaikuttamisen välillä. Tässä tapauksessa käsite on vaarassa tulla tyhjäksi määritelmäksi sille, mitä voidaan pitää poliittisen realismin mu- kaisina valtiotaidon ”perinteisinä” käytänteinä. Kansainvälisen politiikan tieteenalan realistisen koulukunnan mukaan propaganda ja disinformaa- tion käyttö, taloudellinen rankaisu ja poliittinen manipulaatio yksinker- taisesti muodostavat osan ”ikuisesta” valtioiden välisestä strategisesta kamppailusta suhteellisen vallan saavuttamiseksi. Näin määriteltynä

22 Ks. Fjäder 2018. Ks. myös Aaltola et. al. 2014; Scholvin & Wigell 2018.

23 Cederberg et. al. 2017: 4.

24 Ibid.

hybridivaikuttamisen käsitteen keskusteluun tuoma analyttinen hyödyllisyys jää epäselväksi.

Joidenkin tutkijoiden mukaan hybridivaikuttamisen merkittävin osatekijä on implisiittinen tai eksplisiittinen sotilasvoiman käytön uhka muiden hybridivaikuttamisen työkalujen tukena ja niiden taustalla.²⁵ Tästä näkökulmasta siis sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot nähdään toisiaan tukevin ja vahvistavina. Näkemys jättää kuitenkin huomioimatta, kuinka sotilaallinen liikehdintä tai akuutti tietoisuus sen mahdollisuudesta nostaa uhkakokemusta kohdevaltiossa, samalla heikentäen mahdollisuuksia vaikuttaa kohdevaltioon hienovaraisempien, ei-sotilaallisten keinojen avulla.²⁶ Tässä tilanteessa mitkä tahansa toimenpiteet, joiden tarkoitus on piilotetusti vaikuttaa kohdevaltioon esimerkiksi taloudellisten houkuttimien tai propagandakampanjoiden avulla, kohtaavat tehostettua seurantaa, mikä tekee näistä piilotetuista toimista vaikeampia ja tehottomampia. Implisiittisen tai eksplisiittisen sotilasvoiman käytön uhka hybridivaikuttamisen keskeisenä elementtinä ei näin ollen näyntyä täysin yhteensopivalta rationaalisen strategisen käytöksen kanssa.

1.3. HYBRIDIHÄIRINTÄ STRATEGISENA KÄSITTEENÄ

Ottaen huomioon yllä olevat pohdinnat ja hybridi-käsitteistön kohtaaman kritiikin, raportti ottaa lähtökohdaksi *hybridihäirinnän* käsitteen. Hybridihäirintä voidaan määritellä usean häirinnän muodon synkronoiduksi yhteiskäytöksi, jonka tavoitteena on vahvistaa kohdeyhteisöjen sisäisiä jakolinjoja ja yleistä epävakautta. Sen sijaan, että kyseessä olisi väitetyt uusi sodankäynnin tapa tai ikaikaiset realistisen valtiotaidon käytänteet, hybridihäirinnässä on kyse useimmiten piilotetusta kohdevaltioiden strategisten intressien haitallisesta ja vihamielisestä manipuloinnista. Pohjaamalla kehittyneisiin valtiotoimijan omaamiin ei-kineettisiin kyvykkyyksiin ja refleksiivisen²⁷ ja funktionaalisen kontrollin²⁸ tekniikoihin, hybriditoimija häiritsee kohdevaltion päätöksentekoprosesseja. Toiminnan ideaalisena tavoitteena on muokata kohdeyhteisön näkemyksiä

25 Salenius-Pasternak 2017.

26 Ks. lisää Wigell & Vihma 2016: 605–627.

27 Refleksiivisellä kontrollilla tarkoitetaan toimia, jossa kontrolloimalla kohteen saamaa tietoa, saadaan kohde tekemään vaikuttajan haluamia päätöksiä näennäisen itsenäisesti ja vapaaehtoisesti. Termistä itsestään voi päätellä, että refleksiivisen kontrollin tavoite on tuottaa kohteessa vaikuttajan näkökulmasta kontrolloituja toimintamalleja tai toiminnan ”refleksejä”. Ks. esim. Kowalewski 2017.

28 Funktionaalilla kontrollilla tarkoitetaan toimijan kykyä hallita ihmisen tekemän ympäristön, kuten kriittisen infrastruktuurin, toimintaprosesseja. Esimerkiksi kyky hallita kansainvälisillä merialueilla kulkevien kaasuputkien toimintaan liittyviä prosesseja mahdollistaa toimijalle konkreettisesti epäsymmetrisen vallankäytön infrastruktuurista riippuvaisia toimijoita kohtaan, kuten myös maantieteellisen alueen hallinnan niille toimijoille, jotka omaavat valtaa puuttua tärkeiden logistiikkavirtojen ja infrastruktuurin toimivuuden yleiseen dynamiikkaan.

siten, että kohdeyhteisö taipuu vapaaehtoisesti ottamaan askelia, jotka edistävät hybriditoimijan agendaa tai vaihtoehtoisesti halvaannuttaa kohdeyhteisön omaa päätöksentekokykyä. Hybridihäirintä ei hyödynnä ”yksi koko sopii kaikille”-lähtökohtaa, vaan se käyttää hyväkseen kohdeyhteisön spesifejä haavoittuvuuksia heikentääkseen kohteen yhtenäisyyttä ja kykyä yhteistoimintaan. Tämän strategian taustalla oleva perusajatus on, että piilotettu häirintä voi altistaa ja pahentaa kohdeyhteisön omien strategisten intressien ja prioriteettien muodostamiseen liittyviä jakolinjoja ja kiihdyttää kohdeyhteisön erimielisyyksiä suhteessa yleiseen poliittiseen linjaan.

Tämä raportti käsitteellistää hybridihäirinnän osaksi *kiilastrategiaa*. Kyseessä on siis toimintaperiaate, jonka tarkoitus on rikkoa kohdevaltiota tai -koalitioita, ja sen kautta heikentää kohteen kykyä vastatoimiin.²⁹ Ajatuksena ei ole kohdata kohdevaltiota ”silmästä silmään”, vaan heikentää sen päättäväisyyttä hienovaraisemman häirinnän keinoin. Nämä hienovaraisemmat keinot voivat pitää sisällään kyberoperaatioita, väärän tiedon ja propagandan levittämistä, poliittisten ääriliikkeiden rahoittamista, vaikuttaja-agenttien värväämistä, poliittisten päättäjien korruptoimista tai taloudellisten houkuttimien tarjoamista kohdennetuille toimijoille. Tavoitteena on houkutellessa eri toimijat tekemään tietoisesti tai tiedostamatta poliittisia kauppvoja hybriditoimijan kanssa.

Jos tämän kaltaisia toimia toteutetaan onnistuneesti, hybridihäirintä ei nosta kohdevaltiossa akuuttia ymmärrystä syntyneestä uhkasta, mikä olisi seuraus avoimista sotilaallisista toimista ja hybridisodankäynnistä. Tietety toimijat toki havaitsevat hybridihäirinnän taustalla olevan uhkan, mutta tämä uhkakäsitys hajaantuu ja lievenee samalla, kun piilotetut toimet jäävät suurelta osalta väestöä huomaamatta, ja kun tietyt taloudellisista tai poliittisista houkuttimista hyötyvät tahot aktiivisesti väheksyvät uhkakuvaa. Provosoinnalla ja edistämällä jakolinjojen syntyä kohdeyhteisössä hybridihäirintä toimii kiilastrategian logiikalla, heikentäen vastatoimien tehokkuutta hybriditoimijaa vastaan. Oli kyseessä sitten valtio tai koalitio, hajottamalla kohdettaan hybriditoimija pyrkii ”hajaannuttamaan ja vähentämään sen voiman määrää, joka muuten organisoitaisiin hajottajaa vastaan”.³⁰

Siinä missä ”hybridisodan” ja ”hybridivaikuttamisen” käsitteet keskittyvät operatiiviseen tasoon – siis työkaluihin ja taktiikoihin – ”hybridihäirintä” kumpuaa strategiselta tasolta.³¹ ”Kiilan lyöminen” on tämän käsitteen keskiössä, toimien yhteisenä tavoitteena kaikille häirinnän keinoille

29 Crawford 2011: 155–189; Izumikawa 2013: 498–531.

30 Crawford 2011: 160.

31 Tässä ”strategialla” tarkoitetaan sitä, mitä Baldwin (1985: 8–9) kuvailee ”valtiotaidoksi” (*statecraft*), siis ”kokoelma keinoja tavoitella [tiettyjä] ulkopoliittikan tavoitteita.”

ja kaikilla häirinnän näyttämöillä. Onnistuessaan tällä strategialla on korruptiivinen vaikutus kohdeyhteisön koheesioon tavalla, joka vähentää kohdeyhteisön oletettua ”taipumusta” toimia hybridihäiritsijää vastaan. Kiilastrategian onnistuminen on luonnollisesti riippuvaista kontekstista: keinojen täytyy olla räätälöity vastaamaan kohteen erityisiä olosuhteita. Hybridihäirintä on joustava lähestymistapa, eikä se tarjoa mitään uni-versaaliala työkalua toimijalle. Työkalut ja taktikat vaihtelevat, mutta ne aina räätälöidään pyrkimykseen manipuloida kohteessa jo olemassa olevia jakolinjoja ja kylvää uusia sisäisiä ristiriitoja.

Hybridihäirintä ammentaa joukosta valtiotoimijan kontrolloimia ei-kineettisiä kyvykkyyksiä ja tekniikoita pyrkimyksenään hajottaa ja manipuloida kohdetta. Nämä työkalut ovat enemmän tai vähemmän piilotettuja, jotta hybriditoimijalla olisi mahdollisuus kieltää osallisuutensa, ja ideaalisesti ”kontrolloida kohteita ilman, että ne ikinä havaitsevat, että niitä manipuloidaan”.³² Erityisesti kolme työkalujen kokonaisuutta ovat keskeisiä hybridihäirinnälle: a) hämärä diplomatia, b) geoekonomia ja c) disinformaatio.

Hämärä diplomatia (clandestine diplomacy) on piilotetun toiminnan muoto, johon kuuluu kumouksellisten organisaatioiden, liikkeiden ja yksilöiden verkostojen vahvistaminen. Pyrkimyksenä on vahvistaa kohteessa jo olemassa olevia jännitteitä ja jakolinjoja ja tukea radikaaleja tai separatistisia poliittisia puolueita, vahvistaa ”viidettä kolonaa”³³ ja muita vaikuttaja-agentteja sekä kannustaa vastarinta- ja protestiliikkeitä. Hybriditoimija pyrkii siis heikentämään hallinnon kannatusta ja edistämään poliittisen ilmapiirin polarisaatiota. Ajatuksena on myös hyödyntää olemassa olevia poliittisia kipupisteitä – esimerkiksi uskonnollisia ja etnisiä jakolinjoja, hallituksen ja vallitsevan järjestyksen vastaisia tunteuksia tai pinnalla olevia poliittisia herkkyksiä. Yhdysvaltain tuki contra-sisseille Nicaraguassa 1980-luvulla tarjoaa yleisesti tunnetun esimerkin salaisesta diplomatiasta. Turvapaikanhakijoihin liittyvä kriisi Euroopassa on viime aikojen esimerkki. Se repi jakolinjoja ”liberaalien” ja ”antiliberaalien” välille ja tarjosi samalla ulkoisille valloille mahdollisuuden käyttää turvapaikanhakijoita hajottavana voimana muun muassa työntämällä lisää turvapaikanhakijoita valtioiden rajojen yli.

Hämärän diplomatian etuna on sen tarjoama – usein tosin lähinnä teoreettinen – mahdollisuus kieltää osallisuus tapahtumiin. Hämärään diplomatiiaan kuuluu useasti tiedustelupalveluiden käyttö. Tiedustelupalveluiden virkailijat ovat kokeneita hyödyntämään piilotettuja keinoja

³² Weitz 2016.

³³ ”Viidennellä kolonnalla” tarkoitetaan yleensä kohdevaltiossa asuvien henkilöiden muodostamaa salaista ryhmää ulkoisen vihollisen tukijoita tai sympatisoijia, joka toimii ulkoisen vihollisen hyväksi kohdevaltiota vastaan kyseisen valtion sisäpuolella.

kohteisiin vaikuttamisessa ja synnyttämään salaisia kontakteja kohdeyhteisön erinäisten ryhmittymien kanssa. Siinä missä kaikkien tiedustelupalveluiden tehtävänä on salaisen tiedon hankinta, monien tehtäviin kuuluvat myös salaiset interventioimet. Näitä toimia voidaan toteuttaa muidenkin organisaatioiden toimesta. Ääritapauksissa hämääjän diplomaattiaan voi kuulua kohdennetun väkivallan käyttö pelon synnyttämiseksi ja kohdevaltion ”kipupisteiden” hyödyntämiseksi. Rikollisjärjestöjä hyödynnetään joskus sijaistoimijoina näiden tehtävien suorittamisessa, mikä tarjoaa hyökkääjälle ylimääräistä suorituskykyä ja mahdollisuuden kieltää osallisuutensa toimiin. Palkkaamalla yksittäisiä rikollisia tai katujengejä ujuttautumaan etnisiin tai poliittisiin ryhmittymiin tai lavastamaan näiden ryhmittymien välisiä aggressioita voi olla mahdollista edistää yhteiskunnallista polarisaatioita. Tämä tiedusteluorganisaatioiden ja rikollisjengien välisen rajan hämärtyminen tapahtuu enenevässä määrin myös kybertodellisuudessa. Kyberaktivisten ja rikollisten hakkeriryhmittymien käyttö erinäisissä operaatioissa luo uuden kerroksen vaikuttamistoiminnan päälle, monimutkaistaen ja piilottaen toimintaa.³⁴

Geoekonomialla viitataan taloudellisten keinojen käyttöön strategisessa vaikuttamisessa kohdemaihin.³⁵ Tämän raportin luvussa 2 tarkemmin esitetään, että hienovaraisemmassa muodossaan geoekonomisen vaikuttaminen ei kohtaa kohdemaata ”suoraan”, vaan piilotetusti heikentämällä kohdetta jakamalla sitä sisäisesti.³⁶ Perusajatuksena on jakaa tietyille toimijoille taloudellisia houkuttimia ja toisille taloudellisia rangaistuksia. Manipuloimalla taloudellisia palkintoja ja rangaistuksia hybriditoimija kykenee asettamaan erilaista painetta eri toimijoille. Tämä tuottaa toimijoiden välille ristiriitoja heikentäen samalla kohdeyhteisöä.³⁷ Ideaalitapauksessa hybriditoimija pystyy sitomaan itseensä kohdeyhteisön vaikutusvaltaisia ”pehmeitä kohteita” tavalla, joka synnyttää yhteisöön hyökkääjälle myötämielisiä yhteistoimijoita tai jopa ”viidennen kolonnan”.

Luvussa 2 osoitetaan, että esimerkiksi Venäjän Eurooppaan kohdistuvan energiapolitiikan voidaan nähdä toimivan geoekonomisen kiilastrategian logiikalla.³⁸ Weitzin analyysi Venäjän toiminnasta Itä- ja Keski-Euroopassa havainnollistaa tätä hyvin: ”Venäjä käyttää subventoituja energiatoimituksia, etuoikeutettuja kuljetus- ja jakeluverkostoja, kiristystä ja rangaistuksen uhkaa, sekä korruptiivisia käytänteitä, kuten lahjontaa ja laittomia business-liittoumia, saavuttaakseen vaikutusval-

34 Ks. Galeotti 2017.

35 Lisää geoekonomian käsitteestä, ks. Scholvin & Wigell 2018.

36 Ks. Vihma & Wigell 2016: 377–388.

37 Ks. Crawford 2011.

38 Wigell & Vihma 2016.

taa [...] pelaamalla valtioita toisiaan vasten ja pitämällä ne riippuvaisina venäläisistä energiavirroista”.³⁹ Saman kaltaista kiilastrategiaa on nähtävissä tavassa, jolla Venäjä on rahoittanut radikaaleja, populistisia ja EU:n vastaisia poliittisia puolueita Länsi-Euroopassa.⁴⁰

On olemassa koko joukko taloudellisia ”vipuja”, joita hyvin resursoitu toimija voi hyödyntää oman vaikutusvaltansa kanavoimisessa. Vahvistamalla yhteyksiä vaikutusvaltasiin taloudellisiin ja poliittisiin toimijoihin houkuttelevien taloudellisten mahdollisuuksien avulla, ulkoisen toimijan on mahdollista vaikuttaa kohdeyhteisön poliittisiin prosesseihin ja myös esimerkiksi kohdeyhteisössä esiin nouseviin uhkakuviin. Joissain kohdeyhteisöissä tätä voidaan tukea suoralla korruptiolla, ja tämän sivutuotteena syntyneitä julkista paheksuntaa voidaan puolestaan hyödyntää yhteisön sisäisten ristiriitojen syventämisessä. Suuremmassa mittakavassa suuria investointihankkeita, esimerkiksi Kiinan silkkitiehanketta (*Belt and Road Initiative*), voidaan hyödyntää ulkoisen vaikutusvallan lisäämisessä tavalla, joka tekee kohdevaltiosta riippuvaisen hybriditoimijan kyvystä hallita syntyneitä infrastruktuuria.⁴¹ Tämä puolestaan voi johtaa kohdevaltion suvereniteetin alenemiseen.

Disinformaatiolla viitataan harkittuun tahallisesti väärän tai epätarkan tiedon levittämiseen kohdevaltion tai -yhteisön tiedotusjärjestelmässä.⁴² Se on kattokäsite eri tavoin toteutettaville informaatio-operaatioille. Perinteisesti disinformaatioon on kuulunut sanomalehtien, televisio- ja radiolähetysten, vaikuttaja-agenttien, kulissiorganisaatioiden ja väärennösten käyttö virheellisten huhujen, puolitotuuksien ja propagandan levittämisessä kohdeyhteisöön. Luvussa 3 osoitetaan, että näitä käytänteitä on nyt täydennetty nykyaikaisen informaatioteknologian avulla, mikä vahvistaa toiminnan vaikutusta tarjoamalla viesteille laajan kattavuuden ja pääsyn yhteiskuntaan. Useat viime aikaiset tutkimuksen osoittavat, kuinka hyperlinkittyä kyberavaruus on ollut elintärkeä Venäjän viime aikojen menestykselle kylvää ja jakaa disinformaatiota ja tuottaa sille uskottavuutta.⁴³ Venäjän disinformaatioekosysteemiin kuuluvat muun muassa uutiskanavat *Russia Today* ja *Sputnik*, jotka operoivat länsimaisilla kielillä ja globaalisti. Ne toimivat yhdessä yleensä kohdennetuille yleisöille suunnattujen nettiiutussivujen ja valtavirran uutissivustoiksi naamioitujen sivustojen kanssa. Sivustot kylvävät kiistanalaista uutisointia. Tähän ekosysteemiin kuuluu myös kokonainen armeija trolleja

39 Weitz 2016.

40 Polyakova et. al. 2016.

41 Lisää aiheesta, ks. Wigell & Landivar (tulossa).

42 Kragh & Åsberg (2017) huomauttavat, että disinformaation käsite tulee erottaa *misinformaatiosta*, joka on ”tahatonta väärän informaation levittämistä”.

43 Esim. Giles 2016; Pynnöniemi & Rác 2016; Richey 2017.

(ihmisen ylläpitämiä nettiprofileita) ja botteja (automaattisesti ylläpidettyjä profileja), jotka hukuttavat sosiaalisen median ja nettisivustot salaliittoteorioilla ja muilla tekaistuilla ja valheellisilla väittämillä.

Disinformaatio sopii osana hybridihäirintäoperaatioita monin tavoin yhteen kiilastrategian yleisten tavoitteiden kanssa. Perusmuodossaan disinformaatiokampanjat pyrkivät lietsomaan julkista tyytymättömyyttä ja epäluottamusta. Venäjän disinformaatiokampanjat ovat esimerkiksi suurennelleet huhuttuja (tai todellisia) turvapaikantekijöiden tekemiä rikoksia ja levittäneet näkemystä, jonka mukaan liberaalit hallinnot eivät ole halukkaita tai kyvykkäitä hallitsemaan turvapaikanhakijoiden virtaa maihinsa.⁴⁴ Samalla kun länsimaiset näkemykset turvapaikanhakijakäsymyksen ympärillä ovat olleet jo valmiiksi ristiriitaisia, disinformaatiohyökkäykset ovat vahvistaneet tätä polarisaatioita.⁴⁵ Siinä missä kaikki pyrkimykset levittää disinformaatiota eivät onnistu vakuuttamaan kohdeyleisöä, epäluottamuksen kylvämisen kumulatiivinen vaikutus voi olla erittäin tehokas. Raportti, joka tutki Venäjän disinformaatio toimia Keski-Euroopassa toteaa, että "[v]aikka Venäjä ei ole onnistunut voittamaan alueen ihmisten sydämiä ja mieliä, se on onnistunut [...] takaamaan, että he ovat hämmentyneitä ja turhautuneita, täynnä negatiivisia tunteita omia arvojaan ja instituutioitaan kohtaan."⁴⁶ Haurastuttamalla väestön ja heidän valitsemien johtajiensa välistä luottamusta Venäjä on pyrkinyt heikentämään demokraattisia kohdevaltioita, mikä on tehnyt niistä vähemmän kyvykkäitä vastustamaan Venäjän pyrkimyksiä.

Tämän raportin luvussa 3 osoitetaan, että olennaista disinformaation tuottamille "kiiloille" on virheellisen tiedon levittämisen lisäksi jopa koko "totuuden" käsitteen vääristäminen. Internetin uutissivustojen ja sosiaalisen median kyllästäminen "valeuutisilla" ja "vaihtoehtoisilla" narratiiveilla auttaa hankaloittamaan väestön kykyä erottaa fakta fiktiosta, heikentämään valtamedian asemaa ja kylvämään epäluuloa perinteisiä tiedon auktoriteetteja kohtaan. Sosiaalisen median ja siihen liittyvän "kaikukammio-efektin" myötä näiden vaihtoehtoisten narratiivien toimittaminen kohdeyhteisöön vahvistuu. Kiilastrategiaa ajatellen olennaista ei ole saada kaikkia kohdeyhteisön jäseniä uskomaan hybriditoimijan kertomukseen. Osa väestöstä riittää, koska se vahvistaa kohdeyhteisön poliittista hajaannusta. Lisäksi yleinen epäilyksien lisääminen vallitsevaa narratiivia kohtaan luo myös tilaa radikaaleille poliittisille näkemyksille murtautua pois marginaalista ja saada osakseen enemmän yleistä kiinnostusta.

44 Lisa-tapaus Saksassa on näistä tunnetuin (ks. luku 3), mutta tapauksia on monia: ks. EU vs Disinfo: [https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/?text=refugees&disinfo_issue=&date=.](https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases/?text=refugees&disinfo_issue=&date=)

45 Aaltola 2017.

46 GLOBSEC Policy Institute 2016. Ks. myös Pynnöniemi & Rácz 2016.

On tärkeä huomata, kuinka nämä kolme keinojen joukkoa – hämärä diplomatia, geoekonomia ja disinformaatio – voidaan suunnitella tukemaan ja vahvistamaan toisiaan. Disinformaatiota voidaan käyttää tarkoituksella hämärtämään tai vahvistamaan salaisen diplomatian keinoja. Geoekonomiaa voidaan hyödyntää medianäkyvyyden haalimisessa, mikä luo kanavia disinformaatiolle. Salaista diplomatiaa voidaan käyttää vaikuttaja-agenttien synnyttämisessä, mikä avaa tilaa geoeconomisella vaikuttamiselle. Yhdistelemällä taktisesti näitä keinoja taitava hybriditoimija pystyy räätälöimään tarkan, kohdeyhteisön olosuhteisiin suunnitellun ja soveltuvan piilotetun häirinnän yhdistelmän.

1.4. HYBRIDIHÄIRINNÄN TOTEUTETTAVUUS LIBERAALIESSA DEMOKRATIOISSA

Strategisena työkaluna hybridihäirintä on erityisen soveltuva käytettäväksi avoimia liberaaleja demokratioita ja markkinatalouksia vastaan. Alla tarkemmin esitellyt liberaalien demokratioiden keskeiset piirteet ja ominaisuudet tekevät näistä erityisen haavoittuvia hybridihäirinnälle.

Rajoitettu julkinen valta. Länsimaisen demokratian ajatus pitää sisällään liberaalin oikeusvaltiodoktriinin. Liberaalin demokratian teorian mukaan perustuslaillisten mekanismien tulee rajoittaa valtion toimintaa. Tämän tarkoitus on puolustaa yksilöitä vallan väärinkäytöltä.⁴⁷ Sellaisenaan liberaali perustuslaillisuus vaatii, että valtio suostuu asettamaan itselleen joukon laillisia ”itserajoitusmekanismeja”, jotka asettavat rajat valtion vallankäytölle ja sen eri toiminnoille.⁴⁸ Liberaaleissa demokratioissa valtio ei voi esimerkiksi turvallisuusviranomaisten toimesta valvoa kansalaisyhteiskuntaa muuta kuin tiukasti rajoitetuissa tapauksissa. Tämä oikeusvaltioperiaate ylläpitää kansalaisoikeuksia ja -vapauksia.

Siinä missä ajatus rajoitetusta valtiovallasta on elintärkeä liberaaleille demokratioille, tekee se näistä haavoittuvia hybridihäirinnälle. Kun valtiolla on rajoitetut mahdollisuudet valvoa kansalaisyhteiskuntaa, on sillä myös rajalliset keinot havaita ja suojautua hyökkääjän yrityksiltä sekaantua ja häiritä taloutta ja yhteiskuntaa. Tämä antaa tilaa ulkoisen toimijan salaisen diplomatian operaatioille. Hyökkääjää suojelevat juuri ne samat liberaalit arvot, joita hybridikeinot on suunniteltu heikentämään. Liberaalit demokratiat ovat sitoutuneet ylläpitämään yleisiä kansalaisoikeuksia, eikä niillä ole käytettävissään samoja keinoja kuin autoritaarisilla

47 Ks. Bobbio 1990; ks. myös Wigell 2008.

48 Diamond et al. 1998.

valtioilla esimerkiksi kyberavaruuden tarkkailuun ja kansalaisyhteiskunnan kontrolloimiseen.

Pluralismi. Przeworski toteaa, että ”demokratian koko ydin on vastakkaisia intressejä omaavien poliittisten voimien kilpailussa”.⁴⁹ Jotta nämä vastakkaiset intressit ylipäänsä olisi mahdollista artikuloida, omaavat liberaalit demokratiat laajan kattauksen poliittisen ja yhteiskunnallisen pluralismin tueksi luotuja järjestelyitä, joita tukevat perustuslaillisesti taatut yksilön ja ryhmien oikeudet.⁵⁰ Demokraattisessa yhteisössä yksilöt osallistuvat vapaaehtoisesti vapaasti muodostettuihin intressiryhmiin, jotka ovat suhteellisen autonomisia suhteessa valtioon. Ryhmät pyrkivät ”kokoamaan intressinsä yhteen ja kilpailemaan toisiaan vastaan poliittisessa kansalaisyhteiskunnassa vaikuttaakseen valtion politiikkaan”.⁵¹ Tämä kilpailevien intressien moninaisuus leimaa demokraattista politiikkaa.

Demokraattisiin järjestelmiin kuuluu siis tietty määrä poliittista konfliktia. Epädemokraattisissa regiimeissä hallinto ei pohjaudu eikä sitä ylläpidetä avoimen poliittisen kilpailun kautta, mistä seuraa usein pyrkimys tukahduttaa pluralistinen kansalaisyhteiskunta. Epädemokraattiset regimit pyrkivät rajoittamaan tai jopa kitkemään kokonaan olemassa olevat poliittisen pluralismin lähteet.⁵² Sen sijaan liberaalit demokraattiset regimit pyrkivät ”institutionalisoimaan” poliittisen konfliktin tämän pluralismin ympärille.

Ulkoisen hyökkääjän näkökulmasta juuri tässä on liberaalin demokratian suurin haavoittuvuus. Liberaalien demokratioiden pluralismia voidaan hyödyntää hyökkääjän lyödessä kiiloja olemassa oleviin poliittisiin, taloudellisiin ja yhteiskunnallisiin säröihin. Samalla ulkoinen toimija pyrkii vahvistamaan kohdeyhteisön konflikteja siihen pisteeseen, että yhteiskunnan demokraattinen hallinta itsessään heikkenee. Osana kiilastrategiaa hybridihäirintä on tarkoituksella suunniteltu synnyttämään yhteiskunnan politisoitumista ja polarisaatiota, mikä tekee kohteena olevalle demokratialle vaikeaksi hallita ja prosessoida taustalla olevaa yhteiskunnallista konfliktia. Koska demokratia on institutionalisoituun konfliktiin perustuva systeemi, se vaatii toimiakseen myös tietyn määrän yhteiskunnallista solidaarisuutta, sietokykyä ja koheesiota, joka tasapainottaa konfliktia poliittisen yhteistyön ja poliittisen kaupankäynnin avulla. Konfliktien intensiteettiä pehmentävän, poliittisia jakolinjoja yhteen sovittävän ja demokraattisia hyveitä ylläpitävän ”kansalaiskulttuurin” (*civic culture*) ylläpito on yksi tärkeimmistä demokraatti-

49 Przeworski 1992: 116.

50 Diamond 1999.

51 Linz & Stepan 1996: 41.

52 Ibid.

sen hallinnon ominaisuuksista.⁵³ Kun vastakkaisten intressien kilpailu kansalaisyhteiskunnassa polarisoituu vahvasti, poliittinen kansalaisuus alkaa kadota ja poliittinen kamppailu lähentyä nollasummapelin loogiikkaa. Tällä puolestaan on negatiivisia vaikutuksia demokraattiseen hallintaan. Kohdentamalla hyökkäyksen liberaalin demokratian avoimeen pluralismiin ja hyödyntämällä hämärän diplomatian, geoeconomian ja disinformaation työkaluja, hyökkääjä pyrkii kiihdyttämään ja nostamaan konfliktin astetta kohdeyhteisössä.

Vapaa tiedonvälitys. Vapaa tiedonvälitys on elintärkeää liberaalien demokratioiden teorialle ja käytännölle. Tarjoamalla julkiselle keskustelulle moniäänisen alustan vapaa ja itsenäinen media on ilmaisunvapauden tärkein fasilitoija. Se on myös olennainen elementti hallinnon kansalaisia kohtaan kokemassa tilivelvollisuudessa. Vapaa media on elintärkeä demokratian toimivuudelle.⁵⁴ Kuitenkin todellisuudessa media ei aina toimi ”neljännen valtiomahdin” ideaalin mukaan ja kansalaisfoorumina demokraattiselle keskustelulle. UK-raportin mukaan mediaa käytetään usein ”sijaistoimijana kilpailevien poliittisten ryhmien välisessä kamppailussa, konsensuksen sijaan jakolinjojen synnyttämisessä, selväpäisen debatin sijaan vihapuheessa ja yhteiskunnallisen luottamuksen sijaan epäluulojen lisäämisessä”.⁵⁵ Näin toimien media luo osaltaan julkista kyynisyyttä, epäluottamusta ja polarisaatiota ja lopulta edesauttaa demokratian heikkenemistä.

Liberaalien demokratioiden avoin uutis- ja informaatioympäristö tarjoaa hedelmällisen maaston hybridihäirinnälle ja sen tarkasti koordinoituille disinformaatiokampanjoille, joiden tarkoitus on vahvistaa kohdeyhteisön sisäisiä jakolinjoja ja delegitimoida vallitsevaa demokraattista järjestelmää. Liberaalien demokratioiden ylläpitäessä niille elintärkeää vapaan tiedonvälityksen periaatetta, niiden on vaikea puolustautua disinformaatiokampanjoita vastaan. Siinä missä autoritaariset valtiot usein tukahduttavat epämieluisaksi kokemansa uutislähteet, ovat liberaalit demokratiat turvanneet lailla kansalaisille vapauden monimuotoisiin informaation lähteisiin. Lähteitä ei voi helposti sensuroida. Tarvittavat resurssit omaava vihamielinen ulkoinen toimija voi hyödyntää avointa, sääntelemätöntä mediaympäristöä luomalla erilaisia tiedonvälityskanavia työkaluiksi disinformaatiohyökkäyksille. Tahallinen valeuutisten levittäminen siten, että ajatus ”totuudesta” vääristyy uutismediassa, vahvistuu demokraattisen median pyrkimyksellä uutisoida tapahtumista ”tasapainoisesti”. Tämä on omiaan mahdollistamaan valheellisen kuvan

53 Diamond 1999.

54 Ks. Norris 2008.

55 Coronel 2003.

luomisen tapahtuneesta. Liberaalin median täytyy ottaa huomioon myös tämä vaihtoehtoinen, mutta lopulta valheellinen, narratiivi. Giles toteaa Venäjän toteuttamista disinformaatiokampanjoista, että ”kohdatessaan konsistentin version tapahtumista, jota toistetaan Venäjän mediakoneiston joka tasolla aina presidentistä alhaisempaan Kremlin trolliarmeijan sotilaaseen asti, länsimaisilla uutispäätoimittajilla ei ole juurikaan muita vaihtoehtoja kuin uutisoida se – samalla tarjoten tälle versiolle painoarvoa ja auktoriteettia”.⁵⁶ Liberaalien demokratioiden sääntelemätön ja avoin mediaympäristö mahdollistaa hybriditoimijan valtio-omisteisen tai kontrolloiman informaatiokanavan pystyttää toimipiste kohdemaahan, ostaa tilaa sanomalehdistä ja televisioista tai ostaa paikallisia mediayhtiöitä, mikä mahdollistaa ulkoisen toimijan vaihtoehtoisen narratiivin hiljaisen vahvistamisen kohdemaassa. Jos tämä kampanja onnistuu, syventää se yhteiskunnallista polarisaatioita ja voi jopa alkaa murentaa demokraattisen hallinnon yleistä legitimitettä.

Avoim talous. Vaikka liberaali demokratia ei käsitteellisesti sitä vaadi, liberaalit demokratiat ovat käytännössä myös avoimia markkinatalouksia.⁵⁷ Diamond toteaa, että ”[k]äsitteellisesti puhuen, liberaali hallintojärjestelmä on itsenäinen suhteessa kilpailullisen, omistusoikeuteen perustuvan liberaalin talouden olemassaoloon, vaikkakin käytännössä nämä kaksi ovat toisiinsa liittyviä, osittain johtuen molempien yhteisestä tarpeesta rajoittaa valtion valtaa”.⁵⁸ Avoimissa, markkinaperustaisissa järjestelmissä valtion kontrollin ja sääntelyn käyttö taloudessa on rajoitettua. Esimerkiksi tuontikieltoja tai ulkoisille investoinneille kohdistettuja sääntöjä on vähän. Taloudellisten aktiviteettien kontrollointi on suurelta osin hajautettua ja markkinaperustaista. Tuotantovälineiden yksityisomistus, mukaan luetettuna ulkomainen omistus, on verrattain suurta. Liberaalin talusteorian mukaan tämänkaltaiset avoimet markkinaolosuhteet nostavat taloudellista tuottavuutta ja siten taloudellista kasvua ja varallisuutta.⁵⁹

Samalla kuitenkin avoin markkinatalous on hedelmällistä maaperää myös vihamieliselle ulkoiselle toimijalle, joka kohtaa vain vähän vastustusta häiritessään avointa markkinataloutta. Tähän tarkoitukseen on mahdollista käyttää useita keinoja, riippuen paikallisesta toimintaympäristöstä. Kaupankäyntiä voidaan hyödyntää kehitettäessä uskollisuutta ja riippuvuussuhteita paikallisen elinkeinoelämän keskuuteen ja auttaessa hankittuja apureita saavuttamaan vaikutusvaltaa kohdeyhteisössä.

56 Giles 2016: 35.

57 Fukuyama 1992; Mandelbaum 2002.

58 Diamond 1999: 3.

59 Esim. Krugman et al. 2015.

Investointien, fuusioiden ja yritysostojen kautta hyvin resursoitu ulkoinen toimija voi saavuttaa merkittävän taloudellisen läsnäolon kohdemaassa, mikä luo lisää toimintamahdollisuuksia uusille toimille, valloituksille ja riippuvuussuhteille. Sekä näennäisesti yksityisiä että valtio-omisteisia yrityksiä voidaan hyödyntää joustavasti toimijan tunkeutuessa kohteena olevaan talouteen. Myös löyhää paikallista säädösympäristöä ja valvontamekanismeja voidaan käyttää hyväksi. Löyhien omistusjulkaisumekanismien tilanteessa tämän kaltaiset aktiviteetit on helppo piilottaa kulissiyritysten ja ulkomaisten pankkitilien verkostoon, mikä samalla piilottaa todellisen tunkeutumisen kohdetalouteen. Avoimessa taloudellisessa ympäristössä vihamielisen ulkoisen toimijan voi olla jopa mahdollista kaapata talouden strategisia sektoreita, kuten kriittistä infrastruktuuria, finanssitoimijoita ja mediaa. Näiden avulla ulkoisen toimijan voi olla mahdollista manipuloida paikallisia taloudellisia olosuhteita, tuottaa epäoikeudenmukaisia voittoja tietyille paikallisille toimijoille ja rankaista toisia. Tätä kautta ulkoinen toimija voi saavuttaa yhä suurempaa poliittista vaikutusvaltaa kohdeyhteisössä.

Salaisen diplomatian, disinformaation ja erityisesti geoeconomisen vaikuttamisen avulla vihamielinen ulkoinen toimija pyrkii vahvistamaan olemassa olevia sosio-ekonomisia jakolinjoja ja käyttämään hyväksi avoimiin markkinaperustaisiin taloudellisiin järjestelmiin kuuluvaa moninaisten taloudellisten intressien joukkoa. Vihamielinen toimija voi pyrkiä hyödyntämään vaikutusvaltaisia liike-elämän toimijoita saavuttaakseen pääsyn kohdevaltion päätöksentekoprosesseihin. Markkinaperustaisessa järjestelmässä paikallisten taloudellisten toimijoiden intressit eroavat, mikä voi heikentää kohdevaltion yhtenäisyyttä myös ulkopoliittikan saralla ja ylläpitää kiistoja, joita ulkoinen toimija voi hyödyntää manipuloitaessa kohdevaltioita taloudellisten ”porkkanoiden” ja ”keppien” avulla.

Kaiken kaikkiaan nämä liberaalin demokratian olennaiset piirteet – rajoitettu valtiovalta, pluralismi, vapaa tiedonvälitys ja avoin talous – tekevät hybridihäirinnästä houkuttelevan vaihtoehdon vihamieliselle ulkoiselle toimijalle. Ulkoisen toimijan näkökulmasta liberaalin demokratian ominaisuudet tuottavat porsaanreikiä piilotetulle häirinnälle, jota voidaan hyödyntää käyttämällä taktisesti hyväksi salatun diplomatian, geoeconomian ja disinformaation tarjoamia vaikutuskeinoja. Liberaalien demokratioiden näkökulmasta resilienssin kehittäminen näitä vaikutusyrityksiä vastaan onkin tullut erittäin tärkeäksi ja ajankohtaiseksi teemaksi.

1/2

2. GEOEKONOMINEN VAIKUTTAMINEN HYBRIDIHÄIRINNÄN MUOTONA

2.1. JOHDANTO

Geoekonomisen vaikuttamisen tavoitteena on talouden keinoja hyödyntämällä saada kohdemaat toimimaan tavalla, jolla se ei muussa tapauksessa toimisi. Oli kyseessä sitten vastaus Iranin ydinohjelmaan tai Venäjän miehitykseen Krimillä, länsimaat ovat suosineet taloudellisia keinoja sotilaallisten sijaan. Presidentti Trumpin hallinto korostaa tätä trendiä vaikka onkin uhitellut sotilaallisesti muun muassa Pohjois-Koreaa. Yhdysvaltain vuoden 2017 kansallisen turvallisuuden strategia eroaa edeltäjistään painottaessaan taloudellista valtiotaitoa.⁶⁰ Yksi keskeisistä presidentti Trumpin työkaluista pyrkimyksessä saada muut toimijat taipumaan Yhdysvaltojen tahtoon on ollut taloudellisen ”kepin” käyttö. Pakotteiden ja mahdollisten tuontitullien asettamisen lisäksi Trump on uhannut katkaista taloudellisen avun niiltä valtioilta, jotka eivät hyväksy Yhdysvaltojen päätöstä tunnustaa Jerusalem Israelin pääkaupungiksi.⁶¹

Useat muut suuret toimijat painottavat ”keppien” sijaan enemmän taloudellisia ”porkkanoita”. Kiina käyttää hyväkseen rahoitusta, investointeja ja kauppaa rakentaakseen liittoumia ja saavuttaakseen vaikutusvaltaa eri puolilla maailmaa.⁶² Brasilia ja Etelä-Afrikka ovat myös omaksuneet geoekonomisen vaikuttamisen. Ne pyrkivät kasvattamaan alueellista vaikutusvaltaansa käyttämällä valtio-omisteisia pankkeja ja yrityksiä

60 Ks. White House 2017.

61 The Washington Post 2017.

62 Holslag 2016; Khanna 2016b; Yu 2015.

luomaan epäsymmetrisiä suhteita naapurivaltioihin.⁶³ Öljyrikkaat valtiot, kuten Qatar ja Saudi-Arabia, hyödyntävät ”shekkivihko-diplomatiaa” saavuttaakseen vaikutusvaltaa alueellaan,⁶⁴ ja Venäjä hyödyntää energioresurssejaan geostrategisiin pyrkimyksiinsä Euroopassa.⁶⁵

Geoekonomista vaikuttamista siis harjoitetaan laajasti ja monien toimijoiden taholta. Useimmat alueelliset suurvallat pyrkivät edelleen rakentamaan omaa vaikutuspiiriään, mutta maa-alueiden valtaamisen sijaan useimmat pyrkivät sitomaan alueita itseensä taloudellisesti. Esimerkiksi EU:n itäisen naapuruston kumppanuusohjelmat tai Kiinan silkkitiehanke törmäävät Venäjän geostrategisten pyrkimysten kanssa Euraasiassa.⁶⁶ Tässä törmäyksessä on kyse taloudellisen vallan projisoinnista. Siinä on kyse siis geoekonomisesta valtapoliitikasta.

Klassinen esimerkki pakottavasta geoekonomisesta vaikuttamisesta ovat taloudelliset pakotteet. Tämä luku keskittyy analysoimaan muun muassa pakotteiden käyttöä hienovaraisempaa geoekonomista vaikuttamista, jolla pyritään lyömään kiilaa eri keinoin kohdeyhteiskuntien ja poliittisten liittoumien sisälle, ja rikkoa kohteiden sisäistä yhtenäisyyttä.

Geoekonomista vaikuttamista on usein vaikea havaita ja tunnistaa kahdesta syystä. Ensinnäkin liberaaleissa demokratioissa vaikuttavat edelleen viimeisten vuosikymmenten aikana vakiintuneet ajatusmallit taloudellisesta kanssakäymisestä. Vapaa kauppa, kansainväliset keskinäisriippuvuudet ja näiden tuomat positiiviset turvallisuushyödyt ovat edelleen leimallisia länsimaiselle ajattelulle. Oletuksena on ollut, että kylmän sodan jälkeisessä toimintaympäristössä esimerkiksi Euroopassa on syntynyt EU:n sisäisen ja sen naapuruston lisääntyneen poliittisen koheesion myötä uusi, keskinäisriippuvuuden ja yhteisten taloudellisten hyötyjen värittävä turvallisuusympäristö ja -yhteisö. Itse asiassa on vaikea löytää EU:n ulkopoliittikkaan liittyvää strategiapaperia viimeisen parin vuosikymmenen ajalta, joka ei ottaisi tätä ajatusta tavalla tai toisella lähtökohdaksi.

Toiseksi geoekonominen vaikuttaminen itsessään on tarkoituksellisen hämärää ja monimutkaista, jonka pyrkimyksenä on peittää vaikuttamisen geostrategiset päämäärät. Tietyt kohdemaan toimijat, kuten monet turvallisuusviranomaisten edustajat, saattavat tunnistaa näiden vaikuttamisyrittäjänsä päämäärät, kun taas toimijoilla, jotka hyötyvät operaation tuottamista taloudellisista ”porkkanoista”, on intressi vähätellä tai jopa kieltäytyä näkemästä uhkakuvia. Tästä näkökulmasta geoekonomi-

63 Bond 2004; Flynn 2007; McDonald 2009.

64 Blackwill & Harris 2016.

65 Wigell & Vihma 2016; Vihma & Wigell 2016.

66 Kaczmarek 2017; Raik & Saari 2016.

nen vaikuttaminen näyttäytyy usein epäpoliittisena ja lähtökohtaisesti kaupallisena kanssakäymisenä: ulospäin positiivisilta näyttävien keinoin luotu suhde vaikuttaa osapuolia hyödyttävänä plussummapelinä. Tämä on näkynyt muun muassa South Stream- ja Nord Stream 2 -hankkeiden ympärillä käytävässä keskustelussa, samoin kuin Venäjän ydinvoimahankkeissa Suomessa ja Unkarissa. EU:n näkökulmasta Nord Stream 2 on merkittävä poliittinen ja strateginen kiistakysymys, jolla voi olla EU:n yhtenäisyyteen ja energiaturvallisuuteen sekä Euroopan geostrategiiseen tilanteeseen liittyviä seurauksia. Suomelle se on ollut lähinnä byrokraattinen ympäristölupiin liittyvä asia. Pyhäjoen ydinvoimaprojektissa Rosatomin ja Venäjän pääasiallisiksi intressiksi mainitaan usein hyvän referenssin saaminen läntisiä vientimarkkinoita varten. Suuri osa Venäjän ydinvoimahankkeista kuitenkin on suuntautunut maihin, jotka ovat Moskovan kannalta geostrategisesti tärkeitä. Geoekonomiselle vaikutamiselle tyypillisesti näissä molemmissa tapauksissa hankkeiden kannattajat korostavat sen kaupallisia ulottuvuuksia (Suomeen ja Venäjälle syntyviä työpaikkoja) ja kriitikot niiden strategisia ulottuvuuksia (Suomen lisääntyvää energiataloudellista ja poliittista riippuvuutta Venäjästä).⁶⁷ Olennaista geoekonomisessa vaikuttamisessa on kuitenkin huomata, että vaikka hankkeet tuovat kohdemaalle moninaisia taloudellisia hyötyjä, hyödyt voivat tulla poliittisten myönnytysten ja kohdemaan alentuneen suvereniteetin kustannuksella.

Geoekonomian käsite syntyi alun perin politiikan tutkija Edward Luttwakin 1990-luvun töissä. Luttwak kritisoi kylmän sodan loppumisen aikaista optimismia ja demokraattisen rauhan ajatusta, jossa uusien globaalien keskinäisriippuvuuksien nähtiin poistavan toimijoiden väliset strategiset konfliktit.⁶⁸ Luttwak painotti, kuinka kilpailu suhteellisesta vallasta edelleen jatkaa valtioiden toiminnan määrittämistä kansainvälisessä politiikassa, vaikka käytössä ovat ennemmin taloudelliset kuin sotilaalliset keinot. Saman sävyisesti Huntington huomioi, kuinka ”[...] maailmassa, jossa sotilaallinen konflikti on epätodennäköinen, taloudellinen voima tulee olemaan entistä tärkeämpää sen määrittämisessä, mitkä valtiot ovat määräävässä ja mitkä alisteisessa roolissa.”⁶⁹ Näiden varhaisten geoekonomistien näkemyksen mukaan kylmän sodan päättyminen ei tarkoittanut ”historian loppua”.⁷⁰ Sen sijaan he ennakoivat tulevien konfliktien luonnetta: ”käytettävissä olevaa pääomaa tulivoiman sijaan, siviilisektorin innovaatioita sotilasteknisen edistyksen sijaan ja markkinoille

67 Martikainen et. al. 2016: 34–42.

68 Luttwak 1990.

69 Huntington 1993: 72.

70 Vrt. Fukuyama 1992.

pääsyä kasarmien ja tukikohtien sijaan”.⁷¹ Tässäkin maailmassa valtiot edelleen pyrkivät saavuttamaan toisilleen usein vastakkaisia strategisia tavoitteita.

Viime aikoina keskustelu geoeconomisesta vaikuttamisesta on jälleen vahvistunut analyttikkojen ja politiikantekijöiden keskuudessa.⁷² Silti enemmistö tästä keskustelusta keskittyy edelleen niin sanottuun ”negatiiviseen geoeconomiaan” (”keppeihin”) ”positiivisen geoeconomian” (”porkkanat”) sijaan. Energiapolitiikkaa hyödyntävässä geoeconomisessa vaikuttamisessa ”keppeihin” kuuluvat muun muassa hinnan korotukset, avoimet tai piilotetut uhkaukset energiavirtojen katkaisemisesta tai geoeconomisen vaikuttajan omassa maassa toimivien ulkomaisten yritysten kova kohtelu. ”Porkkanoihin” sen sijaan kuuluvat muun muassa energian hinnan alennukset tai epäkannattavat investoinnit kohdemaahan, lainat, sivumaksut ja vastavuoroiset omaisuusjärjestelyt. Tämän kaltaiset ”positiiviset” toimet on helpompi kuvata puhtaasti taloudelliseksi toiminnaksi.⁷³ Käytännössä ne voivat olla vähintään yhtä tehokkaita kuin ”negatiiviset” keinot kohteen sisäisen koheesion hajottamisessa ja jopa vaarallisessa vaikutus- tai käskysuhteiden synnyssä.⁷⁴ Samalla ne ovat hyödyllisiä kiilastrategian mukaisessa hybridihäirinnässä.

2.2. GEOEKONOMISEN JA GEOPOLIITTISEN VAIKUTTAMISEN EROT

Vaikka geoeconominen vaikuttaminen on luonteeltaan geostrategista, on tärkeää erottaa se perinteisestä geopolittisesta vaikuttamisesta. Tietyt analyttikot ovat todenneet sotateoretikko Carl von Clausewitzin hengessä, että strateginen taloudellinen vaikuttaminen on ”sodan jatkamista toisin keinoin”.⁷⁵ Tässä ajattelussa on kuitenkin taipumus ohittaa geoeconomisen ja geopolittisen vallankäytön eroavat piirteet ja seuraukset.

Geopolittisen voiman projisointi on tyyppillisesti avointa ja se toteutetaan sotilaallisin keinoin. Sen operatiivinen logiikka on kohdata kohde suoraan ”silmästä silmään”. Operaation sotilaallinen luonne tarkoittaa samalla sitä, että operaatio on vaikea peittää tai kieltää. Geopolittisen offensiivin koko idea yleensä on näyttää uhkaavalta, tehdä uskottavia uhkauksia ja täten painostaa tai viime kädessä pakottaa kohde hyökkääjän

71 Luttwak 1990: 18.

72 Szabo 2015; Blackwill & Harris 2016; Mattlin & Wigell 2016.

73 Viimeaikaisesta keskustelusta kaupankäynnin, politiikan ja turvallisuuden välisestä suhteesta, ks. Schmidt-Felzmann 2016.

74 Abdelal & Kirhsner 1999.

75 Dyer 2014; Greiling Keane 2016.

tahtoon tai myötäilemään hyökkääjää. Hybridisodankäynnin taktiikoita voidaan aluksi hyödyntää osallisuuden kieltämisessä tai piilottamisessa, mutta tätä osallisuutta on vaikea piilottaa pitkään.

Hyökkäyksellinen geoeconomien operaatio on sen sijaan geopolitiittista operaatioita hienovaraisempi ja helpommin piilotettavissa. Idea ei ole kohdata kohdetta suoraan, vaan heikentää sen päättäväisyyttä taloudellisin keinoin. Sen operatiivinen logiikka voidaan nimetä ”valikoivaksi mukauttamiseksi”.⁷⁶ Valikoivan mukauttamisen logiikan mukaisesti geoeconomien operaatio tarjoaa alennuksia, sivumaksuja ja muita ”porkkanoita” valikoivasti joillekin kohdeyhteisön jäsenille mutta ei toisille. Manipuloimalla taloudellisia palkintoja ja rangaistuksia geoeconomien toimija kohdentaa erilaista painetta eri osapuolille, aiheuttaa hajaannusta näiden välille ja samalla vähentää yhteisön vastatoimipotentiaalia. Ideaalisesti geoeconomien vaikuttaminen houkuttelee ”pehmeitä kohteita” pois vastapuolelta, houkuttelee heitä tekemään poliittisia myönnytyksiä, tai ylläpitää myönteisiä toimijoita kohdeyhteisön sisällä heikentäköseen kohdemaan yhtenäisyyttä. Geoeconomien vaikuttaminen toimii siis kiilastrategian logiikalla.

Hyökkäyksellisinä ulkopoliittikan strategioina geoeconomien ja geopolitiittinen vaikuttaminen eroavat täten huomattavasti. Molemmilla on erilaiset seuraukset niiden kohteissa ja tavoissa, joilla kohteet reagoivat operaatioon. Nämä tavat ovat lähes vastakkaisia, kuten taulukossa 1 havainnollistetaan.

Taulukko 1. Geopolitiittisen ja geoeconomien vaikuttamisen erot.⁷⁷

		Geopolitiikka	Geoeconomia
Toimet (aktiivinen maa)	<i>Keinot:</i> <i>Näkyvyys:</i> <i>Logiikka:</i>	Sotilaallisia Avoin Vastakkainasettelu	Taloudellisia Piilotettu ”Kepit” tai ”porkkanat”
Vaikutukset (kohdemaana)	<i>Uhkakokemus:</i> <i>Toiminta-reagointimalli:</i> <i>Käyttäytymistapa:</i>	Korkea Keskiahakuinen Vastatoimet / myötäily	Matala/keskitaso Keskiahakuinen Alireagoiminen

Perinteinen avoin, sotilaallinen ja vastakkain asetteleva geopolitiittinen vaikuttaminen on omiaan voimistamaan uhkan piirissä olevien toimijoiden yhteistä ymmärrystä uhkasta. Samalla geopolitiittiset hyökkäykset tuottavat keskiahakuista ja yhdistävää voimaa kohteena olevassa poliittisessä yhteisössä. Tämä puolestaan vahvistaa valmiutta yhteistyöhön hyökkääjää vastaan, ja on omiaan synnyttämään vastatoimia painottavaa käyttäytymistapaa – vaikkakin tämän toteutuminen riippuu toimijoiden

⁷⁶ Crawford 2011.

⁷⁷ Ks. Wigell & Vihma 2016.

käsityksistä vallitsevasta voimatasapainosta.⁷⁸ Jos geopoliittisen uhan alla olevat valtiot tulkitsevat hyökkääjän olevan liian voimakas, tai jos hyökkääjällä tulkitaan olevan ”vähemmän hävittävää” sotilaallisessa konfliktissa, kohdevaltiot voivat päätyä hyväksymään hyökkääjän vaatimukset. Käsitykset toimijoiden suhteellisesta voimasta on avainasemassa, minkä vuoksi geopoliittisen strategian valinnut hyökkääjä yrittää näyttäytyä mahdollisimman uhkaavalta synnyttääkseen kohteessa myötäilevää käytöstä. Samalla hyökkääjän täytyy arvioida tilanteen väärintulkinnan riski ja mahdollisuus provosoida esiin kohdevaltioon vastatoimet.

Onnistunut geoeconomien operaatio ei puolestaan synnytä vastaavaa näkemystä uhkan olemassaolosta, vaan näkemykset hajautuvat selvästi voimakkaammin yhteisössä. Samalla kun tietyt yhteisön toimijat alkavat huolestua geoeconomien operaation tuottamista haavoittuvuuksista, taloudellisista porkkanoista hyötyvät toimijat vähättelevät ja epäpolitisovat uhkaa. Geoeconomien vaikuttaminen on tarkoituksellisesti suunniteltu muokkaamaan tapaa, jolla kohteena olevat hallinnot määrittelevät kansallisia intressejään. Oletuksena on, että ulkopoliittiset valinnat ovat seurausta sisäisistä poliittisista kamppailuista, ja että ulkoisen toimijan geoeconomien operaatio voi vaikuttaa näiden kamppailuiden lopputulokseen.⁷⁹ Edistämällä jakolinjojen syntyä tai pahentamalla olemassa olevia jännitteitä kohdeyhteisössä geoeconomien tavoitteena on saada kohde alireagoimaan uhkaa vastaan.⁸⁰ Tästä keinojen erilaisuudesta huolimatta toiminnan motivaatio on edelleen geostrateginen ja kohdeyhteisön näkökulmasta haitallinen. Pyrkimyksenä on siis poliittisen vaikutusvallan laajuuden ja syvyyden lisääminen tavalla, joka ei ole kohdeyhteisön kansallisten intressien mukaista.

2.3. GEOEKONOMINEN VAIKUTTAMINEN: VENÄJÄN ENERGIAPOLITIikka

Venäjä toteuttama energiareurssien hyödyntäminen geoeconomien vaikuttamisessa ja ulkopoliittikan välineenä toimii yllä kuvatun logiikan mukaan. Venäjä pyrkii lyömään kiilaa kohdevaltioiden sisälle ja eri kohdevaltioiden välille. Tämä vaikuttaminen on pitkään onnistunut verrattain hyvin. Venäjä on kyennyt pitämään EU:n Venäjä-politiikan hajanaisena.

Energiapolitiikassaan Venäjä on hyödyntänyt geoeconomien työkalupakin ”valikoivan mukauttamisen” operatiivista logiikkaa. Tämä on tullut

78 Rosecrance & Lo 1996; Crawford 2011.

79 Abdelal & Kirshner 1999.

80 Lisää keskustelua tämän kaltaisesta käyttäytymisestä, ks. Schweller 2006.

esiin muun muassa venäläisen maakaasun viennissä Euroopan eri maihin. Venäjä on tarjonnut ”porkkanoita”, kuten alennettuja hintoja, poliittisesti myötämielisille valtioille, kun taas vähemmän myötämielisille se on antanut ”keppiä”, muun muassa huonompia sopimuksia.⁸¹ Eroavien energian hintojen käyttö, joka on kalibroitu tuottamaan poliittisesti hajottavaa painetta Euroopan sisälle, on ollut yksi verrattain onnistuneista tavoista pyrkimyksessä estää Euroopan yhteisen energiapolitiikan syntyminen. Euroopan unionin instituutiot, kuten parlamentti ja erityisesti komissio, ovat jo pitkään painottaneet tarvetta Euroopan energiaturvallisuuden ”eurooppalaistamiseen” – käytännössä siis tuontilähteiden hajuttamiseen ja riippuvuuden vähentämiseen venäläisestä maakaasusta.

Tätä pyrkimystä ovat vastustaneet erityisesti ne EU:n jäsenvaltiot, jotka ovat nauttineet suotuisista kahdenvälisistä energiasopimuksista Venäjän kanssa. Esimerkiksi Gazprom on antanut suotuisia ja joustavia sopimuksia saksalaisille kumppaneilleen, kuten E.ON:lle ja kemianjätti BASF:lle. Nämä yritykset omistavat myös isot osuudet Yuzhno-Russkoyen kaasukentistä Venäjällä.⁸² Nämä toimet – yhdessä muiden elementtien kanssa – ovat luoneet vastustusta saksalaisten päätöksentekijöiden keskuudessa EU:n yhteisiä toimia kohtaan unionin yhteisen energiasektorin aikaansaamiseksi.

Geoekonominen vaikuttaminen ei luonnollisesti tyhjene energia-sektorilla toteutettuun vaikuttamiseen. Hyödyntäen geokonomisen vaikuttamisen taktiikoita talouden eri sektoreilla, Venäjä on synnyttänyt Eurooppaan toimijoita, joilla on intressi jatkaa taloudellista kanssakäymistä Venäjän kanssa mitä moninaisimmissa poliittisissa tilanteissa, ja jotka vähättelevät tämän tuomaan uhkaa EU:n kyvyille tuottaa yhteistä, strategista ulkopolitiikkaa. Venäjän luonteeltaan piilotetut, kaikkia osapuolia hyödyttäväksi taloussuhteiksi naamioidut ja puhtaasti kaupallisilta näyttävät geokonomiset operaatiot ovat onnistuneet vähentämään epäilyksiä Venäjän strategisia tarkoituksia kohtaan.

Hienovaraisen geokonomisen vaikuttamisen onnistumisen edellytys kuitenkin on, että sitä toteuttava toimija ei herätä uhkakokemusta kohteyhteisössä. Venäjän geokonominen vaikuttaminen on joutunut vaikeuksiin muun muassa Ukrainassa toteuttaman avoimen voimapolitiikan seurauksena. Ymmärrys energiasektorin hyödyntämisestä geokonomisessa vaikuttamisessa on kasvanut EU:ssa. Unioni on onnistunut energiasektorilla koventamaan suhtautumistaan muun muassa Venäjän South Stream -kaasuputkeen, mikä johti hankkeen keskeyttämiseen joulukuussa 2014.⁸³

81 Vihma & Turksen 2015

82 Turksen 2014.

83 Vihma & Turksen 2015.

Samankaltaisia kohonneen uhka-arvion tuottamia, hajottamisen sijaan kohdeyhteisössä yhtenäisyyttä tuottavia dynamiikkoja voidaan havaita myös laajemmin energiaunioniin liittyvässä keskustelussa. Komissio esitteli uuden, entistä kunnianhimoisemman ehdotuksen energiaunioniksi helmikuussa 2015.⁸⁴ Tämä havainnollistaa sitä, kuinka kasvaneen uhka-arvion seurauksena Venäjän kyky käyttää maakaasun kauppaa poliittisena työkaluna on heikentymässä.

Geoekonomisen vaikuttamisen tehon heikkenemistä osoittaa myös se, että EU-maat ovat kyenneet seisomaan yhtenä rintamana Venäjää vastaan asetettujen pakotteiden takana, kenties monien toimijoiden yllätykseksi. Tässä suuressa roolissa on ollut muutos Saksan perinteisessä Venäjä-politiikassa (*Ostpolitik*).⁸⁵ Venäjän perinteinen kauppakumppani Saksa ei ainoastaan vaikuta vähemmän halukkaalta toimimaan Venäjän keskustelukumppanina Euroopassa, vaan se on myös alkanut ottaa entistä enemmän vastuuta EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kehittämisestä. Kohonneen geopoliittisen uhka-arvion seurauksena Saksa on ollut valmis uhraamaan osan erityislaatuista taloussuhteistaan Venäjän kanssa.⁸⁶ Venäjän näkökulmasta tämä heikentää suoraan sen kykyä rampauttaa EU:n kykyä vastatoimiin. Saksan tuen vähentyessä Venäjällä on vastassaan entistä yhtenäisempi EU. Samalla Venäjälle ei ole enää yhtä helppoa kuin ennen tuottaa esimerkiksi kaupallisiin suhteisiin vedoten/uhaten jäsenvaltioiden loikkauksia pois EU:n entistä yhtenäisemmästä Venäjä-politiikasta. Tästä näkökulmasta vaikuttaa siltä, että vaihtaessaan geoekonomisen vaikuttamisen perinteiseen geopolitiikkaan Ukrainassa Venäjä teki hybridihäirinnän näkökulmasta strategisen virheen. Venäjä tosiasiallisesti itse heikensi kykyään pelata geoekonomisia pelejä, kun se ei huomionnut sitä, miten voimapolitiikka voi vaikuttaa aiemmin onnistuneeseen geoekonomiseen strategiaan.

Venäjä on aiemmin kyennyt peittämään strategiset pyrkimyksensä taloudellisen realismin ("tässä on kyse rahasta") tai liberaalin keskinäisriippuvuuden ("yhteinen kauppa tekee meistä ystäviä") alle. Tämän kaltainen peittäminen on nimenomaan geoekonomista strategiaa. Venäjän käänös geopolitiikkaan kuitenkin kannusti EU:ta kääntämään painotuksensa liberaalista keskinäisriippuvuudesta ja kaupallisesta realismista enemmän kohti strategisempaa ajattelua. Kesäkuussa 2016 EU:n ulkoasioiden ja turvallisuuspolitiikan korkea edustaja Federica Mogherini esitteli unionin uuden ulko- ja turvallisuuspoliittisen globaalistrategian (EUGS). Globaalistrategia tunnistaa toimintaympäristössä vahvistuvan

84 European Commission 2015.

85 Ks. Forsberg 2016.

86 Ks. European Council on Foreign Relations 2015.

geostrategisen kilpailun,⁸⁷ ja strategiatyön ympärillä käyty keskustelu painotti EU:n tarvetta alkaa ”ajattelemaan geopoliittisemmin”. Tässä kilpailussa kaupallinen vaikuttaminen on yksi olennainen elementti, jonka seurauksena EU:lla on lisääntyvä tarve ymmärtää geoeconomisen vaikuttamisen tavat ja alkaa itse ajatella myös geoeconomisemmin.

2.4. TALOUDELLISET RIIPPUVAISUUDET JA GEOEKONOMINEN VAIKUTTAMINEN

On tärkeä huomata, että liberaalien demokratioiden talouden avoin luonne tuottaa geoeconomiseen vaikuttamiseen liittyviä haasteita myös huoltovarmuuden ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen jatkuvuudenhallinnan näkökulmasta. Globaalin verkostotalouden maailmassa myös Suomen kansallisessa huoltovarmuudessa on korostunut yksityisen sektorin rooli. Yksityinen sektori tuottaa yhä suuremman osan julkisen sektorin vastuulla olevista tuotteista ja palveluista. Samalla merkittävä osuus suomalaisen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen tarvittavista palveluista, hyödykkeistä ja infrastruktuurista on joko markkinaehtoisesti toimivien yksityisten toimijoiden omistuksessa tai niiden operoimia. Käytännössä muutokset globaalissa markkinadynamiikassa ovat tarkoittaneet sitä, että suomalainen huoltovarmuus on tullut yhä riippuvaisemmaksi ulkomaisesta infrastruktuurista ja ulkomaisista kaupallisista toimijoista.⁸⁸

Turvallisuuspoliittisia uhkia ulkomaisen omistuksen lisääntymisessä ovat muun muassa oikean omistajan hahmottamisen vaikeus ketjuuntuneissa omistajasuhteissa sekä ulkomaisten toimijoiden mahdollisuudet käyttää äänivaltaansa huoltovarmuudelle tärkeissä yrityksissä. Lisäksi organisaatioiden yhä suurempi tehokkuuden tavoittelu on johtanut ydintoimintoihin keskittymiseen ja yhä voimistuvaan ulkoistamiskehitykseen, minkä myötä palveluita hankitaan oman organisaation ulkopuolelta alihankkijoilta. Tämä pidentää ja monimutkaistaa tuotanto- ja palveluketjuja ja lisää näistä seuraavia haasteita. Pitkät ja hajaantuneet arvoketjut monimutkaistavat ja hämärtävät kykyä päätellä, missä Suomen huoltovarmuuden kannalta kriittiset toimijat, järjestelmät ja resurssit ovat, miten yhteydet niihin ovat järjestetty, mitkä niiden haavoittuvaisuudet ovat ja mitä riskejä ja uhkia niihin liittyy. Kansainvälisten arvo- ja tuotantoketjujen monimutkainen luonne mahdollistaa geoeconomisen häirinnän eri muotojen käyttöä. Tässä tilanteessa ymmärrys ulkomaisen

87 Biscop 2016b.

88 Aaltola et al. 2016.

omistuksen ja rahoituksen turvallisuuspoliittisista vaikutuksista sekä läpinäkyvyys omistussuhteisiin on tärkeä saavuttaa. Erityisen tärkeää tämä on yhteiskunnan kriittisen infrastruktuurin suhteen. Näitä ovat muun muassa energia- ja logistinen järjestelmä ja kansalliselle turvallisuudelle kriittiset maa-alueet.⁸⁹

Kun analysoidaan kaupallisten suhteiden vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen, on syytä huomioida myös usein helposti epäpolitisoitavat ”porkkanat”, ei ainoastaan mahdolliset ”kepit”. Erityisesti strategisilla sektoreilla, kuten energiasektorilla, toteutettavat kaupalliset toimet tulee arvioida tästä näkökulmasta tarkasti. Joskus on syytä nähdä ne sellaisena kuin ne ovat, ei kaupallisen realismin linssin läpi, joka painottaa tiettyjen toimijoiden tekemiä kaupallisia voittoja, tai liberaalin keskinäisriippuvuuden linssin läpi, joka naiivisti olettaa, että lisääntyvä kaupallinen kanssakäyminen tuottaa aina rauhanomaisemman toimintaympäristön. Onnistuessaan geoeconomisen vaikuttaminen on yksi tehokkaimmista hybridihäirinnän muodoista.

Kaiken kaikkiaan on olemassa suuri joukko taloudellisia painostuskeinoja, joiden kautta osaava toimija voi kanavoida vaikutusvaltaansa. Geoeconomisen vaikuttajan on mahdollista synnyttää paikallisten avustajien verkosto luomalla yhteyksiä vaikutusvaltaisiin poliitikkoihin ja talousjohtajiin. Se voi tarjota näille houkuttelevia talousmahdollisuuksia, minkä seurauksena niillä on intressi puhua vaikuttavan toimijan puolesta ja väheksyä vaikuttajan tuottamaa uhkaa. Tätä ”lojaalisuutta” voidaan vahvistaa joissain tapauksissa myös suoranaishella lahjonnalla. Geoeconomiseksi vaikuttamiseksi voidaan lukea esimerkiksi Venäjän toteuttama radikaalien, populististen ja EU:n vastaisten poliittisten puolueiden rahoittaminen läntisessä Euroopassa.

Suuremmissa mittakaavassa kohdevaltion houkuttelu suurilla investoinneilla ja kaupoilla, kuten Kiinan tarjoamalla *Belt and Road* -aloitteen liittyvillä kaupoilla, on mahdollista synnyttää niin sanottua funktionaalista kontrollia⁹⁰ kohdemaahan. Nämä suuret hankkeet tarjoavat usein lyhyen aikavälin hyötyjä paikallisille toimijoille. Samanaikaisesti tämä kuitenkin synnyttää kohdevaltiossa pitkän aikavälin sidonnaisuuksia ja riippuvuussuhteita ulkoiseen vaikuttajaan. Keskinäisriippuvuus tekee suvereenista toimijoista aiempaa haavoittuvaisempia toistensa toimille ja mahdollisesti jopa painostukselle tai kiristämiseksi.⁹¹ Keskinäisriippuvuus voi näin ollen yhtä hyvin tuottaa kamppailua ja konfliktidynamiikkoja kuin yhteistyötä tai kansainvälistä vakautta.

89 Ibid.

90 Ks. alaviite 28.

91 Wright 2017: 10.

3. INFORMAATIOVAIKUTTAMINEN HYBRIDIHÄIRINNÄN MUOTONA

3.1. JOHDANTO

Asteittain etenevät teknologiset ja yhteiskunnalliset muutokset mahdollistavat kiilastrategian toteuttamisen liberaaleissa demokratioissa entistä tehokkaimmilla hybridihäirinnän keinoilla. Informaatioteknologian kehitys on muuttanut perustavanlaatuisesti tiedonvälitystä, uutismediaa ja julkista keskustelukulttuuria, millä on ollut merkittäviä yhteiskunnallisia seurauksia. Informaatiovaikuttaminen saa teknologisen kehityksen myötä yhä uusia ja potentiaalisesti tehokkaampia muotoja. Informaatiovaikutuksen tehostuneet keinot nivoutuvat yhteen poliittisen julkisuuden muutosten kanssa, kun perinteiset tiedon auktoriteetit, tiede, koulutusjärjestelmä ja journalistinen media, ovat joutuneet aiempaa haastetumpaan asemaan. Yhdessä nämä muutokset tarjoavat sosiaalisen maaperän hybridihäirinnän informaatiovaikuttamista painottaville muodoille.

Teknologinen kehitys on usein nopeampaa kuin instituutioiden kehitys. Se lisää tarvetta ymmärtää uusien teknologioiden tuottamaa, potentiaalisesti disruptiivista vaikutusta yhteiskunnalliselle arvopohjalle ja koheesiolle sekä yleisesti kansalaisyhteiskunnan rakentumiselle. Kyse ei siis ole pelkästään teknologisista muutoksista, vaan jostain huomattavasti merkittävämmästä: oletetuista muutoksista siinä, miten poliittiset yhteisöt syntyvät ja rakentuvat, ja millä toimijoilla on yhteisöissä tiedon auktoriteetti.

Erityisessä roolissa tässä yhteiskunnallisessa muutoksessa on ollut viime vuosien keskustelu totuuden- tai faktojenjälkeisestä (*post-truth*) ajasta. Teema nousi keväällä 2016 keskeiseksi poliittista julkisuutta

koskevaksi yhteiskunnalliseksi debatiksi.⁹² Aiheesta kirjoitettiin merkittävä määrä pääkirjoituksia sekä julkaistiin nopeassa tahdissa tietokirjoja ja asiantuntija-analyyssejä.⁹³ Vaikka ilmiö on puhuttanut mediaa ja asiantuntijoita liberaaleissa demokratioissa ympäri maailmaa, etenkin angloamerikkalaisessa mediamaailmassa keskustelu aiheesta on ollut kiihkeää brexit-äänestyksen ja Donald Trumpin presidentinvaalikampanjan tuottamien poliittisten maanjäristysten jälkeen. Aiheesta tehdyt analyysit käsittelevät huolta vale uutisista, algoritmien vallasta, teknologiayhtiöiden vastuusta, informaatiovaikuttamisesta, tieteen ja asiantuntemuksen asemasta ja julkisen keskustelun mekanismeista. Hybridihäirinnän näkökulmasta nämä teemat nostavat esiin kysymyksen demokratian haavoittuvuudesta uuden tiedonvälityksen aikakaudella.

3.2. TOTUUDENJÄLKEINEN AIKA?

Totuudenjälkeisyyden käsitteen tultua julkiseen keskusteluun se on herättänyt runsaasti myös kriittisiä huomioita. Erityisesti akateemisessa keskustelussa on esitetty, että termi ”totuudenjälkeinen” ei ole tutkimuksellinen, vaan lähinnä journalistinen. Tämän näkemyksen mukaan mitään uutta ei oikeastaan ole tapahtunut, vaan todellisuudessa politiikassa on valehdeltu ja muunneltu totuutta kautta aikojen.⁹⁴ On myös esitetty, että väite totuuden jälkeisestä ajasta on ongelmallinen senkin vuoksi, että se pitää sisällään oletuksen taakse jätetystä totuuden kultakaudesta.⁹⁵ Tämä nostaa esiin kysymyksiä siitä, milloin itseasiassa elimme totuuden aikaa, kauanko sitä kesti ja kenen totuus silloin vallitsi.

Osittain aiheeseen liittyvän akateemisen keskustelun taustalla on suuren mittaluokan muutos akateemisen yhteisön ajattelutavoissa, joka on tunnistettavissa useimpien yhteiskuntatieteiden teorioissa. Tieteenfilosofiassa vahva konstruktivistinen positio on 1980-luvulta lähtien korostanut skeptisyyttä laajoja totuuksia kohtaan ja keskittynyt tuottamaan ja arvioimaan niin sanottuja pienen t:n totuuksia ja argumentteja, jotka ovat luonteeltaan osittaisia ja kontekstisidonnaisia. Käsite ”totuus” nähdään usein totalisoivana, hegemonisena ja ”epäpoliittisena”. Sen kyseenalais-

92 Oxford Dictionaries valitsi vuoden 2016 sanaksi *Post-truth*. Se määriteltiin adjektiiviksi, joka kuvaa olosuhteita, joissa faktoilla on entistä vähemmän vaikutusvaltaa (“an adjective relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief”). Oxford Dictionaries: <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2016>.

93 Ks. esim. D’Ancona 2017; Nichols 2017; Ball 2017; Sunstein 2017; Levinson 2017; Rabin-Havt & Media Matters 2016; Schiefer & Schwartz 2017.

94 Ks. esimerkiksi Korvela 2016.

95 Korvela & Vuorelma (toim) 2017.

taminen koetaan kriittisen tutkijan tehtäväksi. Näkemysten moninaisuus puolestaan esitetään terveenä poliittisena tilana ja vapaana pluralistisena kamppailuna. Käsite ”totuus” saattaa siis jo lähtökohdiltaan provosoida tutkijoita kritiikkiin sitä kohtaan.

Tieteenfilosofisessa mielessä tällä kritiikillä on kantavuutta. Sen sijaan yhteiskunnallisessa ja poliittisessä todellisuuteen liittyvässä merkityksessä käsitteen saama kritiikki on ongelmallista, jos totuudenjälkeisyys-keskustelun kohde, kuten teknologian muutos, poliittisen julkisuuden muutos tai strateginen harhauttaminen, hämärtyy ja keskustelu ajautuu abstraktille sivuraiteelle. Muun muassa turvallisuuspolitiikan näkökulmasta erityisen ongelmallista on, jos käsitteen kritiikki viedään niin pitkälle, ettei esimerkiksi poliittisten yhteisöjen muutosten taustalla olevaa viimeaikaista teknologista muutosta noteerata.

On totta, että poliittista valehtelua on harrastettu ennenkin, ja propagandistisella viestinnällä on kiinnostava, paljon tutkittu historiansa.⁹⁶ Totuudenjälkeisyys-käsitteen saama kritiikki on oikeassa siinä, että vaikka käsite tuli voimalla julkiseen keskusteluun vuonna 2016, mitään äkkinäistä siirtymää uuteen aikakauteen ei sillä hetkellä tapahtunut. Oikeastaan näkemys nopeasta siirtymästä on lähtökohdiltaan niin jyrkkä, etteivät sitä useimmat ole koskaan kannattaneetkaan.⁹⁷ Alan tutkimus suhteuttaa nykyhetken muutoksia historiaa vasten ja keskittyy usein nimenomaan teknologiseen muutokseen eli digitalisaatioon totuudenjälkeisyyden ajurina.⁹⁸ Keskustelu totuudesta, teknologiasta ja poliittisen julkisuuden muutoksista alkoi muodostua jo hyvän aikaa sitten, ja teema on noussut pinnalle eri nimillä ja analyttisillä käsitteillä.

On silti eri asia esittää, että jollakin ilmiöllä on historiallisia vertailukohtia, kuin, että viime aikoina ei olisi tapahtunut mitään yhteiskunnallista muutosta. Mahdolliset poliittisen keskustelukulttuurin taustalla olevat rakenteelliset muutokset on syytä analysoida tarkasti, sillä ne näkyvät konkreettisesti poliittisten toimijoiden strategioissa ja poliittisessa todellisuudessa. Esimerkiksi Donald Trumpin presidenttivaalikampanjassa oli nähtävissä merkittäviä eroavaisuuksia edeltäjiinsä nähden. Kun presidenttiehdokas Trump julisti rakentavansa Yhdysvaltojen rajalle muurin Meksikon kustannuksella, heittävänsä

96 Pörsti 2017.

97 Jopa sillä, että Oxford Dictionaries valitsi termin *post-truth* vuoden 2016 sanaksi, on oma mikrohistoriansa ja kontekstinsa. Toinen suuri sanakirjayhtiö ja kustantaja Merriam-Webster valitsi vuoden 2006 sanaksi termin *truthiness*, joka piti sisällään ajatuksen faktoista piittaamattomasta totuudenkaltaisuudesta. Ks. *truthinessin* määritelmä: <https://www.writerswrite.com/truthiness-is-merriam-websters-word-of-the-year-12130615>.

98 Esimerkiksi D’Ancona 2017; Sunstein 2017; Pörsti 2017.

vastaehdokkaansa vankilaan ja kiistäessään ilmastonmuutoksen,⁹⁹ kyse ei ollut vain asioiden virheellisestä kuvauksesta, retoriikasta, hämärtämisestä tai kiistanalaisista tulkinnoista. Kyse oli uudenlaisessa yhteiskunnallisessa todellisuudessa toteutetusta uudenlaisesta poliittisesta strategiasta, jota vastaan perinteinen poliittinen eliitti ja journalistinen media olivat jossain määrin aseettomia. Trumpin totuudenjälkeisen strategian ydin oli vetää sovinnaisuuden rajat täysin uusiksi, pysyä edellä, hyökätä eikä puolustautua. Strategian tavoite oli vedota vihaan sekä ylöspäin että alaspäin yhteiskunnallisessa hierarkiassa, eli vihaan sekä Washingtonin eliittiä että köyhien meksikolaisten ja muslimien maahanmuuttoa kohtaan. Lisäksi hän lupasi uusia taloudellisia mahdollisuuksia protektionistisilla toimilla ja ympäristösäätelyä leikkaamalla.

Erityisesti perinteiset journalistiset hyveet ovat joutuneet kovaan testiin digitalisaation ja uusien poliittisten strategioiden ristipaineessa. Mikäli julkisuudessa haetaan ”tasapainoista debattia” tai ”totuutta ääripäiden välistä”, saatetaan luoda vastakkainasettelua esimerkiksi vahvan tieteellisen konsensuksen alueelle.¹⁰⁰ Tämän ”tasapainoharhan” (*false balance*) kehystämä julkinen keskustelu ei myöskään pääse kehittymään lähtökohtiaan pidemmälle. Taitava informaatiovaikuttaja pystyy käyttämään hyväkseen esimerkiksi länsimaisen lehdistön perinteistä tasapuolisuuden vaadetta, jonka mukaan tapahtuneesta tulee uutisoida molempien osapuolten tulkinta, vaikka toisen osapuolen versio olisi silmin nähten virheellinen.¹⁰¹

Toisaalta on myös esitetty, että totuudenjälkeisen ajan tärkein muutos ei olisi niinkään poliitikkojen taktiikoissa tai strategioissa, vaan yleisön vastauksessa niihin.¹⁰² Yhdysvaltojen tapauksessa vertailu presidentti Richard Nixonin aikaan toimii usein esimerkkinä. Valehtelu johti Nixonin eroamiseen vuonna 1974, kun taas sisällöllisessä ja strategisessa mielessä Watergate-skandaalia vakavammat syytökset ja niihin liittyvä harhaanjohtaminen eivät ole ainakaan toistaiseksi kaataneet Trumpin hallintoa. Tämän näkemyksen mukaan yleisön raivostumisesta siirrytään nykyisin nopeasti turtumukseen ja jopa ”kyyniseen liittolaisuuteen”.¹⁰³

Poliittisen yleisön reaktioissa näkyy kyynistyminen ja yleisen luottamuksen rapautuminen, mitkä muodostavat ”totuudenjälkeisyyden” sosia-

99 Trumpin kampanjalupauksista esimerkiksi Lichtblau 2016. Faktantarkistussivusto Politifactin mukaan jopa seitsemän kymmenestä Trumpin kampanjaväitteistä oli valetta: <http://www.politifact.com/truth-o-meter/lists/people/comparing-hillary-clinton-donald-trump-truth-o-meter/>

100 Ilmastonmuutokseen liittyvä keskustelu on tästä eräs hyvä esimerkki: ks. Fahy 2016.

101 Tasapainoharhasta on keskusteltu myös rokotusvastaisuuden leviämisessä, esimerkiksi Grimes 2016.

102 D’Ancona 2017: 26.

103 Ibid.: 25–30.

lisen perustan.¹⁰⁴ Tämä kytkeytyy suoraan ulkopoliittisiin keskusteluihin hybridihäirinnästä, informaatiovaikuttamisesta sekä yhteiskunnallisesta resilienssistä. Teknologisella muutoksella on ulkopoliittinen ulottuvuus, joka luo uusia mahdollisuuksia hybridihäirinnälle. Esimerkiksi samantyylliset sosiaalisen median prosessit, jotka mahdollistivat arabikevään sekä Wikipedian luomisen ovat myös fundamentaalisesti antidemokraattisten voimien käytössä.¹⁰⁵

3.3. TEKNOLOGINEN MURROS HAASTAA POLITIIKAN JA ASiantuntijuuden

Viime vuosikymmenien aikana tapahtunut informaatioteknologinen kehitys ovat muuttaneet tiedonvälitystä ja julkisuuden rakennetta. Vuosien 2016 ja 2017 totuudenjälkeisyys-keskustelun ydinilmiöt, kuten uudet verkostot, valeutiset ja kaikukammiot, liittyvät nimenomaan sosiaalisen median käyttöön.

Runsaassa kymmenessä vuodessa Facebookia kuukausittain käyttävien ihmisten määrä on kasvanut nolasta kahteen miljardiin. Twitter tavoittaa kuukausittain lähes 330 miljoonaa ihmistä.¹⁰⁶ Näillä alustoilla on suuri valta siihen, millaisia sisältöjä ihmiset saavat nähdäkseen. Kärjistäen voisi sanoa, että Twitter ja Facebook ovat mediayhtiöitä, joilla on mediayhtiön valta, mutta ei toimituksellista vastuuta. Aiheesta käydään Yhdysvalloissa tällä hetkellä kiivasta keskustelua, johon teknologiafirmit ovat olleet yllättävän heikosti varautuneita.¹⁰⁷

Erityisesti botit, eli ihmisen nettiprofileina esiintyvät tietokoneohjelmat, polarisoivat verkossa käytyjä keskusteluja ja edesauttavat valheellisten väittämien leviämistä. Niiden avulla voidaan myös luoda keinotekoisesti keskustelu tai ”ilmiö”, josta voidaan tehdä tarkoituksenmukaisia uutisia muihin medioihin.¹⁰⁸ Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkeen tutkijat analysoivat vaaliväittelyiden aikana julkaistujen Twitter-viestien alkuperää.¹⁰⁹ Kolmen televisioidun debatin aikana julkaistuista twiiteistä jopa viidesosa oli bottien tekemiä. Botit ovat halpoja ja helppoja hankkia. Hybridihäirinnän näkökulmasta on virhe rinnastaa botit vain yhdeksi

104 Ibid.; myös Nichols 2017.

105 Groll 2017.

106 Ks. Ikäheimo 2017a.

107 Tarkemmin esimerkiksi Streitfeld 2017.

108 Tapauskuvaus venäläisten trollien, bottien ja medioiden yhteistyöstä: Nimmo 2018.

109 Bessi ja Ferrara 2016.

uudeksi poliittisen markkinoinnin muodoksi, vaan ne tulee nähdä uutena strategisen harhauttamisen välineenä.¹¹⁰

Myös julkisen keskustelukulttuurin muutoksiin liittyvä populistinen mediaekosysteemi on huomattavan uusi ilmiö. Yhdysvalloissa kaikista Donald Trumpin kannattajien suosimista viestimistä ainoastaan *New York Post* oli olemassa vuonna 1980, kun Ronald Reagan valittiin presidentiksi. *Fox News* perustettiin vuonna 1996 ja *Breitbart News* vuonna 2007 – ja valtaosa populistisen oikeiston medioista vasta näiden jälkeen.¹¹¹ Nimenomaan Breitbart Newsin suosion nousu vuodesta 2015 lähtien on ollut merkittävä menestystarina. Noin sadantuhannen Facebook-tykkääjän pienestä sivustosta tuli reilussa vuodessa 1,5 miljoonan seuraajan voimatekijä. Vuonna 2017 Breitbart ohitti Facebook-suosion keskeisillä mittareilla *New York Timesin*.¹¹²

Totuudenjälkeisyys-keskusteluun liittyy välinpitämättömyys ja joissain tapauksissa jopa vihamielisyys asiantuntijatietoa kohtaan. Tämä helpottaa entisestään informaatio-operaatioihin liittyvän väärän tiedon levittämistä yhteiskuntaan. Esimerkiksi Britannian oikeusministeri Michael Goven tokaisi brexit-vaaliväittelyssä, että ”tämä maa on saanut tarpeekseen asiantuntijoista”.¹¹³ Teknologinen murros vauhdittaa tällä hetkellä ilmiötä, jota on kutsuttu ”asiantuntijuuden kuolemaksi”.¹¹⁴ Suuren yleisön ja asiantuntijuuden suhteen muutos on ollut käynnissä jo pitkään, mutta tämä dynamiikka on uusien viestintäteknologioiden ja medioiden myötä saavuttanut uuden vaiheen.¹¹⁵

”Asiantuntijuuden kuolemaan” liittyy muitakin elementtejä. Erityisesti amerikkalainen populaarikulttuuri romantisoi ajatusta, jossa kuka tahansa voi tulla asiantuntijaksi, myös instituutioiden ulkopuolelta. Elokuvat ja tv-sarjat tarjoavat lukuisia esimerkkejä, joissa nuoret toimijat osoittautuvat fiksummiksi kuin instituutiot, kuten yliopistot, suuryritykset tai valtiot.¹¹⁶ Tiedon helppo saatavuus yhdistettynä matalaan julkaisukynnykseen on murtanut perinteisen asiantuntijuuden – joka on yhdistelmä koulutusta, kyvykkyyttä, kokemusta ja vertaishyväksyntää – portinvartijaroolin. Yhä useammat tahot, uusmedioista itseoppineisiin, haastavat perinteisen asiantuntijatiedon legitimitettä.¹¹⁷ Internetistä

110 Lynch 2016.

111 Benkler et al. 2017.

112 Madrigal 2017. Tosin viimeisimpien raporttien mukaan Breitbartin suosio on jyrkässä laskussa; ks. Schwartz 2018.

113 Mance 2016.

114 Nichols 2017.

115 Ibid.

116 Ibid. Vuoden 1997 Oscar-voittaja *Good Will Hunting* on tästä eräs ikoninen esimerkki.

117 Ikäheimo 2017b.

on entistä helpompi löytää omia ennakkokäsityksiä ja ennakkoluuloja tukevaa informaatiota (”vahvistusharha”) ja kansalaisilla on taipumus yliarvioida omia kykyjään (”ylivertaisuusharha”).¹¹⁸

Asiantuntijuuteen liittyvä poliittinen kamppailu on siirtynyt perinteisiltä hallinnon, demokratian ja tieteen foorumeilta enenevässä määrin internetiin ja sosiaaliseen mediaan. On esitetty, että tässä tulisi kiinnittää huomiota myös korkeakoulujärjestelmän muutoksiin. Yliopistokoulutus on erityisesti Yhdysvalloissa yhä enemmän asiakaslähtöistä. Mikäli oppilas ei saa haluamiaan suoritteita ja arvosanoja eli rahoilleen vastinetta, voi hän ääritapauksessa vaatia niitä vailla meriittejä.¹¹⁹

Samoin kuin termi totuudenjälkeinen, altistuu ajatus ”asiantuntijuuden kuolemasta” helposti kritiikille. Esimerkiksi julkisuudessa näkyvillä asiantuntijoilla, kuten taloustieteen Nobel-palkinnon voittajilla, on edelleen merkittävä yhteiskunnallinen asema. Digitalisaatio on kuitenkin tuottanut koulutuksen ja asiantuntijuuteen kohdistuvia paineita, jotka ovat omiaan tuottamaan yhteiskuntiin keskustelukulttuuria polarisoivia voimia.

Nykyisen poliittisen todellisuuden ymmärtämisen näkökulmasta on olennaista huomata, että teknologian murros vaikuttaa suoraan yhteiskunnallisiin valtarakenteisiin teknologisen kehityksen myötä syntyneiden uusien verkostojen kautta. Historioitsija Niall Fergusonin mukaan verkostot ovat kautta aikojen olleet tärkeämpiä kuin mitä valtavirtahistoria on esittänyt.¹²⁰ Erityisesti tämä pätee kahtena aikakautena. Ensimmäinen ”verkostojen aika” oli kirjapainotaidon leviämisen mullistama Eurooppa 1500-luvulta lähtien, ja toinen nykyinen, digitalisaation ja internetin mullistama oma aikamme. Tutkijat ovatkin kutsuneet nykyisyyttä verkostoja korostavilla termeillä, kuten ”*The Age of Network Power*”,¹²¹ ”*The Age of Entanglement*”,¹²² ”*Global Network Revolution*”,¹²³ tai ”*The Network Society*”.¹²⁴

Verkostojen rakenne tuottaa osaltaan myös poliittisia yhteisöjä muuttavia dynamiikkoja. Mikäli jokin ilmiö nojaa verkostolliseen logiikkaan (noodeihin, jotka ovat toisiinsa jollain tavoin yhteydessä), sekä ”homofilia” (ihmisten hakeutuminen kaltaistensa joukkoon) että ”Matteus-vaikutus” (ne saavat, joilla on jo ennestään) ovat mahdollisia tai jopa todennäköi-

118 Nichols 2017: 13-40.

119 Ibid.: 96-98.

120 Ferguson 2017a.

121 Ramo 2016.

122 Lafrance 2016.

123 Khanna 2016a.

124 Castells 1996.

siä ilmiöitä. Homofilia johtaa helposti polarisaatioon ja Matteus-efekti epätasa-arvoisiin lopputulemiin. Kumpikin mekanismi on vanha ja jopa aina läsnä erilaisissa sosiaalisissa verkostoissa, mutta sosiaalinen media voimistaa molempien vaikutusta.¹²⁵ Internet ei luonnollisesti ole syy-pää siihen, että ihmiset etsivät informaatiovirroista vahvistusta omille uskomuksilleen, eikä internet ole luonut ihmistä, joka haluaa viettää aikaa samanmielisessä seurassa. Uudet verkostot näyttävät kuitenkin vahvistavan näitä piirteitä.

Verkostoanalyysi voi myös valottaa poliittisesti polttavaa kysymystä siitä, miksi epäuskottavat valeutiset menestyvät niin hyvin. Kun jokin viesti leviää verkostoissa, se ei välttämättä ole viestin sisällön ansiota, vaan johtuu myös sen verkoston rakenteesta, johon viesti on laitettu. Ideat ja kognitiiviset virrat leviävät kuin tartuntataudit, ja verkoston rakenne määrittää merkittävältä osin tartunnan nopeuden ja laajuuden.¹²⁶

3.4. HYBRIDIHÄIRINNÄN MAHDOLLISUUDET TOTUUDENJÄLKEISENÄ AIKANA

Historiallisia vertailukohtia propagandan käytöstä löytyy runsaasti.¹²⁷ Nykypäivän monimuotoinen informaatiovaikuttaminen voidaan kytkeä osaksi propagandan käytön vanhaa perinnettä. Samalla on kuitenkin tarpeen huomioida ajallemme tyypilliset uudet piirteet, eikä historiallisia vertauksia tule viedä liian pitkälle. 2000-luku on eräänlainen uusi propagandan kukoistuskauti.¹²⁸ Totuudenjälkeisen ajan ilmiöt, teknologinen murros ja uudet verkostot ovat muuttaneet poliittisen julkisuuden rakennetta ja luoneet uuden toimintaympäristön informaatiovaikuttamiselle.

Eräs viimeaikainen ison datan tutkimus illustroi hyvin informaation merkityksen korostumista poliittisen todellisuuden ja yhteisöjen muokkaamisessa. Tutkimuksen mukaan 28 tutkitussa autoritäärisessä järjestelmässä jokaisella regiimillä oli sosiaalisen median kampanja, jossa kohteena olivat oman maan kansalaiset. Silti vain muutamalla oli ulkomaille suuntautuvaa kampanjointia.¹²⁹ Propagandistisesta kampanjasta voidaan tehdä ”informaatioase”. Erityisesti Venäjää on viime vuosina syytetty

125 Ferguson 2017b.

126 Ferguson 2017a.

127 Tässä yhteydessä on palattu muun muassa analysoimaan ensimmäisen maailmansodan klassisia kampanjoita ja matkustajahöyrylaiva Lusitanian uppoamista toukokuussa 1915 – tapahtuihan MH17-lentokoneen alas ampuminen miltei tasan 99 vuotta tämän jälkeen. Lusitania-tapauksen asemasta Iso-Britannian sotapropagandassa, ks. esim. Flynn 2014.

128 Pörsti 2017.

129 Groll 2017.

informaation aseistamisesta (*weaponizing information*).¹³⁰ Nämä aseet käyttävät hyväkseen verkostorakenteita sekä uutta mediaympäristöä. Ne pyrkivät luomaan ”vaihtoehdoisen todellisuuden, jossa kaikki totuus on suhteellista, eikä mihinkään informaatioon voi luottaa”.¹³¹ Jatkuvan informaatiovaikuttamisen erityisyys on siinä, että sen avulla voidaan onnistua vaikuttamaan tunnemuistiin sisäistettyihin ajattelumalleihin, jotka muuttuvat hitaasti.¹³²

Totuudenjälkeinen aika sopii rakenteiltaan informaatiovaikuttamisen ja hybridihäirinnän kehykseksi. Esimerkiksi Venäjän strategiana on jo reilun kymmenen vuoden ajan ollut aiheuttaa hämmennystä lännessä. Sen pyrkimyksenä on ollut horjuttaa järjestystä lietsomalla yhä enemmän epäluottamusta tiedotusvälineisiin, perinteisiin puolueisiin ja ”eliittiin”, äänestysmenetelmiin sekä läntisiin organisaatioihin, joista tärkeimpiä ovat EU ja Nato.¹³³ Epävarmuuden lisääntyminen sekä kiilastrategian mukainen olemassa olevien yhteiskunnallisten ristiriitojen korostaminen länsimaissa luovat lisäksi tilaa ja mahdollisuuksia Venäjän omalle vaikutusmistoiminnalle lähialueillaan.

Käsitettä ”strateginen harhauttaminen” on käytetty kattokäsitteenä Venäjän propagandalle ja disinformaatiolle.¹³⁴ Venäjän informaatio- ja turvallisuusdoktriinissa pyritään ”parantamaan tapoja, joilla tuotetaan strategista ja operationaalista peitettä (*maskirovka*) tiedustelutoimille ja elektronisille vastatoimille sekä parantamaan metodeja ja työkaluja aktiivisiin vastatoimiin todennäköisen vihollisen propaganda-, informaatio- ja psykologisiin operaatioihin”.¹³⁵ Venäjän doktriinin mukaan taistelu informaatiotilasta on jatkuvaa. Verkon digitaalisia kyberhyökkäyksiä täydennetään disinformaatiolla ja psykologisella propagandalla. Venäjän panostus informaatiotilan ottamiseen ulkomailta on merkittävä. Esimerkiksi *Russia Today* (RT) -kanavalla on 22 toimistoa ympäri maailmaa ja yli 1 000 hengen henkilökunta. Sen budjetti on kasvanut 30 miljoonasta dollarista (2005) noin 320 miljoonaan dollariin (2017).¹³⁶ Tähän mittakaavaan verrattuna esimerkiksi eurooppalaiset panostukset disinformaation torjuntaan ovat pieniä.¹³⁷

130 MacFarquhar 2016.

131 Nimmo 2015.

132 Pörsti 2017.

133 Ibid.

134 Pynnöniemi & Rácz 2016: 13-15.

135 Ks. Information Security Doctrine of the Russian Federation, approved 9.9.2000: https://www.itu.int/en/ITU-D/Cybersecurity/Documents/National_Strategies_Repository/Russia_2000.pdf. Ks. analyysi myös uudemmassa, vuoden 2016 informaatioturvallisuusdoktriinista: Pynnöniemi & Kari 2016.

136 Meyer et al. 2017.

137 Pörsti 2017.

Nykyaikaisen informaatiokampanjan kohdistamisesta on viime aikoina tuotettu empiirisiä, suurten aineistojen analyysyjä. Suurella Twitter-aineistolla on osoitettu esimerkiksi se, että Yhdysvaltojen vaalien aikaan valeuutiset ja disinformaatio oli kohdennettu avainosavaltioihin.¹³⁸ Toinen ison datan analyysi, jossa oli mukana yli 20 000 Facebook- ja Twitter-käyttäjää, osoitti, miten Venäjän levittämät salaliittoteoriat ja disinformaatio Yhdysvaltojen 2016 presidentinvaalien yhteydessä kohdistettiin erityisesti sotaveteraaneihin.¹³⁹

3.5. INFOVAIKUTTAMINEN KIILAA KIPUPISTEISIIN

Eräs yhteinen nimittäjä Venäjän läntiseen maailmaan suuntaamissa disinformaatiokampanjoissa on ollut kiilastrategia, jossa kampanja kohdistetaan jo olemassa olevaan yhteiskunnalliseen kiistaan tai jakolinjaan.¹⁴⁰ Eräs tunnetuimmista ja tutkituimmista Venäjän informaatiokampanjoista oli ”tapaus Lisa”. Kyseessä on venäläisen Chanel One:n tammikuussa 2016 esittämä valeuutinen maahanmuuttajien Berliinissä kaappaamasta ja joukkoraiskaamasta 13-vuotiaasta, etnisesti venäläisestä tytöstä. Uutinen levisi nopeasti perinteiseen saksalaiseen mediaan ennen kuin viranomaiset ehtivät tarkastaa uutisen taustan ja reagoida siihen.¹⁴¹ Kampanjaa voimistivat venäläiset vaikuttajat aina ulkoministeri Sergei Lavrovia myöten, ja sen pääviestinä oli Angela Merkelin maahanmuuttopolitiikan epäonnistuminen kansalaisten turvallisuuden takaamisessa.¹⁴² Syytökset Lisa-tapauksen peittelystä ja salailusta johtivat Saksassa useisiin mielenosoituksiin: noin 700 ihmisen protestiin Berliinissä sekä useampiin Etelä-Saksassa, joissa oli muutamia tuhansia osallistujia. Saksan ulkoministeri Frank-Walter Steinmeier varoitti Lisa-tutkinnan politisoimisesta ja Venäjän suurlähettiläs kutsuttiin puhutteluun. Tapauksesta on kirjoitettu analyysyjä, joissa monesti todetaan tapaus Lisan herättäneen Saksan poliittisen johdon eurooppalaisesta informaatiotilasta käytävään kampaaluun.¹⁴³

138 Howard 2017.

139 Gordon & Stone 2017.

140 Kyberasiioihin erikoistunut *New York Timesin* toimittaja Sheera Frenkel totesi: ”When I was reporting on Russian disinformation in E. Europe one thing was consistent: they would find a schism in society & drive a wedge in”, saatavana: <https://twitter.com/sheeraf/status/907449274077548549>.

141 Surana 2016.

142 Nechepurenko & Smalejan 2016.

143 Ks. Meister 2016: ”Germany’s leading role in the Ukraine crisis, Angela Merkel’s consequent position on sanctions against Russia and her leadership in Europe make the German government a core target of Russian disinformation. For the first time, they clearly saw the links between Russian domestic and foreign media campaigns against Germany and Russian politics at the highest level.”

Yhdysvaltojen 2016 presidentinvaalien aikana venäläiset sosiaalisen median tilit organisoivat Yhdysvalloissa maahanmuuttokriittisiä sekä muslimivastaisia tilaisuuksia, jotka toistivat ehdokas Trumpin kampanjateemoja.¹⁴⁴ Venäläiset toimijat ostivat mainostilaa Facebookilta, levittivät disinformaatiota Twitterissä ja tilasivat vloggareilta Hillary Clintonia pilkkaavia videoita Youtubessa.¹⁴⁵ *Wall Street Journalin* raportin mukaan venäläiset Facebook-tilit organisoivat ja rahoittivat yli 60 tapahtumaa Yhdysvaltojen vaalien ympärillä.¹⁴⁶ Eräissä tapauksissa organisoitiin sekä protesti että sen vastamielenosoitus. Hillary Clintonin hakkeroidut sähköpostit nousivat erääksi vaalien pääpuheenaiheista.

Kun Ranskan nykyinen EU-myönteinen presidentti Emmanuel Macron sai kampanjansa nousuun talvella 2017, alkoi Sputnik pian julkaista uutisia, joissa hänen todettiin olevan ”Yhdysvaltojen agentti” sekä homoseksuaali, jolla on takanaan ”vauras homoeliitti”.¹⁴⁷ Sekä RT että Sputnik ovat myöhemmin kieltäneet levittäneensä valeuutisia Ranskan vaaleihin liittyen. Myös Macronin sähköpostit hakkeroitiin ja vuodettiin, mutta ajoitus ja vaikutus olivat Yhdysvaltojen vaalikamppailua heikompia.¹⁴⁸ Kääntäen voidaan myös todeta, että Ranskan kampanjatoimijat ja media olivat paremmin varautuneita ulkoiseen vaalihäirintään.

Venäjän informaatiovaikuttaminen on kohdistunut myös Suomeen. Yleisesti Suomea koskeva uutisointi on yleisesti pienessä roolissa Venäjän mediassa, mutta huomiossa on nähty piikkejä, jotka kertovat, ettei Suomen strategista merkitystä nähdä täysin vähäpätöisenä.¹⁴⁹ Usein Suomi näytetään maana, joka ymmärtää tiiviin kahdenvälisen suhteen Venäjään olevan sen oman edun mukaista. Venäjän valtiollisessa ohjauksessa toimiva media on kuitenkin moneen otteeseen toteuttanut totuudenjälkeisellä logiikalla toimivia kampanjoita, joissa kiistetään suomalaisen oikeusvaltion toimivuus. Nämä ovat olleet niin sanottuja lapsikiistoja, jotka ovat eräs toistuva piirre Venäjän länsimailhin kohdistamassa infokampanjoinnissa.¹⁵⁰ Lapsikiistoissa esitetään tarina paitsi läntisten viranomaisten russofobias- ta, myös läntisen liberalismiin moraalista rappiosta, jossa ydinperhe on uhanalainen malli ja jopa lapset riistetään äideiltään. Monet kansalliskonservatiivisen populismin tasot kohtaavat, kun ”perusteettomasti huostaanotettuja venäläislapsia” uudelleensijoitetaan homoperheisiin.

144 Collins, Poulsen & Ackerman 2017.

145 Kosoff 2017.

146 Seetharaman 2017.

147 Meyer et al. 2017.

148 Daniels 2017.

149 Katso toimittaja Jarmo Mäkelän koosteet Suomi-uutisoinnista Helsingin Sanomissa, <https://www.hs.fi/aihe/venajan-media/>. Ks. myös Jantunen 2015: 97.

150 Esim. Jantunen 2015: 54.

Venäläisessä mediassa runsaasti esillä olevan dosentti Johan Bäckmanin mukaan Suomen äänestys tasa-arvoisesta avioliittolaista oli eräänlainen kaltevan pinnan harjoitus, jonka lopputulema on värivallankumous ja russofobinen hallinto.¹⁵¹ Vuonna 2014 korkealla julkisella profiililla operoinut lapsiasiavaltuutettu Pavel Astahov esitti, että suomalaiset viranomaiset tekevät ”venäläisiin kohdistuvaa terroria”.¹⁵²

3.6. TOTUUDENJÄLKEISYYDEN JATKUVA HAASTE

Informaatiokamppailu on eräs merkittävimmistä aikamme poliittista todellisuutta määrittävistä tekijöistä.¹⁵³ Siinä missä vuosi 2014 ja Ukrainan sotaan liittyvä harhauttaminen oli lännessä eräänlainen vedenjakaja suhtautumisessa Venäjän infokampanjointiin ja ulkopoliittiseen viestintään, voidaan vuoden 2016 vaalien Yhdysvalloissa ja Britanniassa sanoa olleen vastaava silmien avautuminen laajemmin ”totuudenjälkeisestä ajasta”.

”Totuudenjälkeinen aika” on provokatiivinen käsite, mutta sen alla käydään mielenkiintoista keskustelua esimerkiksi informaatiovaikuttamista laajemmalla säteellä. Uudet verkostot, journalismin kaventuneet mahdollisuudet ja asiantuntijuuden muutos poliittisessa julkisuudessa ovat paitsi polttavan ajankohtaisia yhteiskuntatieteellisiä tutkimusaiheita, myös merkittäviä muuttujia poliittisten yhteisöjen muodostumisen ja niiden häirinnän taustalla.

Viestintäteknologinen murros yhdistettynä yhteiskunnalliseen jakautumiseen aiheuttaa yhä vakavampaa huolta. Internet ja sosiaalinen media myötävaikuttavat mielipiteiden polarisoitumiseen tarjoamalla äärimielipiteille ja vale uutisille aiempaa laajempaa näkyvyyttä. Tämä kasvattaa niiden suosiota ja hyväksyttävyyttä entisestään. Polarisoitumista tukevat verkostologiikan myötä sekä homofilia että Matteus-efekti. Kehitys yhdistyy haastettuun ”perinteisen asiantuntijuuden” malliin ja avaa uudet mahdollisuudet poliittisen julkisuuden ja vaalikamppailujen hybridihäirinnälle.

Valtiot ovat vasta opettelemassa internetin mahdollistamien uusien tekniikoiden hyödyntämisen uhkia ja mahdollisuuksia. On selvää, että sekaannuksen lisääminen manipulaatiokampanjoilla on nykyisin mahdollista ja siihen on olemassa valmiita ulkopoliittisia intressejä. Esimerkiksi suhtautuminen maahanmuuttoon on ilmeinen yhteiskunnallinen jakolinja

151 Ibid.: 154.

152 TS-STT 2014.

153 Esimerkiksi historioitsija Juhana Aunesluoman mukaan Venäjän ja lännen informaatiokamppailusta 2010-luvulla tullaan vielä kirjoittamaan hyllymetreittäin kirjoja: “So, so, many (history) books will one day be written about our the epic Russia-West (dis)information struggle of our times. Keep your notes.” Ks. Aunesluoma, 26.11.2017: <https://twitter.com/aunesluoma/status/934717624046489602>.

ja poliittinen kipupiste, johon informaatiohäirinnän keinoja käyttävää kiilastrategiaa voidaan soveltaa.¹⁵⁴

Verkon tietovirtojen ymmärtäminen on myös avainasemassa demokraattisten ideaalien ja valistuneen kansalaisuuden idean säilyttämisessä. Kuten Alice Marwick toteaa, ”aika, jolloin mietimme internetiä teknologisena haasteena, on ohi. Nyt se on poliittinen ja yhteiskuntatieteellinen haaste.”¹⁵⁵ Totuudenjälkeisyys-keskustelu osoittaa huomion yhteiskunnallisen resilienssin tavoin kotimaisiin vastatoimiin ”*security begins at home*” -periaatteen hengessä. Poliittisen julkisuuden polarisaatio, kuplautuminen, asiantuntijuuden haasteet ja journalismin ongelmat ovat (potentiaalisesti) ulkopoliittisia ongelmia, mutta niihin puuttuminen on merkittävässä määrin sisäpolitiikan alaa.

Yllä esitetyt dynamiikat huomioiden on kuitenkin todettava, että autoritaaristen toimijoiden toteuttaman moninaisen informaatiohäirinnän vaikutuksen luotettava arviointi on erittäin vaikeaa, ja vaikuttavuutta ei tulisi myöskään liioitella. Viestit voivat välittyä ja vaikuttaa suoraan viralliseen julkiseen keskusteluun, tai ne saattavat aiheuttaa voimakasta värinää esimerkiksi verkostojen populistisissa anti-EU-kaikkukammioissa.¹⁵⁶ Keskustelussa on kuitenkin riski esittää hybridihäirintä sellaisessa valossa, joka saa sitä toteuttavan toimijan näyttämään kaikkivoivalta, vaikka häirinnän tosiasiallinen vaikutus kohdeyhteiskuntaan jäisi vähäiseksi tai keskisuureksi.

154 Tähän liittyvä informaatioyhteistyö - sekä joskus myös geoeconomisen yhteys - eurooppalaisten ääri liikkeiden kanssa sopii esimerkiksi Venäjälle myös muilla tavoin. Populistinen oikeisto ei arvostele Venäjää liberaalin demokratian puutteista (vapaa media, riippumaton oikeuslaitos). Toiseksi myös populistiset liikkeet pyrkivät heikentämään tai jopa hajottamaan EU:ta.

155 Sitaatti: Groll 2017.

156 Meyer et al. 2017.

/4

4. VAALIVAIKUTTAMINEN HYBRIDIHÄIRINNÄN MUOTONA

4.1. JOHDANTO

Datan ja tietosisällön valtioiden rajat ylittävät virrat ovat geopolitiittisesti yhtä tärkeitä kuin luonnonvarat, niiden territoriaalinen hallinta tai niiden kansainvälisiin virtoihin liittyvien toimintaprosessien funktionaalinen kontrolli. Edellisessä luvussa 3 osoitettiin, että datan ja sisällön virrat voidaan valjastaa aseiksi avoimia demokratioita vastaan joko kotimaisten ja/tai vihamielisten ulkoisten toimijoiden voimin.

Sisältöjen virrat vaikuttavat muun muassa siihen, missä määrin kansalaiset luottavat hallituksiinsa tai kokevat uutiset luotettaviksi. Ihmisten poliittinen tietoisuus ja sosiaalinen luottamus kehittyvät yhä enemmän sosiaalisen median verkostoissa.¹⁵⁷ Luottamus hallituksiin on laskenut tasaisesti mutta hälyttävästi. Tämä trendi on ollut melko samanlainen useimmissa OECD-maissa, joissa keskimäärin vain 43 prosenttia kansalaisista luottaa hallituksiinsa. Yhdysvalloissa tämä luku on niinkin alhainen kuin 20 prosenttia.¹⁵⁸ Aiemmassa luvussa 3 osoitettiin, kuinka sosiaalinen media on vahvistanut luottamuksen hajautumista yhteiskunnassa. Samalla luottamuksen rakentuminen on siirtynyt pois perinteisten auktoriteettien ”ylhäältä alaspäin” (*top down*) luomista suhteista kohti niin sanottua ”vertikaalista identifikaatiota”, eli luottamusta rakennetaan samaa mieltä olevien ihmisten kanssa.¹⁵⁹

157 The Media Insight Project 2016.

158 OECD 2017.

159 The Atlantic 2016.

Liberaalien demokratioiden kohtaamaa vaalihäirintää kehystää kansainvälisen politiikan muutos ja laajempi geopoliittinen dynamiikka. Autoritaaristen toimijoiden toteuttama vaalihäirintä haastaa kansainvälisen politiikan perinteiset oletukset, jotka ovat vallinneet Berliinin muurin murtumisesta lähtien. Demokratiat ovat nauttineet suuresta arvostuksesta, ja ne on koettu houkutteleviksi. Tarinan toinen puoli on, että autoritaariset hallinnot ovat alkaneet nähdä demokratian houkuttelevuuden sisäisten demokraattisten liikkeiden ja värivallankumousten ajurina ja epävakautta luovana uhkana itselleen. Tiettyjen autoritaaristen toimijoiden aktiivisena strategiana on ollut paitsi vahvistaa otettaan kotimaassa, myös vahvistaa ulkoisten demokratioiden heikkouksia ja samalla muuttaa vallitsevaa geopoliittista tasapainoa.

Länsimaisissa keskeinen häirinnän kohde on ollut erityisesti yleinen luottamus demokratiaan. Sosiaalisen median virtoja on manipuloitu, minkä tarkoituksena on ollut luottamuksen heikentäminen, polarisaatio ja liberaalien demokratioiden sisäisten (ja niiden välisten) koheesioiden vähentäminen. Näihin kognitiivisiin virtoihin vaikuttaminen ja niiden manipulointi kybermetodein sekä sosiaalisen median algoritmeja hyödyntäen luovat autoritaarisille toimijoille luontevan taktisen työkalupakin ulkoisia hybridihäirinnän operaatioita varten.

4.2. VAALIHÄIRINNÄN VIISI VAIHETTA

Viime aikoina havaittua vaalihäirintää on toteutettu viisiportaisen mallin avulla. Jos tämä malli ymmärretään, on mahdollista kehittää algoritmi-pohjaisia välineitä, joilla voidaan havaita näitä vaalihäirinnän muotoja. Vuoden 2016 presidentinvaalit Yhdysvalloissa tarjoavat hyvän esimerkin siitä, kuinka nykyaikaisiin vaaleihin voidaan vaikuttaa.¹⁶⁰ Myös Ranskan ja Saksan vaaleissa vuonna 2017 oli havaittavissa useita tämän viisiportaisen mallin komponentteja. Vaalihäirintä on toteutettavissa samalla peruskaavalla myös uusien demokraattisten vaalien yhteydessä. Tämä viisiportainen malli etenee seuraavalla tavalla:

Vaihe 1: disinformaation hyödyntäminen epäluulojen ja jakolinjojen vahvistamisessa. Tahallista ja laaja-alaista, ulkoisten toimijoiden toteuttamaa disinformaatiokampanjaa voidaan hyödyntää luotaessa yhteiskunnallista pohjaa tehokkaalle vaalivaikuttamiselle. Useimmiten kampanjoiden tavoitteena on kuitenkin yleisempi luottamuksen heikentäminen liberaaleissa demokratioissa. Pyrkimyksenä on hyödyntää ja vahvistaa olemassa olevia yhteiskunnallisia, taloudellisia ja poliittisia kaunoja,

¹⁶⁰ Ks. DNI 2017.

syventää polarisaatiota ja kuppikuntia sekä synnyttää taktisia yhteyksiä hyödyllisiin puolueisiin ja/tai löytää yhteistoimintakumppaneita. Disinformaatiokampanjat voivat olla erityisen tehokkaita sosiaalisessa mediassa, jossa merkittävimmät palveluntuottajat, kuten Facebook ja Twitter, eivät vielä ole pystyttäneet sisällöntarkistukseen toimivia toimituksellisia ”filttereitä”. Useasti dramaattisessa vaaleja edeltävässä yhteiskunnallisessa tilanteessa perinteisen median kyky tehdä faktantarkistusta vuodoista ja erotella epäkohtien paljastaminen ovelista vaikuttamisyrityksistä on tavallista matalampi. Vaalikampanjoinnin kuumetessa media voi epäonnistua portinvartijaroolissaan erottaa ”vakavat” politiikkakeskustelut marginaalisista asioista etsiessään skandaaleita ja pientäkin häivähdystä merkittävästä uutisesta. Tämän seurauksena agitoitunut ja hektinen vaalilämpö voi entisestään tulehtua luoden tilaa marginaalisille ryhmittymille ja näkökulmille.

Vaihe 2: arkaluonteisen tiedon varastaminen luottamuksellisista keskusteluista. Jos tilanne sallii, ja geopolitiittisesti tärkeät vaalit ovat lähestymässä, operaatio voi omaksua tarkemman ja kohdennetumman tavoitteen vaalivaikuttamisessa joko sysätäkseen vaalit yleiseen sekasorttoon tai edistääkseen tietyn ehdokkaan tai politiikkalinjan agenda.

Luottamuksellisten kampanjakeskusteluiden hakkerointi voi olla hyödyllistä negatiivisen ja skandaalimaisen julkisuuden luomisessa. Yleensä poliittiset kampanjat yrittävät maksimoida näkyvyytensä, kerätä varoja, rakentaa poliittisia verkostoja ja tehdä viestistään yhtenevän samalla pyrkien vetomaan tiettyyn äänestäjäkuntaan. Nämä pyrkimykset pitävät sisällään taktisia päätöksiä ja keskusteluja eri vaihtoehtoista. Nämä ovat usein luottamuksellisia ja arkaluontoisia, erityisesti jos ne vuodetaan niiden ”raa’assa” muodossa, kontekstista irrotettuna. Varastettu data voi näyttää yhä enemmän skandaalimaiselta tilanteesta, jossa tehokas disinformaatio-operaatio on jo entuudestaan maalannut ehdokkaasta ristiriitaisen ja epäluotettavan kuvan. Tarvittavat resurssit omaavan valtiollisen toimijan on suhteellisen helppoa hakkeroida kampanjadataa, kuten tekstiviestejä, puheluita, chat-historiaa, äänitallenteita ja kuvia. Yhdysvaltain presidentinvaaleissa Hillary Clintonin kampanjasähköpostit hakkeroitiin kahden kehittyneen kyberoperaation toimesta (COZY BEAR ja FANCY BEAR; tunnetaan myös nimillä PawnStorm, Sofacy tai APT 28). Huomattavan kehittyneet tekniikat ja ketterät taktiset liikkeet indikoivat operaatioiden taustalla olevan valtiotoimija: oletettavasti tässä tapauksessa Venäjän tiedustelupalvelut FSB ja GRU. Samojen toimijoiden on epäilty olevan vastuussa luottamuksellisen tiedon varastamisesta myös ennen Ranskan ja Saksan vaaleja.¹⁶¹

161 Ks. esim. Delcker 2017; Greenberg 2017.

Vaihe 3: varastetun datan vuotaminen oletettujen nettiaktivistien, ”haktivistien”, kautta. Operaation toisen vaiheen aikana sähköpostit ja muut dokumentit annetaan yleisesti itsenäisiksi oletetuille haktivisteille. Nämä voivat kuitenkin toimia pelkkänä vihamielisen toimijan pystyttämänä kulissina. Yhdysvaltain presidenttivaalien aikaiseen vuotoon liittyi toimija nimeltä Guccifer 2.0, joka oletettavasti oli venäläisten valtiollisten toimijoiden pystyttämä kulissi. Petollisten kulissien käyttö hämärtää taustalla olevaa toimijaa, vääristää tilannekuvaa ja vaikeuttaa vastatoimia.¹⁶² Siinä missä toiminnan kieltäminen ja harhautus mahdollistavat osaltaan vaalihäirinnän onnistumisen, tunnetun vuotosivuston käyttö saa ammattimaisen median kiinnostumaan asiasta. Vakiintunut ja tunnettu sivusto, WikiLeaks, aktiivisesti vuoti varastettua materiaalia Yhdysvaltain vaalien aikana. Vaikkakin WikiLeaksin perustajan Julian Assangen maine on ristiriitainen, hänellä on silti uskottavuutta ja lukemattomia seuraajia, jotka voivat vahvistaa varastetun ja ristiriitaisen tiedon leviämistä ja sen valtavirtaistamista.

Vaihe 4: vuodetun datan valkopesu ammattimaisen median avulla. Tietomurron avulla hankittu data vuodetaan valtavirtamedialle. Yhdysvaltojen vaalien yhteydessä tämä tehtiin pääasiassa WikiLeaksin kautta. Ammattimainen media arvioi vuodot herkästi uutisarvoiseksi sähköistyneessä vaalien aikaisessa ilmapiirissä. Ottaen huomioon Manning- ja Snowden-vuotojen saaman maailmanlaajuisen julkisuuden ammattimedia on yleensä innokas julkaisemaan tämänkaltaista materiaalia. Nämä kyseiset vuodot huomioitiin laajasti kansainvälisissä medioissa ja jopa johtivat korkea-arvoisten mediamaailman palkintojen myöntämiseen: *Guardian* ja *Washington Post* voittivat vuonna 2014 Pulitzer-palkinnot Edward Snowdenin vuodoista tehdyistä jutuistaan.¹⁶³ Tässä kontekstissa vuodot nähdään helposti jonkin olennaisen paljastuksina, ja mahdolliset spekulatiot vuodon taustalla olevien toimijoiden mahdollisista strategisista pyrkimyksistä jäävät usein pois harkinnasta ja itse uutisjutuista. Vaikuttamiseen pyrkivän toimijan näkökulmasta tämä avaa osaltaan mahdollisuuksia entistä tehokkaammalle harhauttamiselle ja vastuun kieltämiselle.

Vaihe 5: salainen yhteistoiminta, jonka tavoitteena on synkronoida vaalien aikaiset toimet. Ehdokas, puolue tai taustaryhmä voi luoda yhteyksiä ja yhteistoimintaa ulkomaisen toimijan kanssa muuttaakseen vaalien dynamiikkaa. Yhteistoimintasuhteet perustuvat usein vuosien työlle, jolla luodaan suhteita ehdokkaisiin ja heidän taustaryhmiin, monesti geoeconomista vaikuttamista hyödyntämällä. Yhteistoimintaverkostoja

¹⁶² ThreatConnect 2016.

¹⁶³ Pilkington 2014.

voidaan synnyttää ja huoltaa vuosien ajan, tai ne voivat olla lyhytaikaisia ja rakentua yhteisten taktisten intressien varaan. Toiminta voi olla luonteeltaan salaliittomaista tai opportunistista, ja siitä voi jopa puuttua suorat kontaktit kotimaisten ja ulkomaisten toimijoiden välillä.

4.3. KOHDENTAMINEN JA AJOITUS

Arkaluontoisen informaation varastaminen on vain yksi osa onnistunutta vaalivaikuttamista. Vaikuttajan on myös löydettävä oikea tapa (1) kohdentaa jakolinjoja syventävää informaatiota demografisesti ja maantieteellisesti oikeisiin äänestäjiin ja (2) julkaista varastettua dataa ja vääristettyä sisältöä taktisesti oikea-aikaisesti. Datan vuotaminen medialle hyvin ajoitetuin väliajoin luo ja ylläpitää skandaalinsävyistä vaaliympäristöä tavalla, joka entisestään vahvistaa yleisen hysterian ja vainoharhaisuuden luomaa mobilisoivaa vaikutusta.

Kohdentaminen: Yhdysvaltojen presidentinvaalien tapauksessa on verrattain hyvin todennettu, että ideologisesti ekstremististä sisältöä kohdistettiin tärkeimpiin vaa'ankeieliosavaltioihin.¹⁶⁴ Suurimman osan sisällöstä tuottivat kotimaiset toimijat. Facebookissa väitettyyn Venäjän vaikuttamisoperaatioon liitetyt mainokset kohdennettiin äänestäjiin Michiganissa ja Wisconsinissa, joista molemmat olivat lopulta vaalien avainosavaltioita. Facebookin mukaan arviolta 10 miljoonaa ihmistä näki mainokset ennen ja jälkeen vaalien. Monet näistä mainoksista oli ostanut venäläinen *Internet Research Agency* (IRA). Mainosten sisältö keskittyi yhteisöä jakaviin yhteiskunnallisiin ja poliittisiin viesteihin eri puolilla ideologista kenttää. Aiheina olivat muun muassa seksuaalivähemmistöt, rotukysymykset, maahanmuutto ja asevoimat.¹⁶⁵

On myös syytä huomata, että mainokset sosiaalisessa mediassa tarjoavat hyvän keinon testata sisällön potentiaalia tulla "viraaliksi". Tykkäysten ja jakojen määrä tarjoaa indikaattorin siitä, minkälainen materiaali agitoi äänestäjiä tehokkaimmin, ja millä alueella tämä tapahtuu. Tämänkaltaista sisältöä voidaan sitten edelleen tuottaa ja edistää vaprofiilien ja bottien avulla sisällön vaikuttavuuden maksimoimiseksi.

Samalla lähtökohtaisesti paikallisia tapahtumia voidaan ylläpitää ja vahvistaa vahvojen kansallisten kognitiivisten virtujen avulla, jotka muuttavat alueelliset tapahtumat dramaattisiksi kansallisiksi avainkysymyksiksi. Esimerkiksi trollifarmi IRA osti toisilleen sisällöllisesti vastakkaisia Facebook-mainoksia, jotka kohdennettiin eri ryhmittymiin tarkoituksena

¹⁶⁴ Ks. esim. Apuzzo & Lafraniere 2018.

¹⁶⁵ Facebook 2017.

levittää vastavuoroista vihamielisyyttä alueille, joissa on paikallisia väkivaltaisia tapahtumia ja konflikteja. Nämä liittyivät esimerkiksi Baltimoressa ja Fergusonissa poliisin harjoittamaan väkivaltaan.¹⁶⁶ Kiistan eri osapuolia agitoitiin, jonka seurauksena ryhmien väliset vihamielisyydet vahvistuivat.

Laajempaa agitointia ja kansallisia kognitiivisia virtoja voidaan myös käyttää luomaan vaikutelma dramaattisista paikallisista tapahtumista, vaikka mitään väitetyn kaltaista ei olisi todellisuudessa tapahtunut. Paras esimerkki tästä on Yhdysvaltain vaalien niin sanottu ”Pizzagate”. Hillary Clintonin kampanjapäälliköltä hakkeroitujen sähköpostien väitettiin sisältävän salaisia viestejä ”New World Order”-eliitiltä, joka ylläpiti lapsipornoverkoston Washington D.C.:läisestä pizzariassa. Saksassa puolestaan oli joitakin huomionarvoisia ja laajalle levinneitä, mutta paikkaansa pitämättömiä huhuja turvapaikanhakijoiden tekemistä seksuaalirikoksista.¹⁶⁷

Ajoitus: Strategisten vaalivaikuttamiskampanjoiden tehokkuus riippuu huomattavan paljon varastetun datan julkaisemisen taktisesta ajoittamisesta. Metodi on yksinkertainen. Jos keskustelut kampanjan aikana ovat liikkumassa pois vaikuttamaan pyrkivän toimijan strategisista viesteistä, uutta sisältöä voidaan julkaista, jotta huomio kohdentuu uudelleen tähän strategiseen viestiin. Hyvin ajoitettu sisältö pitää huomion tietyissä polarisoivissa teemoissa tai vaikuttamaan pyrkivällä toimijalle hyödyllisissä skandaaleissa.

Ajoitus on avainkysymys hakkeroinnin ja vuotojen oletetusti tuottamien vaikutuksen saavuttamiseen. Tehokas ajoitus voi vahvistaa sisällön yllätysarvoa. Se voi jopa saada ei-skandaalimaisen materiaalin näyttämään uutisarvoiselta ja olennaiselta, erityisesti jos tämä tapahtuu herkkänä ajankohtana juuri ennen vaaleja.

4.4. RANSKAN JA SAKSAN VAALIT: KOHDEYHTEISÖÄ IMMUNISOIVAT VAIKUTUKSET

Yhdysvaltojen presidentinvaalien jälkeen nousi esiin huoli siitä, että Ranskan vastaavat vaalit saattavat olla seuraava vaalihäirinnän kohde. Avainkysymys oli, toistuuko myös näissä vaaleissa sama taktinen kaava: sähköpostien hakkerointi, näiden hyvin ajoitettu vuotaminen valtavirtamediaan ja valeuutissivustoille ja kohdennetut disinformaatiokampanjat.

¹⁶⁶ Byers 2017.

¹⁶⁷ Spiegel 2016.

4.4.1. Vuoden 2017 Ranskan presidentinvaalit

Ranskassa on viime vuosina koettu taantumuksellisen ja populistisen politiikan vahvistuminen. Oletuksena oli, että maa olisi vaalihäirinnälle haavoittuvainen ja että vaaleihin sekaantuminen voisi olla geopolitiikasta hyödyllistä ulkoisille autoritaarisille toimijoille.¹⁶⁸ Lähihistorian esimerkit indikoivat sitä, että Ranska saattaa olla korkealla kohdelistalla. Esimerkiksi samat toimijat, jotka hakkeroivat Hillary Clintonin kampanjasähköpostit, olivat väitetyt myös Ranskan TV5:n hakkeroinnin taustalla. Lisäksi valedokumentteja, joissa väitettiin, että johtavalla ehdokkaalla Emmanuel Macronilla olisi salaisia pankkitilejä ulkomailla tuli julkisuuteen jo alkukeväästä 2017. Samanhenkisesti häirintäkampanja hyödynsi joukkoa henkilökohtaisia loukkauksia ja seksuaalisuuteen liittyvää vihjailua Macronin mustamaalaamiseksi.¹⁶⁹

Samoin kuin Yhdysvaltain vaaleissa, myös Ranskassa toteutettiin vaalivaikuttamisen ensimmäinen ja toinen vaihe – disinformaatiokampanja ja hakkerointioperaatio. Macronin kampanjasähköpostit hakkeroitiin vain muutamia päiviä ennen presidentinvaaleja. Myös vaikuttamisen kolmas vaihe toteutettiin, kun valtava määrä kampanjasähköposteja ja muuta materiaalia vuodettiin internetiin.¹⁷⁰ Macronin kampanja julkisti tietomurron tapahtuneen, mutta ei esittänyt näkemyksiä sen taustalla olevista toimijoista. Trend Micro, tokiolainen turvallisuusalan yritys, oli aiemmin identifoinut PawnStormin – APT 28:n – olevan vastuussa yrityksistä soluttautua Macronin kampanjaservereihin.¹⁷¹ Tämä viittaa siihen, että taustalla olisi sama tekijä kuin Yhdysvaltain vaaleissa – siis Venäjä.

Yhdysvaltain vaalien esimerkki johti kuitenkin suurempaan tarkkaavaisuuteen ja valppauteen mahdollisen ulkoisen vaalihäirinnän havaitsemiseksi. Epäilykset Yhdysvaltain vaalitulosta kohtaan ja presidentti Trumpin ristiriitainen maine Euroopassa loivat tiettyssä määrin immuniteettia vaikuttamispyrkimyksiä vastaan. Macronia auttoivat Trumpin vastainen ilmapiiri Ranskassa, jota korosti länsimaisen demokratian olevan uhatuna. Ranskan turvallisuusviranomaiset olivat myös valppaina, ja muut länsimaiset tiedusteluviranomaiset olivat varoittaneet ennakkolta niitä. Ranskan vaalilain vaatimusten vaikutus oli myös merkittävä. Laki kieltää muun muassa gallupit, julkaisut ja sähköiset lähetykset viimeisen vaaliviikonlopun aikana. Viime hetken vuoden pyrkimyksenä saattoikin olla estää Macronin kampanjaa reagoimasta internetiin laitettuihin tietoihin.

168 Ks. esim. Masters 2017.

169 Ks. Roth & McAuley 2017; Rettman 2017; Khan 2017.

170 Enisa 2017.

171 Guardian 2017.

Vuodon kokonaisvaikutus jäi kuitenkin heikoksi, eikä vuotoa valkopesty ranskalaismediassa.

Julkiset epäilykset siitä, että vuodot sisältävät valheellista informaatiota vähensivät vuodon uskottavuutta. Tahallinen valheellisen tai vääristellyn tiedon julkaiseminen vuodon yhteydessä oli tuotu esiin Clintonin kampanjassa. Macronin kampanja kuitenkin ilmaisi nämä vuotojen legitimizeettia heikentävät epäilykset vahvemmin ja strategisemmin, mikä heikensi mahdollisten vuotojen voimaa. Näiden pelkojen läpinäkyvä ja oikein ajoitettu kommunikointi ja myöhemmin myös hybridihäirinnän vastainen toiminta oli onnistunutta Ranskan viranomaisten ja Macronin kampanjan taholta. Sen sijaan Yhdysvaltain viranomaiset ja Clintonin kampanja yllätettiin täysin, eikä niillä ollut valmiina selvää suunnitelmaa toteutettavista vastatoimista.

Ranskassa yritetyn vaalihäirinnän voidaan lopulta todeta pelanneen väitetyn vaikuttajan intressejä vastaan. Macronia vastaan toteutettu disinformaatiokampanja ja sähköpostien hakkerointi eivät vahingoittaneet ehdokasta, vaan hän voitti vaalit äänivyöryllä. Ulkoinen toimija onnistui kuitenkin häiritsemään Macronin matkaa kohti presidenttiyttä, mikä voi tuottaa säröjä Ranskan ja Venäjän suhteeseen tavalla, joka ei ollut vaalihäirintäkampanjan strategisena tavoitteena.

Ranskan tapaus viittaa siihen, että ulkoisen vaalihäirinnän teho vähennee myöhemmissä vaaleissa, kun häirinnän taktikat ovat tulleet laajasti julkisiksi. Sitä mukaa kun immuniteetti kasvaa uusien vaalien myötä, saman taktiikan käyttö voi jopa johtaa vaikuttamiseen pyrkivän toimijan tavoitteille vastakkaisiin ja haitallisiin strategisiin lopputulemiin.

4.4.2. Vuoden 2017 Saksan liittopäivävaalit

Saksan turvallisuusviranomaiset olivat korkeassa valmiudessa havaitakseen merkkejä Yhdysvaltain ja Ranskan vaalien kaltaisesta ulkoisesta vaikuttamisesta.¹⁷² Viikot ennen Saksan vaaleja olivat suhteellisen rauhalliset, vaikka debatti aiemmin oli verrattain intensiivistä erityisesti turvapaikanhakijakysymyksistä. Onnistuakseen vaalihäirintä olisi vaatinut agitoituneemman poliittisen ilmaston. Jakolinjoja luomaan pyrkivät viestit eivät toimi, kun yleinen tunnelataus on rauhallinen ja suhteellisen yksimielinen.

Yksi vaalihäirinnän muoto toteutui kuitenkin Saksassa. Saksan liittopäivien (*Bundestag*) tietoverkko ja sähköpostijärjestelmä hakkeroitiin vuonna 2015. Avainkohteisiin operaatiossa kuuluivat liittokansleri Angela Merkelin henkilökunta ja useat hänen CDU/CSU-puolueensa johtavista

¹⁷² Esim. Spiegel 2017.

henkilöistä. *Bundestagin* hakkerointi on vahvasti esitetty venäläiseksi tiedusteluoperaatioksi.¹⁷³

Saksan parlamentin hakkerointi havaittiin verrattain nopeasti verrattuna siihen, kuinka pitkään Yhdysvaltain tiedusteluelimiltä kesti havaita murtautumisen Clintonin kampanjan ja DNC:n servereihin. Yksi syy tähän on se, että Yhdysvalloissa Nixonin vuosien perintönä kampanjoiden on vaikeampaa antaa tietojen suojaaminen keskusvallan käsiin. Saksan turvallisuusviranomaisilla on keskitetyimmät ja koordinoitummat toimintatavat ja työkalut verrattuna Yhdysvaltain hajautuneempaan, monista eri tiedusteluorganisaatioista rakentuvaan systeemiin. Se ei kyennyt vastaamaan tilanteeseen nopeasti.

Hyökkäyksellisillä kyberoperaatioilla vastaaminen oli yksi Saksan hallituksen harkitsemista vastatoimista tietyn kyberdeterrenssin ja hyökkääjän kokemien kustannusten kasvattamiseksi. Pääpaino keskitettiin kuitenkin laillisiin prosesseihin, jotka mahdollistavat Saksan tulevaisuudessa vastata laillisesti ja tehokkaasti mahdollisiin ulkoisen toimijan toteuttamiin operaatioihin.¹⁷⁴

Varoitukset ja pyrkimys korostaa mahdollisen vaalihäirinnän tuomia kustannuksia on luettavissa Saksan tiedustelukoneiston keskeisten henkilöiden puheissa. Kotimaan turvallisuuden keskittyvän BfV:n johtaja Hans-Goerg Maassen totesi, että ”tämä on Venäjän toteuttama kampanja. Vastapuolemme pyrkii luomaan informaatioita, jota voidaan käyttää disinformaatioon tai vaikuttamisoperaatioihin. Se, toteuttavatko he tämän [operaation] vai ei, on poliittinen päätös.”¹⁷⁵ Viittaukset korkean tason poliittisiin päätöksiin viestitti selkeyttä siitä, että Saksa tiedostaa, kuka on vastuullinen taho, mikä toimi myös implisiittisenä varoituksena kyseisen tahon johdolle.

Tärkeimmät syyt Saksan vaalien verrattain vähäiseen häirintään ovat sekä kotimaisia että kansainvälisiä. Ensinnäkin viimeaikaiset vaalit Saksassa eivät ole olleet niin tiukasti kamppailtuja kuin esimerkiksi vaalit Yhdysvalloissa. Tällä kertaa ennakoita oli melko oletettavaa, että Merkel jatkaa liittokanslerina. Mahdolliset kustannukset hyökkäämisessä todennäköistä voittajaa vastaan olisivat voineet olla suuret. Poliitiikka Yhdysvalloissa ja Ranskassa on enemmän polarisoitunutta kuin Saksassa. Saksalaiset myös luottavat enemmän ammattimaiseen mediaan kuin sosiaalisen median sivustoihin.¹⁷⁶ Viranomaiset ovat olleet jo pitkään

173 Zeit 2017.

174 Ibid. Ks. myös Stelzenmüller 2017.

175 Sitaatti Reuters 2017.

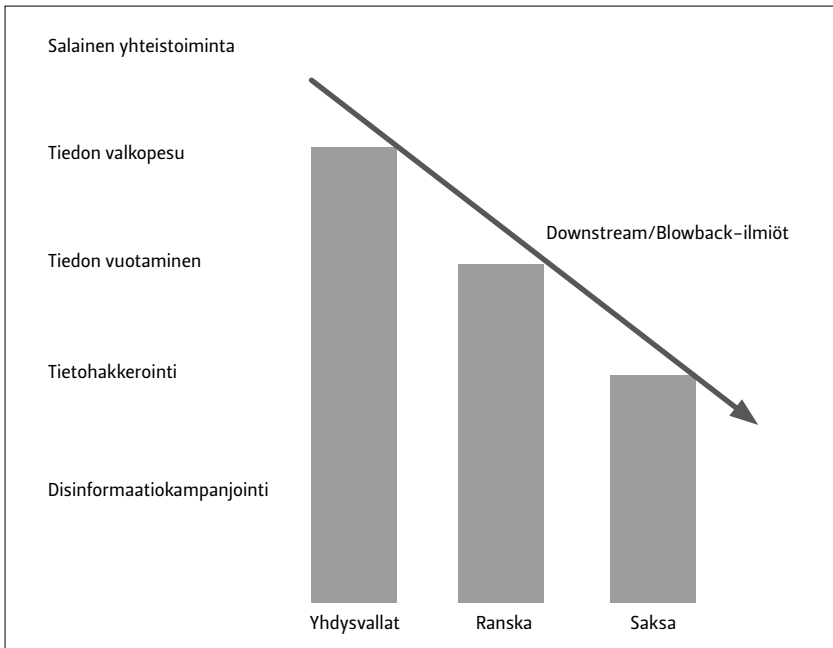
176 Stelzenmüller 2017.

tietosia epäilyistä ja todennetuista hakkerointiyrityksistä. Aiemmista vaaleista on otettu opiksi, ja täten varautuminen oli korkeammalla tasolla.

Toiseksi kansainvälinen tiedusteluyhteistyö oli tiivistä, niin kuin Ranskan vaaleissakin. Lisäksi Yhdysvaltojen vaalien häirintäoperaation kääntymisen itseään vastaan oli myös tulossa selväksi, sitä mukaa kun Yhdysvaltain ulkopoliittikka väitettyä syyllistä kohtaan on tiukentunut, ei höllentynyt. Ranskan vaalit alleviivasivat, millä tavoin monimutkaisten demokraattisten prosessien häirintä voi kostautua. Saksan suhteen Venäjällä saattoi olla vielä suurempia geopoliittisia ja taloudellisia riskejä, jotka voisivat toteutua, jos suhde Saksaan järkkyy.

Toiminnan tehon heikkeneminen ajan kuluessa ja toiminnan kääntymisen itseään vastaan ovat todennäköisesti olleet merkittäviä syitä siihen, miksi pyrkimyksiä vaikuttaa Saksan liittopäivävaaleihin havaittiin vähemmän kuin Yhdysvaltojen ja Ranskan vaaleihin.

Vaikka vaalihäirintä on toteutettavissa samalla peruskaavalla uusien demokraattisten vaalien yhteydessä, kasvava tietoisuus sen toimintatavoista vähentää häirinnän kokonaisvaikutusta. Viranomaiset varautuvat siihen, mitä muualla on tapahtunut. Äänestäjät, kansalaisyhteiskunta ja media valpastuvat. Kansainvälinen tiedusteluyhteistyö tehostuu. Keskeiset digitaalijalan yritykset oppivat virheistään julkisen paineen alla. Yhdysvaltojen, Ranskan ja Saksan vaaleja vertailtaessa havaitaan vaalihäirinnässä laskeva trendi.



Kuva 1. Vaalihäirinnän viisi vaihetta eri vaaleissa.

4.4.3. Vaalihäirinnän mahdollisuudet Suomessa

Yhdysvaltojen, Ranskan ja Saksan vaalien yhteydessä ilmennyt vaalihäirintää ei esiintynyt Suomen 2018 presidentinvaalien yhteydessä. Yhteistoiminnalla, jossa ulkoinen ja sisäiset poliittiset toimijat pyrkivät synkronoimaan kampanjointiaan, on Suomessa pitkä historia. Kylmän sodan aikana Neuvostoliitto puuttui monin eri tavoin Suomen demokraattisiin vaaleihin.¹⁷⁷ Kylmän sodan loputtua ja geopoliittisen tilanteen muuttuttua tämä yhteistoiminta on kuitenkin ollut vähäistä tai olematonta. Disinformaatiokampanjointia on Suomessa ilmennyt, mutta se on pääsääntöisesti liittynyt ulkoisten toimijoiden laajempiin strategisiin tavoitteisiin ja tilannesidonnaisiin Suomen rajojen ulkopuolisiin tapahtumiin. Disinformaatiokampanjoita on kuitenkin vaikea havaita, ja uudet algoritmi- ja tekoälypohjaiset metodit mahdollistavat entistä tehokkaammat kampanjat. Luvussa 3 osoitettiin, että poliittinen keskustelu erityisesti sosiaalisessa mediassa on herkkä ulkoiselle strategiselle vaikuttamiselle. Sosiaalisen median kohujen ja kiihkeiden keskustelujen leviäminen perinteisen mediaan on varsin yleistä. Suomessa on kuitenkin hyvin koulutettuja media-alan ammattilaisia, joiden tietoinen tai tiedostamaton osallistuminen strategisten kohujen tai vuotojen valkopesuun on oletettavasti epätodennäköisempää kuin useassa muussa länsimaassa.

Suomi on myös kulttuurillisesti melko homogeeninen maa, jolla on vahva poliittisen päätöksenteon konsensusperinne. Väestön korkea koulutustaso tekee mahdolliseksi avata kansalaisyhteiskunnalle ulkoisen strategisen vaikutuksen monimutkaistuvia tapoja ja nostaa yleistä teemaan liittyvää tietoisuutta. Demokratioiden häirinnän vaikutusta vähentävän (kuva 1) ”downstream”-piirteen vahvistamista tukee median suhteellisen läheinen, muodollisten ja epämuodollisten verkostojen kautta toimiva suhde sekä kansalaisyhteiskuntaan että valtiolliseen päätöksentekoon. Suomea suojaa vaalihäirinnältä myös pitkä historiallinen kokemus ulkoisesta vaikuttamisesta ja suurvaltapoliittisista jännitteistä.

Suomen suhteellisen korkea varautumistasoa vahvistaa vastareaktioita korostava ”blowback-ilmio”. Tietoisuus ulkoisesta vaikuttamisesta erityisesti vaalien yhteydessä on noussut. Saman jo tunnistettavan vaalivaikuttamistyökalupakin käyttäminen on yhä helpommin tunnistettavaa. Ulkoisen toimijan näkökulmasta vastareaktioiden todennäköisyys kasvat-
taa vaikuttamiseen liittyviä riskejä ja täten tuottaa pidäkkeitä kyseiselle toiminnalle. On kuitenkin syytä muistuttaa, että Suomi ei ole immuuni vaikuttamiselle. Suomessa on havaittu ulkoisten toimijoiden toteuttamia vakavia tietomurtoja, kuten ulkoministeriöön kohdistunut murto, joka

177 Ks. esim. Vihavainen et al. 2017.

havaittiin vuonna 2013.¹⁷⁸ Varastettuja arkaluontoisia tietoja ei kuitenkaan ole vuodettu julkisuuteen Yhdysvalloissa ja Ranskassa toteutettujen operaatioiden tavoin. Todennäköisempää onkin, että Suomeen itseensä suoraan kohdistuvien operaatioiden asemasta Suomea voidaan käyttää välineenä tai sillanpäänä laajemmissa vaikuttamisoperaatioissa.¹⁷⁹ Jos päämääränä on esimerkiksi EU:n eripuraisuuden tuottaminen tai osoittaminen, Suomen suhdetta unioniin voidaan kiilastrategian mukaisesti häiritä ja hankaloittaa. Kylmän sodan aikana Suomea käytettiin niin sanotussa ”näyteikkunapolitiikassa” esimerkkivaltiona, jonka mallia voisivat muutkin läntisen Euroopan maat seurata. Tilanne on kuitenkin hyvin erilainen suhteessa kylmän sodan aikaan. Suomalaisten valtaenemmistö suhtautuu EU-jäsenyyteen ja pohjoismaiseen yhteistyöhön positiivisesti.¹⁸⁰ Samalla läntisen identiteetin heikentäminen eritasoisilla kiilaoperaatioilla on hankalaa.

4.5. MITÄ ON TEHTÄVISSÄ?

Pelkästään luottaminen kasvavan tietoisuuden voimaan ja oletetun hyökkääjän informointi toiminnan riskeistä on liian riskialtista, jos työkalupakista puuttuvat proaktiivisemmat sisäiset ja deterrenssiä kasvattavat ulkoiset työkalut. Olennaisin ongelma on datan ja sisällön virtojen demokraattisen valvonnan puuttuminen. Kysymys algoritmien käytön vastuullisuudesta on tulossa yhä merkittävämmäksi, kun tekoälyn käyttö poliittisissa kampanjoissa – ja myös vaalihäirinnässä – yleistyy. Vaalien legitimitetin ylläpitämiseksi demokraattisten instituutioiden tulee osoittaa kyky ulkoisten vaikuttamisvirtojen funktionaaliseen kontrolliin ennen vaaleja, niiden aikana ja niiden jälkeen.

Avain tähän on digitaalisten parannuskeinojen ja vastatoimien kehittäminen. Eräs akuutti kysymys on liberaalien demokratioiden nykyisten vaalilakien päivittäminen. Vaalilakien tulisi paremmin kattaa ja säädellä tunnettuja vaalien aikaisia vaikuttamistaktiikoita merkävimmässä sosiaalisen median alustoissa. Yritysten, kuten Facebookin ja Twitterin, pitäisi suostua paljastamaan enemmän omista datan ja algoritmin tekniikoistaan ja kehittää tehokkaampaa itsesäätelyä, erityisesti mitä tulee autoritääristen toimijoiden toteuttamaan vaalihäirintään. Sosiaalisen median palveluntuottajien tulisi sallia kehittyneempi ja läpinäkyvämpi itsesäätely heidän omien asiakkaidensa intressien vuoksi: nämä asiakkaat ovat usein myös äänestäjiä demokraattisissa valtioissa. Valtioilla tulisi

178 Hiltunen 2014.

179 Aaltola 2016.

180 Ks. esim. MTS 2017.

olla enemmän valvontavaltaa teknologian muutoksen myötä kehittyviin uusiin liiketoimintakäytänteisiin.

Lisäksi äänestäjillä pitäisi olla käytössään hallitusten, kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin tarjoamia suojautumistyökaluja. Hallitukset ovat usein hitaita toimimaan. Sen sijaan yksityinen sektori on nopeampi omaksumaan uusinta teknologiaa, ja sillä tulisi olla mahdollisuus tarjota ratkaisuja vaalihäirinnän tarkkailemiseen, havainnoimiseen ja vastatoimiin. Ulkoisen toimijan synnyttämät sosiaalisen median kognitiiviset virrat ovat havaittavissa ihmisten tai oppivien koneiden tuottamien algoritmien avulla. Vaalihäiritsijän työkalupakkiin kuuluvat hakkerointi, vuodot, bottien käyttö, disinformaation vahvistaminen, taktinen ajoitus ja toiminnan älykäs kohdentaminen. Nämä kaikki jättävät jälkeensä tunnistettavan kaavan. Vaalihäirinnän vaikutukset voidaan pysäyttää, tai niitä voidaan vähentää, jos häirintä havaitaan riittävän nopeasti.

5. RESILIENSSIPOLITIIKAN MAHDOLLISUUDET HYBRIDIHÄIRINTÄÄ VASTAAN

5.1. JOHDANTO

Turvallisuuspolitiikassa resilienssi yleisesti määritellään tarkasteltavan toimijan (esimerkiksi valtion tai yhteisön) kaksivaiheisena ominaisuutena:

1. sietää kriisejä ja ylläpitää kriisinaikainen toimintakyky sekä
2. kykynä palautua kriisistä ja uudistua/oppia/kehittyä kriisin aikana syntyneiden vahinkojen ja muiden kokemusten pohjalta.¹⁸¹

Resilienssi on noussut viimeisen 5–10 vuoden aikana keskeiseksi turvallisuuspolitiikan käsitteeksi. Hybridiuhkakeskustelun myötä käsitteen merkittävyys on entisestään vahvistunut. Vaikka resilienssin perimmäisestä merkityksestä sekä sen käytännön arvosta kiistellään edelleen¹⁸², on siitä jo nykyisellään muodostunut turvallisuuskäsitystä sekä turvallisuus-
hallinnan malleja kokonaisvaltaisesti muokkaava ajatusmalli. Käsitteen erilaiset määritelmät ovat saavuttaneet vaikutusvaltaisen aseman useissa ylikansallisten organisaatioiden, globaalihallinnan toimijoiden, valtioiden, kaupunkien ja yhteisöjen turvallisuusstrategioissa.¹⁸³

Resilienssipolitiikan esiinnousu ja sen ilmentämä turvallisuusajattelun murros liittyy ajallisesti yhteen hybridiuhkia koskevan keskustelun kanssa. Linkityksessä resilienssipolitiikan sekä hybridiuhkakeskustelun kanssa on havaittavissa yhtymäkohtia vastaavalla tavalla hahmottuneeseen turvallisuusajattelun muutokseen 1990-luvulla. Tällöin käsitykset valtioiden rajat läpäisevistä ”uusista” uhkakuvista sekä sodankäynnin

¹⁸¹ Ks. esim. Chandler 2017: 436.

¹⁸² Ks. esim. Bourbeau 2015a; Hyvönen & Juntunen 2016.

¹⁸³ Fjäder 2014; Dunn Cavely et al. 2015.

muutoksesta limittyivät yhteen inhimillisen ja yhteistyövaraisen turvallisuuden, yhteiskunnallisen turvallisuuden, kestäväen kehityksen sekä suojeluvastuun kaltaisten turvallisuushallinnan mallien kanssa.¹⁸⁴

Viimeisten vuosien aikana Euroopassa ja sen lähialueilla lisääntyneet sotilaalliset kriisit niihin liittyvine humanitaarisine katastrofeineen sekä heijastevaikutuksineen ovat nostaneet valtioiden aseman turvallisuuden viitekohteena ja sen tuottajana jälleen uudelleenarvioinnin kohteeksi. Turvallisuusympäristön kompleksisuudesta aiheutuva turvallisuusuhkien ennakoimisen haaste on johtanut tilanteeseen, jossa yksittäiset valtiot sekä Euroopan unionin kaltaiset valtioiden väliset poliittiset liitot näyttäytyvät entistä reaktiivisemmilta suhteessa aikaisempaa nopeatahtisemmin muuttuviin ja aktualisoituviin uhkakuviiin, oli kyse sitten ihmislähtöisistä uhkista, luonnonkatastrofeista tai näiden yhteisvaikutuksista. Resilienssipolitiikan esiinnoisuus on pitkälti vastaus tähän 2000-luvun alusta eteenpäin voimistuneeseen murrokseen.

Turvallisuustutkimuksessa resilienssipolitiikkaa on pidetty ennen kaikkea turvallisuushallinnan mallina, jonka kautta turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön monimutkaistumisen haasteeseen vastataan hajauttamalla turvallisuusvastuita ja -toimijuutta valtiotasolta kansalaisyhteiskunnalle, yksityiselle sektorille sekä ylipäätään lähemmäs niitä yhteisöjä, jotka todennäköisesti myös kohtaavat kompleksisten turvallisuusuhkien tuottamaa turvattomuutta omassa arjessaan. Häiriötilojen sietokykyä ja niiden jälkeisen positiivisen mukautumisen ominaisuuksia korostava resilienssipolitiikka voi olla hyödyllinen lähestymistapa hybridihäirintään vastaamisessa, sillä hybridihäirinnän kohteena ovat usein juuri kansalaisyhteiskunnan toimijat. Ulkoisen ja sisäisen turvallisuusympäristön vahva sekoittuminen johtaa siihen, että turvallisuus yhä enemmän rinnastetaan yhteiskuntien ja yhteisöjen välisessä vuorovaikutuksessa syntyviin valmiuksiin sopeutua nopeastikin muuttuviin tilanteisiin. Jos resilienssi ymmärretään tämän kaltaisena yksilöiden ja yhteiskunnan mukautumisvalmiutena, se ei enää anna lupautta turvallisuuden toteutumisesta samalla tapaa, kuin mihin inhimillisen ja kansallisen turvallisuuden paradigmoissa on totuttu.¹⁸⁵

Vaikka valtioiden turvallisuusvastuut ovat hämärtyneet, samaan aikaan resilienssin vahvistaminen katsotaan nimenomaisesti valtioiden velvollisuudeksi. Erityisesti hybridiuhkakeskustelussa turvallisuuden tuottamisen toimijuus nähdään vahvasti olevan valtiollisilla toimijoilla. Yleisesti vaikuttaa siltä, että viimeisten 5–10 vuoden aikana voimistunut keskustelu hybridisodankäynnistä ja laveammin rauhanajan hybridi-

184 Ks. Buzan & Hansen 2009, luvut 6 & 7.

185 Kaufmann 2013.

häirinnästä on siivittänyt uudelleen valtiotoimijoiden ”paluuta” kansainvälisen turvallisuuskeskustelun paraatipaikalle.¹⁸⁶ Resilienssin kasvattamiseen tähtäävät strategiat ja toimeenpano-ohjelmat toisin sanoen esitetään myös valtioiden ja näiden muodostamien liittojen saatavilla olevaksi keinoksi hallita alati kompleksisemmaksi luonnehdittua turvallisuusympäristöä. Tämä saattaa muodostaa eettis-poliittisen haasteen, sillä ”resilientti” valtio saattaa toisinaan tuottaa ongelmia sen kansalais-yhteiskunnan vapauksien sekä esimerkiksi yhteiskunnallisen resilienssin kannalta keskeisen institutionaalisen luottamuksen näkökulmasta. Hybridituhkiin ja hybridivaikuttamiseen vastatessa onkin keskeistä miettiä, onko resilienssivalmiuksia tuottava ensisijainen toimija valtio, yhteiskunta vai kansalaiset ja näiden välittömät yhteisöt.

Tämän luvun tavoitteena on taustoittaa resilienssin käsitteen hyödyntämisen mahdollisuuksia yhtenä potentiaalisena vastauksena hybridihäirinnän haasteeseen. Ensiksi luvussa avataan tarkemmin ajatusta resilienssistä turvallisuusajattelua muuttavana ajatusmallina suhteuttamalla se puolustuksen ja suojelun käsitteisiin.¹⁸⁷ Tämän jälkeen luvussa arvioidaan erilaisia resilienssistrategian variaatioita, yhteiskunnallisen ja ulostyönnetyn resilienssikäsitysten eroja sekä lopulta vastustuskyvyn (resistanssi), sietokyvyn ja sopeutumiskyvyn (resilienssi) välisten suhteiden merkitystä turvallisuuspolitiikan käytännöille. Lopuksi luvussa tarkastellaan, miten resilienssin käsite on vaikuttanut EU:n kaltaisen taloudellisen ja poliittisen valtioliiton turvallisuusstrategioihin.

5.2. RESILIENSSIN JA HYBRIDIUHKIEN SUHDE

Akateemisessa turvallisuustutkimuksessa sekä siihen läheisesti liittyvissä politiikka-analyyseissä on viimeisten vuosien kuluessa käytetty huomattavan paljon palstatilaa ja resursseja sekä resilienssin käsitteen strategisen merkityksen että hybridituhkuvastojen vaikutuksien tarkasteluun. Kyseisten ilmiöiden välisten yhteyksien käsittely on kuitenkin jäänyt vähemmälle huomiolle.

Resilienssitutkimus on perinteisesti painottunut turvallisuustutkimuksessa kansainvälisen globaalihallinnan kysymyksiin sekä ei-valtiol-

¹⁸⁶ Schroefl & Kaufman 2014.

¹⁸⁷ Ks. esim. Chandler (2017), joka näkee resilienssin käsitteen paradigmanmuutoksena nimenomaisesti humanitaaristen interventioiden, konfliktinratkaisupolitiikan, ympäristönhallinnan sekä kansainvälisen pakolaiskriisin kaltaisten politiikkakysymysten ja ilmiöiden suhteen. Chandlerin mukaan (Ibid.: 436) resilienssi on määritelmällisesti jälki-interventionistinen kansainvälisen kriisinhallinnan ja globaalipolitiikan paradigma tai strategia, jossa keskitytään hädänalaisten ja apua tarvitsevien yhteisöjen kyvykkyyksien omaehtoisesta huolehtimisesta kehittämiseen yhteiskuntien syvärakenteen tasolla sen sijaan, että esimerkiksi kansainvälisessä kehitys- ja kriisinhallintapolitiikassa keskityttäisiin varsinaisten turvallisuusongelmien ratkaisemiseen vasta niiden ilmetyä. Ks. myös Methman & Oels 2015; Duffield 2012; Joseph 2013a.

lisiin uhkakuviiin, kuten luonnonkatastrofeihin, ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, kriisitutkimukseen ja terrorismin torjuntaan. Vastaavasti hybridivaikuttamiseen ja hybridihäirintään (ja hieman kapeammin hybridisodankäyntiin) liittyvää tutkimusta on tuotettu vahvasti kansallisen turvallisuuden näkökulmasta, erityisesti huoltovarmuuden, jatkuvuudenhallinnan ja siviili-sotilasyhteistyön kaltaisten teemojen yhteydessä. Molemmat käsitteet ovat lisäksi todettu hyvin monimerkityksellisiksi.¹⁸⁸ Sekä resilienssistä että hybridivaikuttamisesta käydään edelleen varsin eriytyntä, käsitteiden perustavaa merkitystä arvioivaa tieteellistä ja asiantuntijavetoista keskustelua.

Resilienssin ja hybridivaikuttamisen käsitteet eivät ole myöskään täysin symmetrisiä. Resilienssi ymmärretään tässä turvallisuusajattelun – sen strategioiden ja käytänteiden – muutosta ilmentävänä käsitteenä. Erityisesti resilienssin käytön yleistymisen sekä turvallisuusstrategioita että turvallisuuskäytänteitä ohjaavana ajatusmallina kertoo tarpeesta hahmottaa uudelleen uhkakuvien muutosta ja valtioiden roolia turvallisuuden tuottajana. Resilienssistä käytävää keskustelua leimaavat tarkastelutavat, jotka arvioivat käsitteen merkitystä turvallisuuspolitiikan syvärakenteiden ja niin sanotun yhteiskunnallisen turvallisuuden ohjaamisessa.¹⁸⁹ Hybridiuhkakeskustelu sen sijaan liitetään usein käsityksiin sodankäynnin ja ulkopoliittisen vaikuttamisen tapojen muutoksista.

Resilienssiä ja hybridivaikuttamista koskevassa keskustelussa on myös merkittäviä yhtäläisyyksiä. Keskeisin näistä lienee käsitys uhkakuvien muuttumisesta kompleksisemmaksi, oli kyse sitten valtioiden, kansainvälisten järjestöjen tai ihmisten ja yhteisöjen turvallisuudesta. Resilienssi- ja hybridiuhkakeskusteluissa monimutkaisen turvallisuusympäristön hallintaan esitetään kuitenkin tyypillisesti toisistaan poikkeavia ratkaisuja. Resilienssi nähdään usein valtiokeskeisiä käytäntöjä purkavana strategiana kompleksisten ja yllättävien uhkakuvien hallitsemiseksi kansalaisyhteiskuntien omaehtoista vastuuta lisäämällä. Hybridiuhkakeskustelua leimaa puolestaan usein tasapainoilu valtion sekä toisaalta kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin turvallisuusvastuiden välillä. Hybridiuhkiin vastaaminen hahmottuu vielä hyvin perinteisessä puolustuspoliittisessa kontekstissa, kun resilienssi ilmentää strategisella tasolla kokonaisvaltaisempaa turvallisuushallinnan käytäntöjen ja politiikan muutosta.

188 Aaltola et al. (2016: 80) toteavat hybridivaikuttamisen kannalta keskeisessä huoltovarmuuden kontekstissa, "[resilienssille] ei löydy yhtä yleispätevää määritelmää, vaan se vaihtelee kontekstista ja käyttötarkoituksesta riippuen."

189 Hyvönen & Juntunen 2016.

5.3. RESILIENSSI TURVALLISUUSAJATTELUN MUUTOKSENA

Kuten todettua, yleisesti resilienssillä tarkoitetaan toimijan kykyä sietää kriisejä ja ylläpitää kriisinaikainen toimintakyky sekä palautua kriisistä ja uudistua/oppia/kehittyä tämän myötä. Tämä määritelmä on kuitenkin hyvin laeva. Se antaa käytännössä kaikille turvallisuuden tuottamista lupaaville toimijoille avoimen mandaatin korostaa oman toimintansa logiikkaa resilienssiä vahvistavana.¹⁹⁰ Resilienssin tarkkaa määritelmää tai sovelluskohdetta ei kuitenkaan liene viisasta edes pyrkiä saavuttamaan. Käsitteen avoimuudella sekä monimerkityksellisyydellä on itsessään hyödyllinen funktio esimerkiksi sen eri toimijoita yhteen tuovan vaikutuksen vuoksi.¹⁹¹

Tarkan määritelmän sijasta resilienssin luonne avautuu paremmin esittämällä se negaation kautta. Resilienssi viittaa tarpeeseen hahmottaa kansainvälisen turvallisuusympäristön hallinnan logiikan muutosta tavalla, joka ei tyhjenny puolustuksen tai suojelun käsitteiden ilmentäviin turvallisuuspolitiikan perinteisimpiin tavoitteisiin. *Puolustuksen (defence)* käsite viittaa vahvasti tunnistettavissa oleviin valtiolähtöisiin ja tilallisesti verraten selkeästi hahmotuviin uhkatekijöihin, joiden toteutumista voidaan pyrkiä kontrolloimaan ennalta esimerkiksi pelotepoliittisin keinoin. Vastaavasti inhimilliseen turvallisuuteen liittyvä *suojelun (protection)* käsite nostaa valtion ydintoimintojen ja alueellisen koskemattomuuden turvaamisen sijasta yhteisöt ja ihmiset turvallisuuden etuoikeutetuksi viittauskohteeksi. Suojeluun perustuvassa paradigmassa pyritään ulkoisen uhan torjumisen ja pelotteen rakentamisen sijasta poistamaan yhteisöjen ja ihmisten täysivaltaisen itsensä toteuttamisen mahdollisuuden estäviä rakenteellisia tekijöitä ja välittämiä turvallisuusuhkia.

Toisin kuin puolustuksen logiikan kohdalla, resilienssin logiikassa uhkakuvasto ei kiinnity yhtä selvästi etukäteen tunnistettavaan uhkakuvaan tai toimijatyyppeihin, jonka intentioihin olisi mahdollista vaikuttaa esimerkiksi erilaisin symmetrisin pelotepsykologisin keinoin. Tässä yhtymäkohdat esimerkiksi geoeconomisen vaikuttamisen ja informaatiovaikuttamisen kaltaisten hybridihäirinnän muotojen sekä resilienssipolitiikan välillä ovat ilmeiset. Hybridihäirinnässä keskeinen muutostekijä on erilaisten toimijatyyppeiden moninaistuminen aina perinteisestä valtiota

190 Esimerkiksi eräässä jo vuonna 2013 toteutetussa aihepiirin tutkimuskirjallisuutta läpiluotaavassa meta-analysissä löydettiin yhteensä 46 määritelmää pelkälle yhteisöresilienssin (*community resilience*) käsitteelle. Määritelmät ovat osittain päällekkäisiä, mutta sisältävät myös huomattavan paljon painotuseroja, joita voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavia jakolinjoja vasten: hylkiminen vs. sopeutuminen; kuvaus ominaisuudesta (substantiaalinen ontologia) vai prosessista (relaationaalinen ontologia); selviytyminen vs. palautuminen ennalleen (toisin sanoen, riittävän palautumisen asteen määrittäminen); ennustettava ominaisuus vs. havaittavissa vasta kriisin yhteydessä (toisin sanoen kriisiä edeltävään toimintaan viittaava ominaisuus vs. kriisin jälkeisen toipumisen ja oppimisen edellytyksiin viittaava ominaisuus). CARRI 2013: 3–10.

191 Brandt & Jax 2007; Dunn Cavelyt et al. 2015; Euroopan komissio 2017b: 4.

edustavasta sotilaasta palkkasotureihin sekä propagandaa välittäviin kansalaistoimijoihin, kapinallisiin, rikollisiin ja terroristeihin.¹⁹²

Myös käsitys valtion ulkoisesta ja sisäisestä turvallisuusympäristöstä liudentuu resilienssistrategioissa perinteisiin puolustusstrategioihin verrattuna, mikä sopii yhteen kansainvälisten keskinäisriippuvuuksien mahdollistamien häirintäkeinojen analyysin kanssa. Samalla on kuitenkin huomattava, että kokonaisuomaanpuolustuksen kaltaiset ajatusmallit ovat sisältäneet jo pitkään piirteitä, joita voitaisiin nykyään hyvin kuvailla yhteiskunnallisen resilienssin kasvattamiseen liitetyksi henkiseksi kriisinsietokyvyksi. Resilienssistrategiat kuitenkin siirtävät turvallisuuden viitekohteen selvemmin valtion ydintoiminnoista kohti yhteiskunnan kokonaisuutta ja sen omaehtoista itsensä vahvistamisen ja ylläpitämisen prosesseja.¹⁹³ Onkin mielenkiintoista huomata, että toisin kuin tutkimuskirjallisuudessa resilienssin luonnetta usein arvioidaan, on esimerkiksi Nato hiljattain rinnastanut yhteiskunnallisen resilienssin nimenomaan valtion ydintoimintojen turvaamisen, jatkuvuudenhallinnan ja kriittisen infrastruktuurin vahvistamiseen sekä tätä kautta vastaukseksi nimenomaan hybridi-vaikuttamiseen.¹⁹⁴

Suojelun ja resilienssin käsitteen välinen jännite liittyy puolestaan käsityksiin siitä, kenellä on viimekätinen vastuu turvallisuuden tuottamisesta sekä edelleen uhkakuvien hallittavuudesta. Suojeluun perustuvassa ajattelutavassa turvallisuuden tuottajat tulevat usein turvattomuutta kokevien yhteisöjen ja yhteiskuntien ulkopuolelta (humanitaariset interventiot, liberaalit valtionrakennusprojektit sekä sisäisen turvallisuuden kohdalla yhteiskunnan sisäisestä järjestyksestä vastaavat viranomaiset). Sen sijaan resilienssistrategioissa korostetaan usein kansalaisyhteiskunnan, yhteisöjen ja turvattomuutta kokevien yhteiskuntien omaa vastuuta sopeutumisesta, turvallisuustoiminnoista ja turvallisuusongelmia tuottavien rakenteiden korjaamisesta.¹⁹⁵

Resilienssin kohdalla uhkakuvat katsotaan lisäksi usein piinaavina, yllätyksellisinä ja jopa vääjäämättöminä, jolloin turvallisuuspolitiikan keskeiseksi tavoitteeksi nousee yhteisöjen omaehtoisten palautumisprosessien ja selviytymisstrategioiden kehittäminen. Resilienssistrategioissa yhteiskunnat näyttävät pikemminkin monimutkaisina ja mukautuvina järjestelminä kuin tasapainotilaan viranomaistoimin tai ulkopuolelta tulevin interventioin palautettavina kokonaisuuksina. Sen sijaan suojelun käsitteessä nähdään keskeiseksi turvattomuuden tuottavien uhkate-

192 Batyuk 2017.

193 Hyvönen & Juntunen 2016.

194 Nato 2016.

195 Ks. Methman & Oels 2015.

kijöiden poistaminen sekä yhteisöjen vapautuminen turvattomuuden kokemuksista. Suojelun logiikkaa vasten turvattomuus on poliittinen ja rakenteellinen ongelma, resilienssin logiikassa systeemitason tuottama piinaava haaste.

Taulukko 2: Kolme lähestymistapaa kansainväliseen turvallisuuteen.¹⁹⁶

<p>Puolustus (Defence)</p>	<p>Turvallisuuden viittauskohde: alueellinen koskemattomuus, rajat; valtion ydintoiminnot ja kriittinen infrastruktuuri. Keskeinen turvallisuustoimija: valtio, puolustusvoimat ja muut keskeiset alueellista koskemattomuutta turvaavat ja yhteiskunnan jatkuvuudesta/järjestyksestä huolehtivat turvallisuusviranomaiset. Keskeiset uhkakuvat: valtiolliset ja muut järjestäytyneet toimijat. Turvallisuuspolitiikan tavoite: uhkakuviin mahdollisuus vaikuttaa pelote politiikan, voimaprojektion ja liittolaispolitiikan keinoin ennaltaehkäisevästi. Turvallisuuden ja politiikan suhde: turvallisuuskysymykset pyritään erottamaan selvästi muista yhteiskunnallisista ongelmista; viholliskuvastot yleisiä.</p>
<p>Suojelu (Protection)</p>	<p>Turvallisuuden viittauskohde: haavoittuvat yksilöt ja yhteisöt. Keskeinen turvallisuustoimija: paikallinen hallinto (suojeluvastuu), ulkopuoliset turvallisuustoimijat, kuten kansainvälistä humanitaarista apua antavat ylikansalliset järjestöt. Keskeiset uhkakuvat: epäoikeudenmukaisuutta tuottavat taloudelliset, sosiaaliset ja poliittiset rakenteet; ympäristönmuutos ja resurssien niukkuus; valtioiden sisäiset etniset konfliktit. Turvallisuuspolitiikan tavoite: pyrkiä poistamaan turvallisuusongelmat ja vapauttamaan turvattomuutta kokevat. Turvallisuuden ja politiikan suhde: turvallisuuskysymykset läpileikkaavat yhteiskunnan sosio-ekonomisen rakenteen; valtiolähtöisen turvallisuushallinnan seurausten politisointi tyypillistä.</p>
<p>Resilienssi (Resilience)</p>	<p>Turvallisuuden viittauskohde: yhteiskunnan jatkuvuutta ylläpitävät prosessit sekä sopeutumista edistävät valmiudet/kyvykkyydet. Keskeinen turvallisuustoimija: kansalaisyhteiskunta ja yksityinen sektori; valtionhallinto etäältä ohjaavana tahona. Keskeiset uhkakuvat: ennustamattomat uhkat, kuten ympäristökatastrofi ja luonnonmullistukset; muut ei-valtiolliset uhkakuvat, kuten terrorismi. Sisäisen ja ulkoisen turvallisuusympäristön jaottelun hämärtyminen. Turvallisuuspolitiikan tavoite: vahvistaa yhteiskuntien ja yhteisöjen omaehtoisia palautumis- ja sopeutumisvalmiuksia. Turvallisuuden ja politiikan suhde: epäselvä; purkaa tarvetta puolustuspolitiikalle tyypillisiin viholliskuviin, mutta samalla turvallistaa merkittävän osan yhteiskunnan kudosta ja arjen jatkuvuutta.</p>

Jaottelu puolustuksen, suojelun ja resilienssin muodostamien turvallisuuskäsitysten välillä ei ole tyhjentävä. Tällaisenaankin se kuitenkin auttaa jäsentämään, miten resilienssipolitiikalle tyypilliset piirteet, kuten aikaisempaa vaikeammin ennustettavat uhkakuvat ja kansalaisyhteiskunnan kasvava merkitys, eroavat perinteisimmistä tavoista jäsentää ulkoisen ja sisäisen turvallisuuden välistä rajapintaa. Taulukossa 2 resilienssipolitiikkaa verrataan puolustuksen ja suojelun perinteisempiin turvallisuuslogiikkoihin neljän keskeisen kysymyksen kautta: kuka tai

196 Ks. Hyvönen & Juntunen 2016: 213–219; vrt. Aaltola et al. 2014: 24.

mikä on kyseisessä logiikassa ensisijainen turvattava kohde, ketkä tai mitkä ovat keskeiset turvallisuuden tuottamisesta vastuulliset toimijat, minkälaisia ovat tyypilliset uhkakuvat ja miten turvallisuuspolitiikan sekä muun (normaalin) politiikan suhdetta tyypillisesti jäsennetään.¹⁹⁷ Lisäksi taulukossa kysytään, mille tavoitteille suojelun, puolustuksen ja resilienssin varaan rakentuvat turvallisuuskäsitykset yleisesti perustuvat, kun puhutaan kansallisen tason turvallisuusstrategioista.

5.4. HYBRIDIHÄIRINTÄÄN VASTAAMINEN: VASTUSTUSKYKY, KRIISINSIETOKYKY VAI RESILIENSSI?

Resilienssin nousu turvallisuusstrategista ajattelua ohjaavaksi käsitteeksi perustuu *käsitykseen* uhkakuvien muuttumisesta aikaisempaa vaikeammin ennustettaviksi sekä ennalta estettäväksi. Siitä puolestaan juontuu tarve pyrkiä hahmottamaan uudelleen turvallisuushallinnan käytäntöjä. Vastaavalla tavalla hybridihaikuttamista koskevassa keskustelussa korostetaan uhkien valtion rajat läpäisevää luonnetta. Tältä pohjalta on esimerkiksi on esitetty, että Natolle tulisi luoda uusi resilienssipoliittinen pilari sen perinteisen pelote- ja pidäkevaikutusta korostavan kollektiivisen puolustusvelvoitteen rinnalle.¹⁹⁸ Näin puolustuksen käsitteistö ikään kuin ”valuu” vaatimuksiksi demokraattisten jäsenvaltioiden poliittisen resilienssin vahvistamisesta samalla, kun puolustusliiton tulisi myös vahvistaa puolustuksen logiikalle tyypillisempää sotilaallista läsnäoloaan esimerkiksi Itämeren alueella. Perinteinen sotilaallisen deterrenssein kasvattamisen tavoite saa näin uhkakuvien kompleksisuuden kasvun nojalla rinnalleen vaatimuksia yhteiskunnallisen sitkoisuuden ja poliittisen koheesoin vahvistamisesta, mikä ei perinteisesti ole kuulunut puolustusliiton ydintehtäviin. Tämä osaltaan alleviivaa sodan ja rauhan välisen rajan hämärtymistä sekä yhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja suvereniteettia heikentävän hybridihaikinnän tuottaman turvallisuusuhkan vakavuutta.

Hybridihaikinnän ja resilienssipoliitiikan osalta oletus uhkakuvien monimutkaistumisesta sekä vaikeammasta ennakoitavuudesta johtaa tilanteeseen, jossa turvallisuuspolitiikan tavoitteiden tulee tasapainoilla turvallisuuden lisäämisen sekä toisaalta uhkien negatiivisten vaikutusten minimoimisen välillä. On tärkeää huomata, että sietokyvyksi ja varautumiseksi rinnastettuna resilienssi ei sinänsä edes pyri lisäämään turvallisuutta, vaan korkeintaan se hillitsee vääjäämättömäksi koettujen uhkien

197 Vrt. Buzan & Hansen 2009.

198 NATO 2016; Nicolini & Janda 2016: 84–87.

tuottamia turvattomuusvaikutuksia. Resilienssin ja turvallisuuden välinen suhde onkin hyvin jännitteinen.

Valtiolähtöisen hybridihäirinnän kohdalla tämä suhde kiteytyy jännitteeseen sen välillä, valitaanko turvallisuusstrategian ohjaavaksi tavoitteeksi *resistanssin* vai *resilienssin* kasvattaminen – vai jonkinlainen näitä yhdistävä hybridimalli. Resilienssin (joustavuus ja sopeutumiskyky) ja resistanssin (ennaltaehkäisevä immuniteetti ja torjuva vastustuskyky) suhdetta on pitkään käsitelty hieman harhaanjohtavasti toisensa poisulkevinä analyttisinä kategorioina.¹⁹⁹ Käsitteiden analyttisen eron taustalta avautuu kuitenkin päällekkäisyyksiä. Vastustus- ja sopeutumiskyvyn lisääminen eivät välttämättä ole toistensa kumoavia tavoitteita.

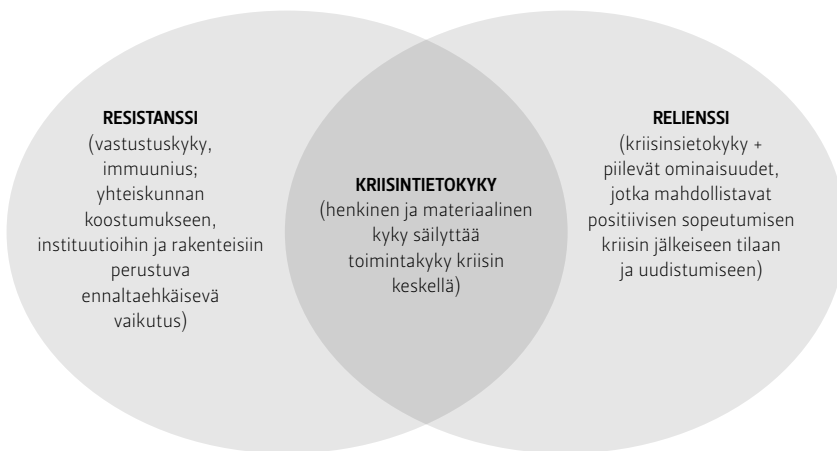
Pikimminkin tulisi ajatella, että resistanssia ja resilienssiä tarkoituksemukaisesti yhdistelemällä on mahdollista kehittää kansallista ”hybridipuolustusta” hybridihäirintää vastaan. Disinformaatiokampanjoiden kaltaiseen häirintään vastaamisessa korostuvat liberaalin demokratian uudistuvalla resilienssille tyypilliset ominaisuudet, kuten moniääninen kansalaiskeskustelu sekä avoimessa poliittisessä tilassa tapahtuva intressiryhmien välinen luontainen debatti. Kun pluralistiselle ja avoimelle yhteiskunnalle luontainen poliittinen konfliktuaalisuus perustuu sovittelevan, solidaarisen ja demokraattisen kansalaiskulttuurin hyveille, vahvistaa se toimiessaan yhteiskunnan koheesiota ja osallisuuden tunnetta, mikä edelleen sekä estää tiettyjen hybridihäirinnän muotojen purevuutta (resistanssi) että lieventää niiden vaikutusten tehoa ja kestoa (resilienssi).

Kuten todettua, resilienssistrategioille on tyypillistä keskittyä uhkan aiheuttamien seurausten hallintaan sen sijaan, että keskityttäisiin (tai koettaisiin mahdolliseksi keskittyä) itse uhkan lähteeseen. Osa hybridihäirinnän muodoista vaatii kuitenkin selvemmin ennakoivaa torjuntakykyä eli resistanssia korostavia strategioita. Tällaiseksi voidaan arvioida esimerkiksi hämärän diplomatian kaltaiseen häirintään kohdistuva ennakoiva ja vahvasti viranomaisvastuuseen sisältyvä tiedustelutoiminta. Vaalihäirintää ennakoiva informaatio- ja datavirtojen demokraattisen valvonnan edistäminen kansainvälisen yhteistyön kautta voidaan myös lukea pikemminkin resistanssi- kuin resilienssistrategiaksi. Geoekonomisin välinein tapahtuvaan häirintään puolestaan voidaan vastata sekä lisäämällä resistanssia että resilienssiä. Ensimmäisen kohdalla voidaan esimerkiksi pyrkiä eroon poliittisesti haavoittuvaisiksi tulkittavista taloudellisista sekä yhteiskunnan jatkuvuudenhallintaan liittyvistä riippuvuussuhteista (ennakoiva resistanssi). Resilienssiä puolestaan voidaan kasvattaa panostamalla jatkuvuudenhallinnan ja kriisiaikaisen toimintakyvyn takaaviin riittävän laajoihin varajärjestelmiin (niin valtiollisella kuin paikallisellakin

199 Ks. esim. Joseph 2013b.

tasolla) sekä ulkoisten kytkösten monimuotoisuuteen, mikä liittyy myös taidokkaasti hoidetun ulkopoliittikan osaksi laaja-alaista yhteiskunnallista resilienssistrategiaa.

On tärkeää kyetä erottelemaan strategisella tasolla, millä keinoin pyritään edistämään vastustuskykyä sekä toisaalta edellytyksiä positiiviseen kriisidaptaatioon. Onkin syytä tarkastella hylkimiskyvyn, kriisinsietokyvyn ja adaptaatiovalmiuksien välistä suhdetta osittain päällekkäisenä ja vaiheittain etenevänä prosessina. Prosessinäkymän kautta myös kriiseihin varautumisen politiikkaa on mahdollista hahmottaa tavalla, jossa resilienssistä tulee pikemminkin turvallisuutta lisäämään pyrkivän strategian *osatekijä* kuin turvallisuuden lisäämisen tavoitteen korvaava, puhtaasti reaktiivinen malli. Toisaalta vaarana on, että yhteiskunnasta itsestään maalataan esiin reaktiivinen kuva jatkuvasti kriisien pohjalta muokkautuvana prosessina, jonka kulkuun ei ole mahdollista vaikuttaa ennakoivan tai tarkoituksenmukaisen poliittisen strategian kautta.²⁰⁰



Kuva 2: Resistanssin ja resilienssin suhde toisiinsa kietoutuvana prosessinäkymänä kriisinsietokyvyn kontekstissa.²⁰¹

200 Juntunen & Hyvönen 2014.

201 Vrt. Bourbeau & Ryan.

Toisiinsa limittyvä prosessitulkinta resistanssin, kriisinsietokyvyn ja resilienssin välisistä suhteista ei kuitenkaan poista tarvetta kyseisten strategisten käsitteiden välillä tehtävien valintojen eettisten seurausten kriittiselle tarkastelulle. Tämä jo siitäkin syystä, että huonoilla ja vaillinaiseen ymmärrykseen pohjaavilla resilienssipoliittisilla valinnoilla voi olla konkreettisia, alkuperäisten tarkoituksensa vastaisia seurauksia kansalliselle hybridihäirinnän torjunta- ja sietokyvyille. Esimerkiksi on esitetty, että resilienssin positiivinen lupaus kiteytyy osaltaan siihen, että siihen tukeutuvassa turvallisuuspolitiikassa ei tarvitse perinteisen puolustuslogiikan tavoin tukeutua ulkopuoliseen uhakuvaan turvallisuussteikkojen oikeuttajana.²⁰² Naton sisäisessä keskustelussa sekä tässäkin raportissa toistuva tarve yhdistää resilienssipoliittikka vastaukseksi Venäjän toteuttamaan hybridihäirintään sekä Ukrainan sodan tuottamiin kokemuksiin osoittaa, että viholliskuvien vaikutus määrittelee erityisesti hybridiuhkakeskusteluun linkittyvää resilienssipoliittikkaa.

Resilienssipoliittikkaan valtiotasolla liittyvä uhkakuvien paikoin radikaalikin avoimuus ja kasvottomuus joka tapauksessa vähentää taipumusta tukeutua resistanssi- ja puolustuslähtöistä turvallisuuspolitiikkaa perinteisesti ohjaaviin me/ne sekä sisäpuoli/ulkopuoli -tyyppisiin jaotteluihin ja viholliskuvastoihin. Toisin kuin puolustuksen ja suojelun logiikan kohdalla, resilienssipoliittikan ”synkkä varjopuoli” liittyy siihen, että vastuu reagoida turvattomuuksiin jää helposti niitä kokevien yhteisöjen ja yksilöiden harteille.²⁰³ Resistanssin ja resilienssin välisen suhteen tarkempi erottelu turvallisuusstrategioissa sekä käytännön turvallisuuspoliittisissa ohjelmissa olisi joka tapauksessa omiaan helpottamaan edellä kuvattuja mahdollisia eettisiä ja käytännöllisiä ongelmia.

5.5. RESILIENSSISTRATEGIOIDEN VARIAATIOT

Resilienssin käsitteen kiistanalaisuus näkyy sille esitettyjen määritelmien kirjossa. Yleinen jakolinja määritelmien suhteen kulkee siinä, ymmärtääkö resilienssi:

- a) kykynä hylkiä poliittisen yhteisöjen ulkopuolelta nousevia uhkatekijöitä (resistanssi),
- b) poliittisen yhteisön luontaisena taipumuksena sietää kriisejä uhkien toteuduttua ja kykyä palautua kriisiä edeltävään tasapainotilanteeseen (lujatekoisuus), vai

²⁰² Corry 2014.

²⁰³ Juntunen 2014.

c) edellisten lisäksi erityisesti kykynä hyödyntää uhkakuvien toteutumisesta aiheutuvia kriisitilanteita poliittista yhteisöä uudistavina oppimiskokemuksina (mukautumisvalmius).²⁰⁴

Kun tutkimuksessa siirrytään esimerkiksi luonnontieteille tyypillisistä tutkimuskohteista (kuten ekosysteemien tutkimuksesta) kohti yhteiskuntia ja turvallisuuspolitiikkaa, nousee määritelmien taustalta esiin myös eettinen jännite. Onko esimerkiksi hylkimiskykynä ja/tai lujatekoisuutena ymmärrettävä resilienssi tietyissä olosuhteissa ei-toivottu ominaisuus, joka estää yhteisöjä ja yksilöitä muuttumasta ja kehittymästä? Toisaalta houkutteleeko resilienssin ymmärtäminen positiivisina mukautumiskykyinä käytäntöihin, jotka vähättelevät kriisien negatiivisia vaikutuksia? Lisäksi aliarvioiko tämä turvallisuusvaikutuksia sellaisten yhteiskunnan jäsenten kohdalla, joilla on esimerkiksi keskimääräistä heikommat sosio-ekonomiset valmiudet hyödyntää kriiseistä nousevia kokemuksia oman kehityksensä positiivisina lähteinä?²⁰⁵

Resilienssipolitiikkaan ja resilienssin merkitykseen kietoutuva eettinen jännite liittyy vahvasti kysymykseen siitä, tulisiko yhteiskuntien ulkopuolelta tulevat yllätykselliset ja vaikeasti ennakoivat häiriötekijät ymmärtää aina lähtökohtaisesti negatiivisina, yhteiskunnan sosiaalista, institutionaalista ja poliittista kudosta haastavina ärsykkeinä. Esimerkiksi pakolais- ja maahanmuuttopolitiikan kohdalla resilienssiä saatetaan käyttää niin avaavana kuin rajoittavanakin argumenttina. Vastaavasti informaatiovaikuttaminen osana hybridihäirintää ei saa resilienssistrategioiden näkökulmasta yksiselitteistä vastausta. Informaatiovaikuttamiseen liittyvien uhkakuvien vaikutuksia arvioidaan usein valtiollisina, mutta samalla turvallisuuden viittauskohde liukenee resilienssipolitiikalle tyypillisesti kohti kansalaisyhteiskuntaa korostamalla tämän omaehtoisia kykyjä järjestäytyä ja ”sietää” kyseisen uhkan vaikutuksia.²⁰⁶

Toisin kuin esimerkiksi terrorismin vastaisessa turvallisuustoiminnassa, jossa resilienssi ymmärretään helpommin perinteisenä ennaltaehkäisevänä ja viranomaisvastuita korostavana resistanssina, informaatiovaikuttamisen kaltaisen ilmiön kohdalla voi olla perusteltua päästää uhkakuva ”läpi” valtioalueen ja yhteiskunnan sisälle, jotta yhteiskuntien jäsenten refleksiivisyys kyseistä ilmiötä kohtaan voi kasvaa. Tällöin kansalaisyhteiskunta saattaa vahvistua kehittämällä orgaanisia ja itseohjautuvia tekniikoita esimerkiksi informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi ilman valtion keskushallinnon ohjaavaa strategiaa tai toimintaa. Jos taas informaatiovaikuttaminen kohdistuu järjestelmällisemmin juuri valtionhallin-

204 Bourbeau 2013: 8; Hyvönen & Juntunen 2016: 221.

205 Ks. Hyvönen & Juntunen 2016: 217; Tierney 2015; Wagner & Anholt 2016: 419–422.

206 Ks. Nicolini & Janda 2016.

non toimijoihin ja keskeisiin avointa yhteiskuntaa ylläpitäviin poliittisiin instituutioihin, asettunevat resilienssistrategian tavoitteet jonnekin edellisten kahden esimerkin välimaastoon. Tällöin informaatiovaikuttamista pyritään torjumaan eristämällä sen myrkyllisten vaikutusten leviäminen laajemmin yhteiskunnan kudokseen.

Valtiolähtöiset resilienssiprojektit voidaan jakaa karkeasti kolmeen eri lähestymistapaan:

1. torjuvaan/ylläpitävään,
2. marginalisoivaan/eristävään tai
3. uudistavaan/avoimeen strategiaan.²⁰⁷

Ylläpitävässä tai torjuvassa merkityksessä resilienssistrategiat pyrkivät yksinkertaisesti estämään ulkoisen vaikutuksen, häiriön tai uhkatekijän ja säilyttämään turvattavan kohteen identiteetin mahdollisimman ennallaan. Ylläpitävä strategia turvautuu näin varsin perinteiseen jakoon esimerkiksi valtion ulkopuolisen uhkaympäristön ja sisäpuolisen turvattavan tilan välillä. Uhkien lähteinä voivat resilienssipolitiikalle tyypillisesti olla myös ei-valtiolliset prosessit ja toimijat, jolloin esimerkiksi maahan pyrkivien pakolaisten määrä voidaan kokea turvallisuushkana. Torjuvassa/ylläpitävässä resilienssistrategiassa korostetaan olemassa olevan järjestyksen pysyvyyttä ja mahdollisimman pientä muutosta. Yhteiskunnan sosiaalista koheesiota pyritään ylläpitämään torjumalla kansallista identiteettiä ja siihen liittyvää institutionaalista muistia mahdollisesti koettelevat uhkat.²⁰⁸ Torjuvalle resilienssistrategialle on siten tyypillistä, että uhkakuvat esitetään yksiselitteisen negatiivisina vaikutuksina kunkin turvattavan yhteisön elämäntavoille, ja ne pystytään nimeämään suhteellisen selvästi etukäteen. Uhkakuvien torjuntaan esitetään yleensä normaalista poliittisesta järjestyksestä poikkeavia keinoja ja järjestelyitä. Resilienssi toisin sanoen toimii retorisenä välineenä tietyn uhkan, ilmiön tai kehityskulun tuottamiseksi kansalliseksi turvallisuuskysymykseksi rutiininomaisen hallinnan haasteen ja normaalipolitiikan sijasta.²⁰⁹

Marginalisoivalle resilienssistrategialle on ennaltaehkäisyn ja turvallisuuspolitiikan uudelleenorientoimisen vaatimusten sijasta tyypillistä pyrkiä eristämään jo toteutunut tai toteutumassa oleva uhka olemassa olevia turvallisuuskäytänteitä hienosäätämällä tai kiristämällä. Turvallisuuspolitiikan tavoitteeksi asetetaan tällöin uhkan hallinta erilaisin yhteiskunnan järjestystä ja sen ylläpitämistä vahvistavin turvallisuustoi-

207 Bourbeau 2013: 11–16; 2015b: 182; ks. myös Hyvönen & Juntunen 2016: 212.

208 Bourbeau 2013: 11–14.

209 Bourbeau & Vuori 2016: 161–162.

min uhkan yhteiskunnallisten heijastusvaikutusten minimoimiseksi.²¹⁰ Marginalisoivassa resilienssistrategiassa uhkaan pyritään sopeutumaan, mutta kuitenkin tavalla, jossa sen vaikutukset eristetään mahdollisimman tehokkaasti yhteiskunnan rakenteista ja arjesta erilleen. Marginalisoivaan resilienssistrategiaan liittyy usein ongelmallinen taipumus tuottaa turvallisuuspolitiikan julkisista perusteluista poikkeavia käytännön toimia. Valtion ja hallinnon edustajat saattavat tällöin helpommin vähätellä toteutettujen turvallisuustoimien poikkeuksellisuuden astetta, mikä on ongelmallista turvallisuuspolitiikan demokraattisen läpinäkyvyyden kannalta.²¹¹

Uudistumista korostavassa resilienssistrategiassa puolestaan korostuvat poliittiset päätökset, joilla pyritään perustavalla tavalla muuttamaan yhteiskunnan rakenteita sekä luomaan uusia turvallisuuden hallinnan muotoja vastauksena koettuihin tai odotettavissa oleviin turvallisuusuhkiin. Ylläpitävän resilienssistrategian tavoin myös uudistumista korostavassa strategiassa uhkakuvia pyritään artikuloimaan selkeästi, mutta samalla kuitenkin tavalla, jossa niitä käytetään argumentteina yhteiskuntapoliittisesti merkittävälle uudistuksille sekä rakenteellisille reformeille. Uudistavassa resilienssistrategiassa pyritään tosin pikemminkin purkamaan aikaisemmin uhkakuvaksi koetun prosessin tai ilmiön käsittelemistä turvallisuuskysymyksenä ja löytämään sen sijaan vastauksia siihen uudistamalla olemassa olevia käytäntöjä sekä uudelleenohjaamalla turvallisuusviranomaisille aikaisemmin kuuluneita vastuita kansalaisyhteiskunnan omaehtoisen toiminnan ja vapauksien varaan.²¹²

5.6. AKTIIVINEN JA REAKTIIVINEN, ETEENTYÖNNETTY JA SISÄSYNTYINEN RESILIENSSI

Resilienssiä ei siis tulisi ymmärtää yksiselitteisenä turvallisuusstrategisena reseptinä, sillä sen kautta on mahdollista muotoilla useita politiikkavastauksia oletettuihin tai jo toteutuneisiin uhkakuviin, mukaan luettuna hybridihäirintään. Edellä esitetyt kolme resilienssistrategian muotoa ovat

210 Bourbeau 2013: 14–16. Bourbeau mainitsee Kanadan kansalaisuus ja maahanmuuttoministeri Elinor Caplanin reaktiot vuonna 1999 Kanadaan saapuneiden noin 600 kiinalaispakolaisen aiheuttamaan haasteeseen esimerkkinä marginalisoivasta resilienssistrategiasta käytännössä. Pääministeri Jean Chrétien ja ulkoministeri Lloyd Axworthy pyrkivät vähättelemään tapahtuneen merkitystä kansallisen turvallisuuden näkökulmasta, korostaen samalla pikemminkin ilmiön globaalia ja inhimilliseen turvallisuuden liittyviä ulottuvuuksia. Caplan sen sijaan näki maahanmuutto- ja turvapaikkaprosessin väärinkäytön haasteena myös kansallisen turvallisuuden näkökulmasta. Uhkan käsittelemiseksi kuitenkin riitti olemassa olevien toimien tehostaminen, mikä johti käytännössä Kanadan turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan käytäntöjen marginaaliseen kehittämiseen muun muassa palautusprosesseja sekä maahan tulijoita muusta yhteiskunnasta eristävien päätöksykäytösten toimintaedellytyksiä tehostamalla.

211 Bourbeau 2013.

212 Ibid.: 15–16; Bourbeau & Vuori 2016: 262.

usein todellisuudessa vähintäänkin limittäisiä. Lisäksi se, miten resilienssi ymmärretään sekä minkälaisia konkreettisia turvallisuusstrategisia sovelluksia resilienssipolitiikalla toteutetaan, vaihtelee valtiokulttuurista ja uhkakuvien kontekstista riippuen.²¹³

Analysoitaessa mahdollisuuksia kansallisen resilienssipolitiikan kehittämiseen hybridihäirintään vastaamiseksi, on edellä esitettyyn resilienssistrategioiden typologiaan syytä lisätä myös jakolinja sen välillä, korostetaanko resilienssistrategiassa (a) proaktiivista ja ennakoivaa politiikkaa, vai (b) reaktiivista ja sopeutumisvalmiuksia painottavaa politiikkaa.

Toinen keskeinen aiemmin esitetystä typologiasta puuttuva jakolinja kulkee yhteiskunnan materiaalisen ja henkisen kudoksen välillä. Kiinnittyykö näkemys resilienssistä (a) yhteiskunnan koheesion ja luottamuksen sekä henkisen kriisisietokyvyn ja yhteisöllisten sopeutumis- ja palautumisvalmiuksien kaltaisiin ominaisuuksiin (sisäinen, yhteiskunnallinen resilienssi)? Vai käsitetäänkö resilienssi (b) valtiojohtoisemmin, jolloin sitä tarkastellaan perinteisempänä yhteiskunnan jatkuvuudenhallintana, huoltovarmuuden materiaalisina reunaehtoina sekä verraten avoimen pienen yhteiskunnan riippuvuutena kansainvälisistä kumppanuuksista, verkostoista sekä näiden merkityksestä huoltovarmuuden takaavien liikenne-, kauppaa- ja energiavirtojen toimivuudelle (ulkoinen, eteen-työnnetty resilienssi)?²¹⁴

213 Joseph 2013b.

214 Ks. Aaltola et al. 2014; Hamilton 2016.

Näiden jakolinjojen jälkeen on mahdollista luoda jalostettu resilienssi-strategioiden typologia (taulukko 3), joka soveltuu myös paremmin hybridiuhkiin vastaamiseen liittyvien strategioiden arvioimiseen:

Taulukko 3: Resilienssi-strategioiden ulkoinen ja sisäinen ulottuvuus.

	<i>Sisäinen, yhteiskunnallinen resilienssi</i>	<i>Ulkoinen, eteentyönnetty resilienssi</i>
Torjuva/ylläpitävä strategia	Huomio keskittyy yhteiskunnan sisäisen koheesion ja järjestyksen ylläpitoon. Turvallisuusviranomaisten vastuut ja valtuudet korostuvat. Hybridihäirintään pyritään varautumaan ennalta valtiojohtoisin strategioin ja narratiivein. Uhkakuvat kiinnitetään valtiollisiin tai muihin selkeästi nimettäviin toimijoihin. Hybridihäirinnän luomasta uhkasta puhutaan varsin avoimesti ja sen haitallisuutta korostetaan.	Ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ohjaa vahva kansallisen intressin ajaminen ja pienvaltiorealistiset selviytymisstrategiat. Uhkia pyritään torjumaan valtion rajoilla ja eristämään niiden vaikutukset valtion ydintoiminnoista. Valtion rajojen ulkopuolelle ulottuva eteentyönnetty resilienssi jää minimaaliseksi.
Marginalisoiva strategia	Uhkakuvista puhumista vältellään. Toteutetut politiikkavastaukset uhkiin ovat marginaalisia ja vähäisiä, koska laajamittaisia poliittista huomiota herättäviä ratkaisuja pyritään välttämään. Samalla turvallisuusvoimat kuitenkin ovat vaarassa venyttää legitimiin turvallisuus toiminnan ja yleiselle järjestyksenpidolle asetetut rajat. Julkinen retoriikka ja toteutettu politiikka ovat ristiriidassa.	Kansainvälisiä turvallisuuspoliittisia kumppanuuksia ja verkostoja kehitetään asteittain, poissa päivänpoliittisen keskustelun parrasvaloista. Tavoitteena on pyrkiä luomaan yhteistyövaraisten turvallisuusverkostojen varassa parempia varautumisvalmiuksia myös hybridihäirintää vastaan.
Uudistava strategia	Uhkakuvista puhutaan avoimesti, mutta niiden luonnetta turvallisuusongelmina pyritään hillitsemään. Poliittikkavastausten tavoitteeksi nousee olemassa olevien rakenteiden muokkaaminen, mikä voi myös muuttaa yhteiskunnan sisäisiä valtasuhteita ja haastaa dominoivia identiteettejä. Kansalaisyhteiskunta ottaa kasvavasti vastuuta omasta turvallisuudestaan.	Aktiivinen ulkopoliittinen ote leimaa turvallisuuspolitiikkaa. Kansainvälinen kytkeytyneisyys, keskinäisriippuvuudet ja liittolaispolitiikka nähdään voimavarana. Ulkoisista uhkakuvista puhutaan tarvittaessa avoimesti, mutta niiden ei anneta hallita päätöksentekoa ja estää kumppanuuksien syventämistä. Geoeconomisista kytköksistä ja avoimen valtioalustan huoltovarmuusreittien ja -prosessien vahvistamisesta tulee resilienssi-strategian keskeinen tavoite.

Edellä esitetyt resilienssistrategiat ovat ideaalityyppejä, eikä niitä välttämättä sellaisenaan esiinny käytännön politiikassa. Resilienssipolitiikan käytännöt sisältänevätkin usein elementtejä kaikista kolmesta strategiasta. Lähtökohtaisesti on kuitenkin todettava, että torjuva resilienssistrategia on vähintäänkin jännitteisessä suhteessa tiettyjen liberaalille demokratialle keskeisten ihanteiden, kuten rajoitetun julkisen vallan periaatteen kanssa. Vastaavasti marginalisoivalle resilienssistrategialle tyypillinen viranomaislähtöisyys ja tapa välttää avointa julkista keskustelua uhkakuvista ja turvallisuusratkaisuista voi olla pitkäkestoisena strategiana vaikeasti sovitettavissa yhteen tiettyjen liberaalidemokraattisten hyveiden, kuten sovittelevan ja harkitsevan kansalaiskulttuurin sekä vapaan tiedonvälityksen tavoitteiden kanssa. Myös tukeutuminen avoimeen markkinatalouteen sekä aktiivisen ulkopolitiikan keinoin ylläpidettyihin yhteistyöverkostoihin geoeconomisten vaikutuskeinojen purkamiseksi on tyypillisempää marginalisoivalle ja uudistavalle kuin torjuvalle resilienssistrategialle.

Edellä esitettyä kolmea strategiaa sekä niihin sisältyvää jakoa ulkoisen ja sisäisen komponentin välillä voidaan myös arvioida potentiaalisina vastauksina hybridihäirinnän eri tekniikoille. Esimerkiksi informaatiovaikuttamisen kaltaiseen hybridihäirintään vastaamisessa korostuu tyypillisesti yhteiskunnallisen resilienssin sisäinen ulottuvuus. Samalla rajoitetun julkisen vallan ja pluralistisen yhteiskunnan ideaaleille perustuvassa liberaalissa demokratiassa luonteavin vastaus vaikeasti ennalta torjuttavissa olevaan informaatiovaikuttamisen kaltaiseen ilmiöön on tukeutuminen uudistavaan strategiaan. Siinä korostuu erityisesti kansalaisyhteiskunnan kapasiteetit ja niiden kehittäminen esimerkiksi koulutuspolitiikan ja yhteiskunnallisen osallisuuden tunnetta vahvistavan yhteiskuntapolitiikan keinoin. Uudistavassa resilienssistrategiassa ei ole tarvetta välttää uhkakuvista puhumista, sillä siinä korostetaan pluralistiselle kansalaisyhteiskunnalle luonteista kriittistä medialukutaitoa ja kansalaisyhteiskunnan valmiuksia reflektoida osallisuuttaan osana informaatiota luovia ja sitä välittäviä sosiaalisen median prosesseja.

Toisaalta esimerkiksi vaalivaikuttamisen kaltaiseen kiilastrategiaan vastaamiseksi ja varautumiseksi tulee sisäisen ulottuvuuden lisäksi kyetä kehittämään myös eteentyönnetyn resilienssi- tai resistanssistrategian komponentti. Tällaisen voisi tarjota esimerkiksi kumppanivaltioiden ja -yhteisöjen kanssa harjoitettu ennakoiva yhteistyö ulkoisten vaikutamisvirtojen (datavirrat ja informaatiotila) kontrollin vahvistamiseksi. Yhteiskunnan sisäisen resilienssin osalta on kuitenkin harkittava tarkoin, missä vaiheessa vaalivaikuttamisen kaltaisesta hybridihäirinnän muodosta käydään avoin yhteiskunnallinen keskustelu, eli missä vaiheessa on järkevää siirtyä marginalisoivasta kohti uudistavaa resilienssistrategiaa.

Kun resilienssistrategioiden kirjoja verrataan aikaisemmin esitettyihin kolmeen hybridihäirinnän muotoon liberaalidemokraattisen yhteiskunnan kontekstissa, tulee selväksi, että myös resilienssistrategian on itsessään oltava riittävän joustava ja sopeutuva olosuhteiden muutoksiin. Kyky keskustella kriittisesti resilienssistrategian valinnasta ja sitä ohjauvasta piilevistä uhkakuvastoista nousevista ei-toivotuista seurauksista on itsessään keskeinen yhteiskunnallinen voimavara hybridihäirinnän ja entistä kompleksisemmaksi koetun maailmanpolitiikan kaudella. Lopulta on myös syytä muistaa, että liiallinen tukeutuminen sopeutumista korostaviin resilienssistrategioihin voi heikentää valtioiden tai yhteisöjen valmiuksia ennaltaehkäisevään, kriiseille altistumisen vastustuskykyä vahvistavaan toimintaan.

5.7. RESILIENSSIN KANSAINVÄLINEN MERKITTÄVYYS: EU:N GLOBAALISTRATEGIA

Kansainvälisistä kytköksistä, kumppanuuksista ja globaalipolitiikan suhdanteista riippuvaiselle Suomelle resilienssi on vahvasti keskinäisriippuvainen ja muiden toimijoiden tulkintoihin kytkeytynyt käsite. Suomalaiskansallista resilienssiä hybridihäirintää vastaan ei ole mahdollista rakentaa irrallaan siitä, miten Suomen keskeiset liittolaiset ja kumppanit määrittelevät resilienssipolitiikan tavoitteet sekä edelleen resilienssin turvallisuuspolitiikan välineenä. Hybridivaikuttamisesta sekä -uhkista puhuttaessa on yhtä lailla keskeistä huomata, että vaikka tukeutuisimme käsitteen kapeampaan, sotilaalliseen turvallisuuteen viittaavaan määritelmään, Suomen puolustuspolitiikan kansainvälinen verkottuneisuus²¹⁵ aiheuttaa tilanteen, jossa resilienssi on sen kapeassakin merkityksessä ymmärrettävä ainakin osittain kansainvälisessä vuorovaikutuksessa rakentuvana ominaisuutena. Hybridivaikuttamisen laveammassa, yhteiskunnalliseen turvallisuuteen viittaavassa merkityksessä, resilienssipolitiikan kansallisvaltioiden rajat ylittävä ja läpäisevä merkitys nousee vieläkin selvemmin esiin.

Euroopan unioni ja Nato – Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kannalta kenties keskeisimmät kansainväliset toimijat – ovat viimeisten vuosien kuluessa nostaneet resilienssin keskeiseksi strategisen suunnittelun käsitteeksi.²¹⁶ Resilienssin käsite mainitaan EU:n vuonna 2016 julkaisemassa globaalistrategiassa²¹⁷ 40 kertaa, kun vielä 2000-luvun

215 Ks. erityisesti Pesu 2017.

216 EUKE 2016a; NATO 2016.

217 EUKE 2016a.

alun liberaalia optimismia huokunut valtavirtakäsité ”inhimillinen turvallisuus” saa strategiassa tyytyä neljään mainintaan. Jopa demokratia ja siihen liittyvät johdannaiskäsitteet mainitaan strategiassa harvemmin kuin resilienssi.²¹⁸

Resilienssipolitiikan nousu EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ohjaavaksi yläkäsitteeksi on kuitenkin tapahtunut asteittain vuodesta 2012 eteenpäin, jolloin Euroopan komissio määritteli resilienssin yksilöiden, kotitalouksien, yhteisöjen, valtioiden sekä alueiden kyvykkyyksinä kestää, sopeutua ja toipua nopeasti häiriötekijöistä ja shokeista.²¹⁹ EU:n resilienssin määritelmä tehtiin Itä-Afrikassa ja Sahelin alueella toteutettujen humanitaaristen avustus- ja kehitysohjelmien kontekstissa. Sitten resilienssikäsitteistö on ”valunut” myös EU:n sisäiseksi ominaisuudeksi samalla, kun käsitys ulkoisten ja sisäisten turvallisuusuhkien välisen rajanvedon hämärtyemisestä on vahvistunut. Resilienssipolitiikka toimii EU:n läpileikkaavana strategiana myös ilmastopolitiikassa, kestävä kehityksen tavoitteissa sekä perinteisessä turvallisuus- ja puolustuspolitiikassa.²²⁰

EU:n globaalistrategiassa resilienssi on määritelty valtioiden ja yhteiskuntien uudistumis- tai uusiutumiskyvyksi (*ability to reform*), joka nähdään edellytyksenä näiden kyvyille kestää ja palautua sisäisistä ja ulkoisista kriiseistä.²²¹ Vuonna 2014 EU:n turvallisuusstrategian uudistusprosessin liikkeelle laittaneen korkean edustajan Frederica Mogherinin avustaja Nathalie Tocci on todennut, että ulkoisen turvallisuusstrategian tavoite on yhtä lailla edistää sisäistä turvallisuutta. Resilienssipainotusten kasvu EU:n turvallisuusstrategisessa ajattelussa perustuu käsitykselle turvallisuusympäristön muuttumisesta alati kompleksisemmaksi, vaikeammin ennakoitavaksi ja valtioiden rajat läpäisevien kytköksien ja riippuvuussuhteiden leimaamaksi.²²²

Globaalistrategian taustalla vaikuttaa näin ajatus, että valtioinstituutioiden ja näiden yhteenliittymien mahdollisuudet hallita kompleksisia ja yhteiskuntien tasolla disruptiivisia uhkakuvastoja ovat alati heikkenemässä. Toisaalta resilienssi on esitetty myös välineenä, jolla valtiot pyrkivät luomaan turvallisuuspoliittisen nahkansa uudestaan. On esi-

218 Ks. Wagner & Anholt 2016: 414.

219 Euroopan komissio 2012: 5.

220 Euroopan komissio 2017a: 2-3.

221 EUCR 2016a: 23. On varsin ongelmallista, että EU:n globaalistrategian suomennoksessa (EUCR 2016b: 17) resilienssi on järjestelmällisesti käännetty kriisinsietokyvyksi, luultavasti Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa (Valtioneuvosto 2016: 10) tehtyä vastaavanlaista (yhtä lailla ongelmallista) määritelmää seuraten. Tämä johtaa asiakirjan suomennoksissa useisiin epäselvyyksiin, sillä alkuperäisessä tekstissä resilienssi määritellään nimenomaan laajempaan ominaisuuteen, jonka transformationaalinen vaikutus luo parhaimmillaan olosuhteita, jotka estävät yhteiskuntia ajautumasta kriiseihin. Kriisi on nimenomaan strategiassa merkki hauraudesta - ja täten resilienssin vastakohta - jolloin on hyvin ongelmallista rinnastaa resilienssi juuri kyvyksi jatkaa toimintaa haurauden keskellä.

222 Selchow 2016: 284-290.

tetty, että EU:n globaalistrategia on ennen kaikkea strateginen kommunikatioväline EU:n sisäisen turvallisuusidentiteetin, toimijuuden sekä turvallisuuden tunteen palauttamiselle valtioiden välisen strategisen kilpailun ja hybridihäirinnän aikakautena. Tätä aikakautta leimaavat kriisit ja tendenssit ovat tehneet mahdolliseksi toistaa sellaisenaan 2000-luvun taitteessa turvallisuusajattelua leimannutta liberaalin edistyksen optimistista sanomaa.²²³

Käsitys EU:n ”eksistentiaalisesta kriisistä” sekä tästä noussut tarve määrittää uudelleen unionin perussanoma ja sen maailmanpoliittinen toimijuus on myönnetty varsin avoimesti globaalistrategian valmistelun yhteydessä.²²⁴ EU:n globaalistrategiassa resilienssi saa näin myös identiteettipoliittisen funktion, sillä sen kautta on ollut mahdollista tuottaa tyydyttävä kompromissi liberaalin rauhanrakennusprojektin uudistavien ihanteiden sekä viime vuosina EU:n lähialueilla (ja sisällä) voimistuneita kriisejä heijastelevasta kyynisemmästä realismista kumpuavan eristävän vakauspolitiikan välille. Näin EU on ”periaatteellisella pragmatismillaan” kyennyt säilyttämään identiteettinsä normatiivisena ja transformatiivisena valtana suhteessa lähialueisiinsa sekä toisaalta välttämään kuvan 2000-luvun taitteen optimistiseen ilmapiiriin räätälöityjen liberaalien ihanteiden itsekritiikittömästä toistosta.²²⁵

Sen lisäksi, että resilienssi on toiminut eräänlaisena kommunikatiovälineenä ja rajakäsitteenä, ilmentää käsite EU-kontekstissa myös muutosta turvallisuuden hallinnan käytännöissä. Resilienssin strategiset variaatiot (torjuva, marginalisoiva ja uudistava) sekä sen taustalta löytyvän uhkakuvaston varsin radikaali avoimuus tekevät mahdolliseksi politiikan muotoilun aikaisempaa tilannesidonnaisemmin sekä paikallista toimijuutta korostaen.²²⁶ Resilienttien valtioiden ytimestä löytyykin globaalistrategian mukaan mahdollisen hybridihäirinnän koettelema resilientti yhteiskunta, joka taas rakentuu demokratian, institutionaalisen luottamuksen sekä kestäväen kehityksen periaatteiden varaan.²²⁷ Demokratiakehityksen ylläpitämisen sekä yhteiskunnallisen resilienssin vahvistamisen välinen suhde onkin noussut EU:n turvallisuuspolitiikkaa ohjaavaksi johtoajatukseksi. Sen vaikutuspiiri ulottuu EU:n sisälle tämän kamppaillessa hybridihäirinnän lisäksi – ja siihen liittyen – brexitin ja

223 Maksöö 2016: 383. Ks. myös Wagner & Anholt 2016: 417. Euroopan komissio (2017b: 4) on korostanut lisäksi, että resilienssi on hyödyllinen rajakäsite myös EU:n toimijoiden sen kansainvälisten partnereiden sekä useiden kansalaisjärjestöjen välillä.

224 Tucci 2016: 462.

225 Cross 2016: 403-404.

226 Wagner & Anholt 2016: 417.

227 EUIK 2016a: 23.

kansallismielisen populismin luomien uskottavuusongelmien sekä poliittisten irtiottojen ja jakolinjojen kanssa.²²⁸

Kansalaisyhteiskunnan ja paikallisten toimijoiden resurssien hyödyntäminen pohjautuu strategiseen ketteryyteen eli lähtökohtaan, jossa paikallisyhteisöjen omien vahvuuksien ja toimintamallien tulee luoda perusta toimivalle resilienssipolitiikalle. Myös Euroopan sisäistä resilienssiä sekä turvallisuusratkaisuja arvioitaessa politiikkaa tulee ohjata pluralistinen ymmärrys paikallisten toimijoiden ja valtiollisten turvallisuustarpeiden ja -kulttuurien erojen tunnistamisen tarpeesta. Resilienssi-ohjelmien empiirisessä tutkimuksessa on kuitenkin noussut esiin useita esimerkkejä, joissa hyvää tarkoittavat paikallisen tason toimijuutta ja kansalaisyhteiskunnan päätöksentekoon osallistumista aktivoimaan pyrkivät ohjelmat eivät todellisuudessa johda todellisen turvallisuuspoliittisen vallan hajaantumiseen.²²⁹ Sen sijaan paikallisille toimijoille jää mallissa kasvava vastuu alati väijäämättömämmiksi koettujen kriisien seurauksien kohtaamisesta, mikä voi pahimmillaan vahvistaa strategista fatalismia, eli haluttomuuteen vaikuttaa kriisejä aiheuttaviin juurisyihin ennakoivasti. Tämä on tunnistettu haasteeksi myös EU:n sisällä.²³⁰ Tähän liittyen on tunnustettu, että resilienssipolitiikka tarjoaa houkuttelevan lupauksen kustannustehokkaammasta turvallisuushallinnan mallista.²³¹

Gloabalistrategian myötä EU:n voidaan katsoa liukuneen vielä vuosittain alkua leimanneesta uudistavasta strategiasta kohti marginalisoivaa resilienssistrategiaa. EU ei toisin sanoen pyri millään perustavalla tavalla uudelleenmuokkaamaan sen toimintaa ohjaavia normatiivisia ideaaleja, joskin samalla se tunnistaa uhkakuvien laadullisen ja määrällisen muutoksen niin merkittävänä, että ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa tulee hienosäätää uusia olosuhteita vastaavaksi. Muutokset käytänteissä vaikuttavat korkeintaan asteittaisilta ja pragmaattisesti vallitsevien olosuhteiden mukaisesti muovattavilta. Terrorismin, kansainvälisen rikollisuuden ja (tarkemmin nimeämättömien) hybridiuhkien katsotaan strategiassa olevan luonteeltaan siinä määrin kompleksisia ja vaikeasti eristysstrategioiden hallittavissa, että niiden vaikutukset tulevat joka tapauksessa läpäisemään EU:n ulkorajat. Vastaukseksi aikaisempaa kompleksisemmille hybridiuhkille esitetään olemassa olevien yhteistyömallien tehostamista, kuten puolustusteollisen yhteistyön kehittämistä, tiedustelukyvykkyyksien

228 Kristi Raik (2017) on todennut tämän aikaisempaa varautuvan ja kompleksisuuden hallintaan pyrkivän demokratiakäsityksen esiinnoususta Ukrainan tulevaisuuden kohdalla: ”EU:n näkemys resilienssistä tuo yhteen demokratian ja turvallisuuden korostaen, että demokraattiset järjestelmät ja oikeusvaltiot kykenevät paremmin selviämään iskuista ja uusiutumaan kuin autoritaariset järjestelmät. Jälkimmäiset eivät taivu, vaan pikemminkin särkyvät, jos niihin kohdistuu kova paine.”

229 Stark & Taylor 2014; Virta & Branders 2016.

230 Euroopan komissio 2017b: 4.

231 Ks. esim. Euroopan komissio 2012: 3; 2017b: 4.

parempaa koordinointia sekä jäsenvaltioiden turvallisuushallintojen välisten yhteistyöverkostojen tiivistämistä.²³²

Paikoin globaalistrategiasta löytyy myös torjuvan/ylläpitävän resilienssistrategian piirteitä. Näitä on nähtävissä erityisesti strategian korostaessa tarvetta vahvistaa ”strategista autonomiaa” turvallisuus- ja puolustuspolitiikan saralla vastauksena sekä sen rajojen sisä- että ulkopuolella vahvistuviin ennustamattomiin ja epäsymmetrisiin uhkakuvuihin.²³³ Puolustuksen, kyberturvallisuuden, terrorismin vastaisen toiminnan sekä energia- ja viestintäyhteyksien vahvistaminen nousee strategiassa konkreettisina painopistealueina ylläpitävän ja torjuvan resilienssin vahvistamiseksi.²³⁴

EU:n globaalistrategian yhteiskunnallisen turvallisuuden vahvistamisen ympärille rakentuva ulkoinen resilienssikäsitys poikkeaa näin jokseenkin unionin sisäisen resilienssin mallista. Siinä missä ulkoista, eteentyönnettyä resilienssiä leimaa aikaisemman liberaalin interventio-
politiikan sijasta demokratioiden uudistumiskyvyn vahvistamisen tavoite paikallistoimijoita voimaannuttamalla (vastauksena EU:n lähialueita vavisuttavalle haurastumisprosessille), korostuu EU:n sisälle ulottuviin hybridiuhkiin vastaamisessa viranomaislähtöisen ”strategisen itsenäisyyden” vahvistamisen tavoite. Globaalistrategiassa toisin sanoen yhdistyy sisäsyntyisen resistanssin vahvistamisen esimerkiksi viranomaisyhteistyötä tiivistämällä ja kriittistä infrastruktuuria integroimalla sekä ulkosyntyisen resilienssin edellytysten paremman huomioimisen tavoite muun muassa naapuruston yhteiskuntien omilla ehdoillaan määrittelemää elinvoimaisuutta tukemalla.

Vastustuskyvyn (resistanssi) ja sopeutumiskyvyn (resilienssi) välisen erottelun kohdalla globaalistrategia ei vaikuta näin tekevän kovin selkeää ja ymmärrettävää erottelua. Euroopan unionin sisäisestä turvallisuudesta puhuttaessa resilienssiä vahvistavat kapasiteetit, yhteistyömuodot ja kyvykkyydet rinnastuvat kriisien vaikutuksia ennalta torjumaan ja eristämään pyrkiväksi resistanssiksi. Esimerkiksi kriittisen infrastruktuurin järjestelmien päällekkäisyyksien lisääminen, verkottuneiden puolustusratkaisujen tuottama monimuotoisuus sekä demokraattisten instituutioiden kyky sietää ulkoisia hybridikampanjoja voivat resilienssin lisäksi viitata hylkimiskykyä ilmentävään lujatekoisuuden tavoitteeseen.²³⁵ Tällaisilla, sisäsyntyistä lujatekoisuutta ja vastustuskykyä lisäävillä toimilla pyritään korostuneesti uhkia ennaltaehkäisevään vaikutukseen, mihin

232 EUKE 2016a: 50.

233 Britannian EU-jäsenyyden eroäänestyksen ja sen jälkeisen neuvotteluprosessin myötä käsitys unionin strategisesta autonomiasta puolustus- ja turvallisuuspolitiikassa on kuitenkin muuttunut selvästi vaikeammin hahmotettavaksi kysymykseksi.

234 EUKE 2016a: 9, 19; Biscop 2016a: 443.

235 Vrt. Salonius-Pasternak 2017.

suhteutettuna kriiseihin sopeutumista helpottavien mukautumisvalmiuksien kehittyminen on lähinnä toissijaisessa asemassa. Samoin Naton Itämeren alueen sotilaallista pidäkevaikutusta vahvistamaan kaavailut ei-sotilaalliset aloitteet, kuten energiapoliittisten riippuvaisuuksien tasapainottaminen päällekkäisin varajärjestelmin tai valmiudet vastainformaatiokampanjoihin, kehittävät yhtä lailla torjuvaa vastustuskykyä kuin resilienssipolitiikalle tyypillisiä mukautumisvalmiuksia.²³⁶

Ulkoisen turvallisuusympäristön kohdalla sen sijaan korostuvat selvemmin perinteiset resilienssipolitiikan sopeutumiskykyä korostavat piirteet, kuten paikallisyhteisöjen kekseliäisyyden ja omatoimisuuden lisääminen sekä tätä kautta yhteiskuntien demokraattisia instituutioita ja luottamuskuilua vahvistavat hallinnan mallit.²³⁷ Tällaisen sopeutuvan resilienssistrategian ”pimeältä puolelta” löytyy kuitenkin vaara liukua ajattelutapaan, jossa Euroopan ulkopuolella kytevät kriisit ”normalisoidaan” pysyväksi kompleksisen turvallisuusympäristön piirteeksi sen sijaan, että politiikkaa ohjaisi tavoite vaikuttaa kriisejä tuottaviin ihmislähtöisiin, poliittisiin, taloudellisiin tai esimerkiksi ilmastonmuutoksesta aiheutuviin syihin.²³⁸ Tällöin on vaarana, että turvallisuuspolitiikka passivoi itsensä reaktiiviseksi suhteessa hahmottamiinsa uhkakuviin. Samalla kriisien kohtaaminen esitetään eettisesti kyseenalaisella tavalla mahdollisuutena yhteisön uudistamiseen, kehittämiseen ja edelleen resilienssin vahvistamiseen.

236 Ks. esim. Schaub Jr. et al. 2017.

237 Vrt. Tierney 2014: 161–167.

238 Ks. esim. Anholt 2017.

LOPUKSI: HYBRIDIPUOLUSTUKSEN MAHDOLLISUUDET

HYBRIDIHÄIRINNÄN VAKAVUUS

Hybridiuhkakeskustelussa nousee usein esiin näkemys, jonka mukaan monissa keskustelun teemoissa, kuten rauhan ja sodan välisen rajanvedon hämärtymisessä, informaatiokampanjoiden hyödyntämisessä tai sodankäynnin menetelmien tietoisessa sekoittamisessa, ei ole varsinaisesti mitään uutta.²³⁹ ”Hybridiuhka” ei ole varsinaisesti uusi konsepti, vaikka termiä on alettu käyttämään julkisessa keskustelussa vasta viime aikoina.²⁴⁰

Kapean tulkinnan näkökulmasta tämä ”uutuusarvon” puuttuminen on monilta osin totta. Erityisesti tämä on totta, jos puhutaan ”hybridisodankäynnistä.”²⁴¹ Tässä käsitteessä keskeiseen rooliin nousevat sotilaallisten kampanjoiden yhteydessä tai juuri ennen niitä joustavasti perinteisten sotilaallisten keinojen katveessa käytetyt epäsymmetriset vaikutuskeinot, kuten organisoitu rikollisuus ja siviiliväestöön kohdistettu ei-sotilaallinen väkivalta ja muut psykologiset vaikutuskeinot. Tavoitteena toiminnalla on pysyvän epävakauden luominen ja ylläpito, hallinnon ja yhteiskuntajärjestelmän romahduttaminen sekä lopulta otollisen maaperän luominen laajamittaiselle sotilaalliselle kampanjalle. Tämän kaltaiset taktiikat ovat olleet läsnä sodankäynnissä jo pitkään. Hybridisodankäynnin menestys lähtee pitkälti vanhoista sodankäynnin perussäännöistä, jossa kyvykkyys

239 Ks. esim. Fridman 2017: 43; vrt. Kaldor 1999.

240 Uuspaavaliemi & Puistola 2016.

241 Vrt. Schroefl & Kaufman 2014; Batyuk 2017.

yllätykseen ja harhautukseen, toiminnan ja sen päämäärien salaamiseen ja aloitteen ylläpitämiseen ovat olennaisessa roolissa.²⁴²

Viime vuosina käsitys hybridiuhkista on kuitenkin huomattavasti laaventunut kuvaamaan nykyistä ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristöä. Olennaista on huomata, että kilpailullisen keskinäisriippuvuuden maailmassa käsitys on ulottunut koskemaan myös valtioiden rauhan ajan välisiä suhteita ja käyttäytymistä. Käsitys rauhan ja sodan välisen rajan hämärtymisestä on tyypillistä esimerkiksi venäläiselle psykologisen ”alistussodan” käsitteelle (*Gibridnaya Voyna*), joka ulottaa sodankäynnin käsitteistöä kohti kulttuurien, arvojen ja yhteisöjen muodostamaa rauhan ajan ”abstraktia taistelukenttää”.²⁴³ Tavoitteena tämän kaltaisella toiminnalla on pyrkiä nakertamaan vastapuolen sosiaalista, poliittista ja taloudellista koheesiota sekä toimintavalmiutta esimerkiksi taloudellisin instrumentein, poliittisen hämärtämisen tai informaatiovaikuttamisen keinoin. Tietyissä toimintaympäristöissä voi olla myös mahdollista tukeutua paikallisten separatistiliikkeiden ympärille muodostuvien sijaishenkilöiden hyödyntämiseen psykologisen ja hallinnollisen epävakauden vallitessa ja sen lisäämiseksi.²⁴⁴ Tämän laajemman tulkinnan mukaan voidaan puhua ”hybridivaikuttamisesta”.²⁴⁵

Hybridivaikuttamisen ja -uhkan käsitteet ovat vahvasti kiisteltyjä niin tiedeyhteisön kuin poliittisten päättäjienkin keskuudessa. Kuten tässä raportissa on todettu, eräs hybridiuhkakeskustelun ongelma on, että käsitettä käytetään toisinaan hyvin laveasti kuvailemaan käytännössä kaikkea valtioiden välistä kilpailuasetelman leimaamaa kanssakäymistä. Kriittisten näkemysten mukaan yhteys hybridivaikuttamisen ja sodankäynnin välillä venyy samalla helposti liian laveaksi.²⁴⁶ Tämä tilanne ei ole aina analyttisesti ja poliittisesti otollinen. Resilienssin rakentaminen sotilaalliseen voimankäyttöön varautumisen näkökulmasta toimii täysin eri logiikalla, kuin vaikkapa tällaisesta skenaariosta irrallinen yhteiskunnallista turvallisuutta lisäämään pyrkivä resilienssistrategia. Esimerkiksi

242 Cederberg 2015.

243 Fridman 2017.

244 Batyuk 2017: 468-471.

245 Vrt. Nicolini & Janda 2016; Fridman 2017.

246 Esimerkkejä liukumasta hybridisodasta kohti hybridivaikuttamista: *Hybridisota*: sijaisjoukoin sekä -taistelujoin suoritettavat alueelliset sotilaalliset kampanjat, joiden tavoite on usein identiteettipoliittinen/taktinen, ei välttämättä perinteinen alueen hallintaan pyrkivä operaatio; separatististen liikkeiden tukeminen ja kansalaisten väkivaltaisuuksien lietsominen esimerkiksi etnisää jännitteitä tai identiteettipoliittikkaa hyödyntämällä; kyberhyökkäykset sekä aggressiivinen tiedustelu. *Hybridivaikuttaminen*: riippuvuussuhteiden rakentaminen kriittisen infrastruktuurin monimuotoisuutta hallitsemalla/vähentämällä/kontrolloimalla; vaikuttaminen demokratian keskeisiin instituutioihin, kuten esimerkiksi vaaleihin ja hallintoon em. keinoin; taloudelliset vaikutuskeinot, voivat olla pehmeitä tai kovia, sijoitusrahalla houkuttelusta organisoidun rikollisuuden kautta valtiolähtöiseen sanktiopoliittikkaan; disinformaatiokampanjat ja pyrkimys hallita mediatilaa; ulkopoliittinen vaikuttaminen ja muut pehmeän vallan keinot, ml. liittolaispolitiikan koheesion heikentäminen.

Salonius-Pasternak puhuu “hybridikampanjoista”, joiden “[...] pyrkimys on saada aikaan käyttäytymistä, joka on ristiriidassa kansallisten intressien kanssa ylittämättä tavanomaisen sodan kynnyistä”, mutta kuitenkin tavalla, johon liittyy aina sotilaallisen voimankäytön uhka tai sen mahdollisuus.²⁴⁷

Tästä näkökulmasta on mahdollista esittää, että sotilaallisen voimankäytön mahdollisuuden korostamisesta tulee keskeinen kriteeri, joka erottaa hybridivaikuttamisen keinot ja niitä suunnitelmallisesti yhdistävät kampanjat valtioiden ”normaalista” kanssakäymisestä ja poliittis-diplomaattisista vaikuttamisyrityksistä. On myös mahdollista esittää, että jos esimerkiksi seurataan kansainvälisen politiikan rationalistisia teorioita (esimerkiksi neorealismia) sekä niiden olettaa valtiotoimijoista omien intressiensä maksimoijina rajallisten resurssien leimaamassa jatkuvassa kilpailutilanteessa, on vaikea tehdä erottelua hybridivaikuttamisen sekä toisaalta valtioiden jatkuvassa kilpailutilanteessa tapahtuvan ”tavanomaisen” kanssakäymisen välillä.

On totta, että merkittävää osaa valtioiden välisistä vaikutusyrityksistä, jotka esimerkiksi realistisen koulukunnan mukaan ovat aina määriteltävissä kamppailuksi suhteellisesta vallasta sekä resursseista, ei liene syytä määritellä hybridihäirinnäksi. Tämä on tärkeä huomioida senkin vuoksi, että on olemassa vaara, että hybridiuhkien tunnistamisen varjolla yhteiskunnan sisäisiä suhteita sekä kansalaisvapauksia aletaan määritellä sotilaalliseen voimankäyttöön varautumisen logiikan näkökulmasta. Tämänkaltainen kehityskulku olisi ongelmallinen jo siksi, että se todennäköisesti itsessään heikentäisi yhteiskunnan omaehtoisen resilienssin ja sopeutumiskyvyn valmiuksia.

Joidenkin hybridiuhkamääritelmien analyttistä väljyyttä ja käyttökeltvottomuutta suurempi – ja todellinen – vaara on kuitenkin alireagoiminen hybridihäirinnän uhkaa vastaan. Tämä ei saa olla vaihtoehto. Raportti on ottanut lähtökohdakseen toiminnan vakavuutta ja haitallisuutta korostavan ”hybridihäirinnän” käsitteen. Tässä käsitteessä keskeisessä roolissa ovat tietyt rauhanajan psykologiset ”alustamiskampanjat”, joiden tavoitteena on vastapuolen kansalaisyhteiskunnan sekä liittolaispolitiikan sosio-kulttuurisen koheesion nakertaminen ja kohdevaltion vastatoimipotentiaalin heikentäminen. Tämä voidaan pyrkiä saavuttamaan esimerkiksi taloudellisin tai informaatiopsykologisin keinoin. Toiminnan tavoitteena on ristiriitojen lietsonta kohdeyhteisössä sekä lopulta hyökkääjälle epäsuotuisan hallinnon vaihtaminen tai kyseenalaistaminen tavalla, jossa strategisia tavoitteita pyritään saavuttamaan ilman tukeutumista asevoimin suoritettuihin kampanjoihin.

247 Salonius-Pasternak 2017.

On tärkeä huomata, että hybridihäirintä on olennainen ajassamme läsnä oleva valtapolitiikan elementti, jossa tietyt toimijat pyrkivät ajamaan strategisia etujaan tavalla, joka onnistuessaan rapauttaa kohdemaan toimintaedellytyksiä. Tämän raportin kuvaaman hybridihäirinnän kohteena on koko kohdemaan yhteiskunta, jossa hyökkääjän pyrkimys on vaikuttaa siellä, missä heikkoudet ovat suurimpia ja niiden kautta saavutettava kokonaisvaikutus tehokkain.²⁴⁸

Hybridioperaation tavoitteena voi olla kohdemaan elintärkeiden toimintojen lamauttaminen, mutta on tärkeä ymmärtää, että kyseessä voi olla myös tämän raportin kuvaama piilotetumpi, mutta potentiaalisesti erittäin vahingollinen hybridihäirintä. Esimerkiksi monet geoekonomisen kiilastrategian taktikat voivat lyhyellä aikavälillä näyttäytyä molemmin puolin edullisilta, tai tämänkaltainen häirintä voi jäädä kohdeyhteisössä kokonaan huomaamatta. Hybridihäirinnän valinneen toimijan näkökulmasta tarkoituksena on kuitenkin nimenomaan kohdemaan heikentäminen, joka nojaa kyyniseen näkemykseen valtioiden välisistä kansainvälisistä suhteista nollasummapelinä, jossa toisen voitto on toisen tappio. Kyse on siis usein piilotetusta ja pienellä liekillä palavasta sabotaasista ja vastakkainasettelusta.

On myös olennaista havaita, että globaali keskinäisriippuvuus tarjoaa hybridioperaatioille merkittävässä määrin uusia mahdollisuuksia. Samalla nykyajan digitalisoituneet yhteiskunnat ovat uudella tavalla haavoittuvia, mikä tekee hybridioperaatioiden keinoista entistä tehokkaampia.²⁴⁹ Tutkimushanke on osoittanut, kuinka liberaalit demokratiat eivät ole immuuneja hybridihäirintää vastaan. Päinvastoin, verkottuneen maailman keskinäisriippuvuuksien tuottamia liberaalien demokratioiden haavoittuvuuksia on mahdollista hyödyntää valtiolähtöisessä hybridihäirinnässä.

RESILIENSSI JA HYBRIDIPUOLUSTUKSEN MAHDOLLISUUDET

Onnistuakseen hybridihäirintä vaatii vahvaa keskitettyä suunnittelua, johtamista ja resurssien hallintaa tavalla, jota omaavat vain suuret toimijat. Sen sijaan pienet valtiot omaavat monia hyviä edellytyksiä ”hybridipuolustuksen” järjestämiseen.²⁵⁰

On esitetty, että esimerkiksi Suomella on hyvät edellytykset vastustaa hybridikampanjoita pitkän varautumiskulttuurin ja vuosikymmenien aikana luodun yhteiskunnallisen ja institutionaalisen perustan ansiosta.

²⁴⁸ Cederberg 2015.

²⁴⁹ Ibid.

²⁵⁰ Ibid.

Suomi on pohjimmiltaan vakaa ja toimiva valtio, mikä itsessään luo immuniteettia hybridikampanjoita vastaan. Suomalainen kokonaisturvallisuuden konsepti ja siihen liittyvät hallinnonrajat ylittävät yhteistyörakenteet mahdollistavat tehokkaammin koordinoitujen vastauksien hybridikampanjoihin, samoin kuin vahva painotus huoltovarmuuteen ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen. Tähän kuuluu oleellisesti viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän yhteistyö ja varautuminen. Puolustus- ja turvallisuuspoliittinen kansainvälinen yhteistyö mahdollistaa paremman tilannetietoisuuden ja vastustuskyvyn hybridikampanjoita vastaan. Toimiva ja kustannustehokas kansallinen puolustusjärjestelmä lisää pelotevaikutusta hybridikampanjoissa usein käytettyä sotilaallista voimannäyttöä- tai käyttöä vastaan.²⁵¹

Tämänkaltaisen hybridipuolustuksen kehittämistä on viime aikoina pyritty edelleen jalostamaan jalkauttamalla resilienssin käsite osaksi kansallista valmiussuunnittelua. Viime vuosien käänne resilienssipolitiikkaan perustuu käsityksiin uhkakuvien luonteen muutoksesta sekä tämän muutoksen vaikutuksista tavoille hallita turvallisuutta ja järjestystä. Resilienssikeskusteluja leimaava käsitys ulkoisten uhkien kompleksisuudesta hahmottuu siirtymänä 2000-luvun taitetta leimanneesta kansainvälispoliittisen optimismin aikakaudesta kohti uudenlaista epävarmuuden ja hybridihäirinnän aikaa.

Raportin analysoimien hybridihäirinnän muotoihin – geoeconomisen, informaatio-, ja vaalihäirinnän – suhteutettuna resilienssin käsitteen soveltaminen puolustautumistoiimiin ei ole aivan mutkatonta. Paitsi hybridihäirintä, myös resilienssi on ilmiö, jonka käsitteelliseen ja poliittiseen haltuunottoon ei ole löydettävissä yksiselitteisiä reseptejä. Resilienssiä analysoivat tutkijat ovatkin kasvavasti alkaneet puhua resiliensseistä monikossa, aivan kuten turvallisuuden käsitteenkin kohdalla tapahtui kylmän sodan päättymisen yhteydessä ja sen jälkeen.²⁵²

Hybridihäirinnän näkökulmasta resilienssin moniulotteisuus tulee näkyväksi erityisesti, kun pohditaan sen suhdetta lujatekoisuuden ja resistanssin kaltaisiin käsitteisiin, kuten esimerkiksi yhteiskunnan kriittisten toimintojen ”iskunkestävyyteen”. Tämä pohdinta on erittäin tärkeää, kun tarve kehittää suomalaista resilienssipolitiikkaa on kasvanut. Esimerkkejä resilienssin käsitteen hyödyntämisestä voidaan ammentaa kansainvälisiltä kumppaneilta. Suomelle keskeiset kansainväliset toimijat EU ja Nato ovat jo aktiivisesti pyrkineet hyödyntämään resilienssin käsitettä omassa strategisessa suunnittelussaan. Edellisessä luvussa osoitettiin, että Euroopan unionin turvallisuusstrategiassa keskeiseen asemaan noussut resilienssin

251 Saloniemi-Pasternak 2017.

252 Ks. Dunn Cavelty et al. 2015; Aaltola et al. 2016: 80.

kasvattamisen tavoite asettuu selvään prosessimaiseen suhteeseen esimerkiksi hybridiuhkien hylkimiskyvyn kasvattamisen tavoitteen kanssa.²⁵³

Sisäisen turvallisuuden osalta EU pyrkii vahvistamaan niin kutsuttua ”strategista autonomiaa”. Tavoitteeseen ei sisälly ainoastaan reaktiivista sopeutumiskykyä painottavia valmiuksia, vaan myös ennakoivaa ja ehkäisevää turvallisuusyhteistyötä korostavia painotuksia. Näin ollen resistanssin vahvistaminen kulkee EU:n turvallisuusstrategiassa resilienssivalmiuksien kehittämisen rinnalla. Tässä suhteessa EU:n turvallisuusstrategia on vahvasti limittäinen Naton resilienssipainotusten kanssa, vaikka Natossa resilienssi ymmärretään – ehkä informaatio- operaatioihin vastaamista lukuun ottamatta – synonyyminä resistanssille ja lujatekoisuudelle. Huomio kohdistuu kriittisen infrastruktuurin suojaamisen kaltaisiin, liittokunnan pidäkevaikutusta kasvattamaan pyrkiviin toimenpiteisiin. Naton käsitystä resilienssistä toisin sanoen ohjaa edelleen varsin kapea-alainen, sotilaallisen voimannäytön mahdollisuuteen vahvasti sidottu käsitys hybridiuhkien luonteesta.²⁵⁴

Kansallista resilienssipolitiikkaa ja sen konkreettisia politiikkaohjelmia arvioitaessa on tärkeää olla herkkänä sille, ettei hybridiuhkiin vastauksetsi laaditut ja resilienssin kasvattamista markkinoivat turvallisuustoimet tule (tietoisesti tai vahingossa) yliturvallistaneeksi yhteiskuntaa. Tämä voidaan tulkita poissulkevana liikkeenä suhteessa avoimen resilienssikulttuurin kehittämiseksi. Kaikkea taloudellista kanssakäymistä ei tule leimata ja analysoida geoeconomisen vaikuttamisen käsitteen alla, eikä keskeisiä sananvapauden käyttöön liittyviä kansalaisvapauksia voi rajoittaa informaatiovaikuttamisen pelossa.

Lisäksi resilienssin käsitteen operationalisoinnissa on vaarana, että käsitys ulkoisesta turvallisuusympäristöstä ja sen ennustamattomuudesta lisää ”strategista fatalismia”, eli käsitystä, jonka mukaan turvallisuutta ei voida tuottaa ennakoivasti rakenteellisin politiikkaohjelmin. Turvattomuuden katsotaan olevan luonteeltaan systeemistä, ei tietoisista poliittista valinnoista ja vastuista koostuvaa. Osa hybridihäirinnän muodoista vaatii kuitenkin ennakoivaa torjuntakykyä, eli resistanssia korostavia strategioita, joissa valtiolla on toimijuus ja varautumisvastuu. Samalla hybridiuhkiin vastaamisen kohdalla resilienssin ”pimeänä kääntöpuolena” on vaara, jossa normaalipoliittisen järjestyksen takaamat kansalaisvapaudet sekä kansalaisyhteiskunta tulevat turvallistetuksi tavalla, mikä itsessään

253 EU:n kontekstissa demokraattisen ja institutionaalisen resilienssin kasvattaminen nähdään ennen kaikkea lähialuepolitiikan keskeisenä tavoitteena; Euroopan reuna-alueita ympäröivä konfliktien kaari näyttää olevan alueen demokratioiden hauraudesta, mihin paikallistoimijoita vastuullistamaan pyrkivät resilienssistrategiat esitetään kompromissiratkaisuna status quon hyväksyvän kyynisemmän tasapainopolitiikan sekä toisaalta liberaalin idealismin sävyttämien valtionrakennusprojektien sijasta.

254 Puhtaasti käsitteellisestä näkökulmasta vaikuttaa siltä, että Nato kipuilee toimintansa soveltamisesta puolustuksen ja resilienssin osittain ristiriitaisten peruslogiikoiden varaan. EU sen sijaan vaikuttaa tulkitsevan hybridiuhkia varsin laeavasti.

vähentää kykyä resistanssiin ja resilienssiin. On myös mahdollista, että hybridiuhkiin varautuminen johtaa sisäsyntyistä resilienssiä korostavaan torjuvaan tai marginalisoivaan resilienssistrategiaan. Tämä tarkoittaisi merkittävää käännettä myös Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, jonka keskeisiksi tavoitteiksi on viimeisten vuosien kuluessa noussut eteentyönnettyjen resilienssikapasiteettien asteittainen kehittäminen sekä yhteistyövaraisen ja verkottuneen turvallisuuspolitiikan vahvistaminen.²⁵⁵ Nämä huolenaiheet on syytä huomioida, kun kehitetään kansallista resilienssipolitiikkaa.

TARVITTAVAT TOIMET HYBRIDIHÄIRINTÄÄN VASTAAMISEKSI

Resilienssin käsitteen operationalisointiin liittyvistä vaikeuksista ja vaaratekijöistä huolimatta on selvää, että ilman toimia hybridihäirintää vastaan kansalaisvapaudet ja vapaa yhteiskunta itsessään voivat rapautua ja kansallinen suvereniteetti vaarantua. Miten kansallista kriisinsietokykyä osana hybridihäirinnältä puolustautumista sitten on mahdollista parantaa?

Raportin esittelemässä kolmessa hybridihäirinnän keinossa – geokonomisessa vaikuttamisessa, informaatiovaikuttamisessa ja vaalivaikuttamisessa – olennaisena elementtinä on kiilastrategia, jolla pyritään nakertamaan kohdemaan yhteiskunnallista koheesiota ja samalla kaventamaan kohdemaan toiminnan vapautta. Hybridihäirintä on usein vaikeasti nähtävissä, mikä hankaloittaa häirintäoperaatioiden kokonaisuuden hahmottamista. Hybridihäirinnän piilotettu luonne ja sen pyrkimys jakaa mielipiteitä kohdemaan sisällä voi johtaa alireagoimiseen uhkaa vastaan.

Tällöin kriittiseen rooliin nousee tarve lisätä yleistä ymmärrystä keskinäisriippuvuuden turvallisuuspoliittisista haasteista ja kiilastrategian logiikasta: tietoisuus kasvattaa yhteiskunnallista ja valtiollista vastustuskykyä.

Kansallisen kriisinsietokyvyn ja resilienssin kasvattamiseksi hybridihäirintää vastaan voidaan esittää seuraavat toimenpidesuositukset:

1. Hybridihäirintään vastaamisessa korostuu tilannekuvan merkitys. Merkittävässä roolissa ovat analyysikyvyt, jolla pystytään hahmottamaan operaation kokonaistavoitteet ja linkittämään yhteen ensi silmäyksellä irrallisilta vaikuttavat taktiset liikkeet.²⁵⁶ Kansainvälisen tiedustelu-yhteistyön tiivistämisen lisäksi on tärkeää saavuttaa riittävät kansalliset tiedustelukyvykkyydet, jotka ovat sopusoinnussa oikeusvaltioperiaatteen ja rajoitetun julkisen vallan

255 Ks. Pesu 2017.

256 Ks. myös Cederberg 2015.

kaltaisten keskeisten liberaalidemokraattisen kansalaiskulttuurin periaatteiden kanssa. Uusi mahdollinen tiedustelulainsäädäntö on tässä olennaisessa roolissa.

2. Erittäin tärkeässä osassa on myös avoin tiedottaminen, koulutus ja tutkimus. On tärkeää avata hybridihäirinnän logiikkaa, päämääriä ja keinoja relevanteille elinkeinoelämän toimijoille ja laajemmin kansalaisyhteiskunnalle. Muun muassa maanpuolustuskurssit ovat tässä keskeisessä roolissa. Samoin Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus voi tuoda arvokkaan lisän erilaisista häirinnän keinoista tiedottamiseen.
3. Geoeconomisen vaikuttamisen torjuntaa on syytä tehostaa parantamalla taloudellisen vaikuttamisen tilannetietoisuutta. Tehtävä on hankala, sillä tuotanto- ja arvoketjut sekä pääomavirrat ovat globaalisti hajaantuneita ja monimutkaisia. Myös omistuspohja on usein kansainvälinen. Silti kansallinen tilannetietoisuus pääomavirtoihin ja strateginen analyysikyky kaupallisten hankkeiden turvallisuuspoliittisista seurauksista on tärkeä saavuttaa. Taloudellisen kanssakäymisen turvallisuuspoliittisia vaikutuksia analysoivaa *economic intelligence* -osaamista, muun muassa Huoltovarmuuskeskuksessa ja suojelupoliisissa, on syytä tukea.
4. Informaatiovaikuttaminen saa yhä uusia ja potentiaalisesti tehokkaampia muotoja teknologisen kehityksen myötä. Teknologinen kehitys on nopeampaa kuin yhteiskunnan arvojen tai valtiollisten instituutioiden kehitys. Tämä alleviivaa lisääntyneitä tarvetta ymmärtää uusien teknologioiden tuottamaa disruptiivista vaikutusta yhteiskunnalliselle koheesiolle, kansalaisyhteiskunnan rakentumiselle sekä kansalaisten kriittisille mediaosallisuudelle ja medialukutaidoille. Tämä ymmärrys on saavutettavissa ainoastaan poikkitieteellisellä yhteistyöllä, joka yhdistää informaatioteknologisen osaamisen relevantteihin yhteiskuntatieteiden haaroihin, kuten valtio- ja oikeustieteisiin, sosiologiaan ja sosiaalipsykologiaan. Luontainen taho rahoittamaan tämän kaltaista tutkimusta olisi Suomen Akatemian strateginen tutkimus.
5. Demokratia on kenties maamme kriittisin infrastruktuuri. Vaalivaikuttamisen vastaisia toimia ja vaalihäirintään liittyvää

yleistä valppautta on syytä tehostaa. Olennaisessa roolissa tässä on niin sanotun blowback-efektin eli toiminnan riskien alleviivaaminen ja ennaltaehkäisevä osoittaminen ulkoiselle toimijalle. Demokratian onnistunut häirintä voi johtaa dramaattisiin seurauksiin, jotka eivät ole häiritsijän etujen mukaisia. Voi tulla vastareaktioita, jotka johtavat häiritsijän kannalta epäedulliseen linjaan tai politiikan muutokseen. Vastareaktion riskejä kannattaa tuoda selvästi esiin. Samoin äänestäjien pitäisi kuulla puolustautumiskeinoista, joilla kamppaillaan manipuloivia algoritmeja ja tulevia tekoälypohjaisia taktiikoita vastaan. Hallitukset voivat tarjota näitä työkaluja, jolloin tulisi panostaa digitaaliseen ”vaalivalvontaan” soveltuvien algoritmipohjaisten työkalujen kehittämiseen. Näitä työkaluja tulisi kehittää julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyönä (PPP). Työkaluilla olisi myös suuri kansainvälinen kysyntä, ja muun muassa Business Finlandin ja Finnveran tuki kehittämishankkeelle olisi luontevaa.

6. Suomella on pitkä perinne kansallisen resistanssin kasvattamisessa osana kokonaisturvallisuutta. Viranomaisten yhteistoiminta on hyvällä tasolla, samoin kuin elinkeinoelämän osallistuminen valtiolliseen turvallisuustoimintaan muun muassa huoltovarmuusorganisaation kautta. Kansainvälinen puolustusyhteistyö on tiivistynyt. Kansallista puolustusjärjestelmää ei ole ajettu alas, toisin kuin monissa muissa Euroopan maissa. Sen sijaan resilienssin hyödyntäminen on alkutekijöissään. Resilienssin käsite on nostanut merkitystään entisestään hybridiuhkakeskustelun myötä. Käsitteen merkitys, mahdollisuudet ja ongelmakohdat ovat kuitenkin liian vaillinaisesti tunnettuja. Tämä raportti on pyrkinyt osaltaan selventämään resilienssiin liittyvää tematiikkaa. Se ei poista tarvetta kokonaisvaltaiselle tutkimusprojektille, joka yhdistää yksilön, kansalaisyhteiskunnan ja valtiollisen resilienssin tasot tavalla, joka tukee kansallisen resilienssipoliittisen ohjelman luomista. Valtioneuvoston tutkimus- ja selvitystoiminnan resurssit (VN-TEAS) ovat tässä merkittävässä roolissa.

LÄHDELUETTELO

- Aaltola, M. (2016): "Cyber Attacks Go Beyond Espionage: The Strategic Logic of State-sponsored Cyber Operations in the Nordic-Baltic Region." *FIIA Briefing Paper* 200. Helsinki: Ulkopoliittinen Instituutti. <https://www.fia.fi/en/publication/cyber-attacks-go-beyond-espionage>. Avattu 3.5.2018.
- Aaltola, M. (2017): "Democracy's Eleventh Hour: Safeguarding Democratic Elections from against Cyber-enabled Autocratic Meddling". *FIIA Briefing Paper* 226/2017. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. <https://www.fia.fi/julkaisu/democracys-eleventh-hour>. Avattu 3.5.2018.
- Aaltola, M., Käpylä, J., Mikkola, H. & Behr, T. (2014): *Towards the Geopolitics of Flows: Implications for Finland*. FIIA Report 40. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. <https://www.fia.fi/julkaisu/towards-the-geopolitics-of-flows>. Avattu 3.5.2018.
- Aaltola, M., Fjäder, C., Innola, E., Käpylä, J. & Mikkola, H. (2016): *Huoltovarmuus muutoksessa: Kansallisen varautumisen haasteet kansainvälisessä toimintaympäristössä*. FIIA Report 49. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. <https://www.fia.fi/julkaisu/huoltovarmuus-muutoksessa>. Avattu 3.5.2018.
- Abdelal, R. & Kirshner, J. (1999): "Strategy, Economic Relations, and the Definition of National Interests". *Security Studies*, 9(1-2).
- Anholt, R. (2017): *Governing Humanitarian Emergencies, Protracted Crises, and (In) Security through Resilience*. Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam, Department of Political Science and Public Administration.
- Apuzzo, M. & Lafraniere, S. (2018): "13 Russians Indicted as Mueller Reveals Effort to Aid Trump Campaign." *The New York Times*, Feb 16 2018. <https://www.nytimes.com/2018/02/16/us/politics/russians-indicted-mueller-election-interference.html>. Avattu 3.5.2018.
- Baldwin, D. (1985): *Economic Statecraft*. Princeton: Princeton University Press.
- Ball, J. (2017): *Post-truth: How bullshit conquered the world*. London: Biteback Publishing.
- Batyuk, V. I. (2017): "The US Concept and Practice of Hybrid Warfare." *Strategic Analysis*, 41(5): 464-477.
- Benkler, Y., Faris, R., Roberts, H. & Zuckerman, E. (2017): "Study: Breitbart-led right-wing media ecosystem altered broader media agenda". *Columbia Journalism Review*, 3.3.2017. <https://www.cjr.org/analysis/breitbart-media-trump-harvard-study.php>. Avattu 3.5.2018.
- Bessi, A. & Ferrara, E. (2016): "Social bots distort the 2016 U.S. Presidential election", *First Monday* 21(11). <http://firstmonday.org/article/view/7090/5653>. Avattu 3.5.2018.
- Biscop, S. (2016a): "All or nothing? The EU Global Strategy and defence policy after the Brexit", *Contemporary Security Policy*, 37(3): 431-445.
- Biscop, S. (2016b): "The EU Global Strategy: Realpolitik with European Characteristics." *Security Policy Brief*, 75. Egmont Royal Institute of International Affairs.
- Blackwill, R. & Harris, J. (2016): *War by Other Means: Geoeconomics and Statecraft*. Cambridge: Belknap Press.
- Bobbio, N. (1990): *Liberalism and Democracy*. London: Verso.
- Bond, P. (2004): "The ANC's 'Left Turn' and South African Sub-imperialism". *Review of African Political Economy*, 102.
- Bourbeau, P. (2013): "Resiliencism: premises and promises in securitisation research." *Resilience: International Policies, Practices and Discourses*, 1(1): 3-17.
- Bourbeau, P. (2015a): "Resilience and International Politics: Premises, Debates, Agenda." *International Studies Review*, 17: 374-395.
- Bourbeau, P. (2015b): "Resiliencism and security studies: initiating a dialogue". Teoksessa Balzacq, T. (ed.) *Contesting Security. Strategies and Logics*. Abingdon: Routledge.

- Bourbeau, P. & Vuori, J. (2016): "Security, Resilience and Desecuritization: multidirectional moves and dynamics." *Critical Security Studies*, 3(3): 253–268.
- Bourbeau, P. & Ryan, C. (2017): "Resilience, resistance, infrapolitics and enmeshment". *European Journal of International Relations*. <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1354066117692031>. Avattu 3.5.2018.
- Brandt, F. S. & Jax, K. (2007): "Focusing the Meaning(s) of Resilience: Resilience as a Descriptive Concept and a Boundary Object." *Ecology and Society*, 12(3): 23.
- Buzan, B. & Hansen, L. (2009): *The evolution of international security studies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Byers, D. (2017): "Exclusive: Russian-bought Black Lives Matter ad on Facebook targeted Baltimore and Ferguson." CNN, September 28, 2017. <http://money.cnn.com/2017/09/27/media/facebook-black-lives-matter-targeting/index.html>. Avattu 3.5.2018.
- Castells, M. (1996): *The Rise of the Network Society*. Malden, MA: Blackwell.
- Cederberg, A. (2015): "Hybridisodankäyntiä". *Maanpuolustus* 114/2015: 18–23.
- Cederberg, A., Eronen, P. & Mustonen, J. (2017): "Regional Cooperation to Support National Hybrid Defence Efforts", *Working Paper* 1. Helsinki: The European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats.
- Chandler, D. (2017): "Resilience", teoksessa Dunn Cavelty, Myriam – Thierry Balzacq (eds.) *Routledge Handbook of Security Studies*. Toinen painos. Abingdon: Routledge.
- Charap, S. (2015): "The Ghost of Hybrid Warfare". *Survival*, 57(6).
- Collins, B., Poulsen K. & Ackerman S. (2017): "Exclusive: Russia Used Facebook Events to Organize Anti-Immigrant Rallies on U.S. Soil". *The Daily Beast*, 9.11.2017. <https://www.thedailybeast.com/exclusive-russia-used-facebook-events-to-organize-anti-immigrant-rallies-on-us-soil>. Avattu 3.5.2018.
- Community & Regional Resilience Institute (CARRI) (2013): *Definitions of Community Resilience: An Analysis*. Washington: CARRI. <http://www.resilientus.org/wp-content/uploads/2013/08/definitions-of-community-resilience.pdf>. Avattu 3.5.2018.
- Coronel, S. (2003): "The Role of Media in Deepening Democracy". *United Nations Public Administration Network*. <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan010194.pdf>. Avattu 3.5.2018.
- Corry, O. (2014): "From defense to resilience: Environmental security beyond neo-liberalism." *International Political Sociology*, 8(3): 256–274.
- Crawford, T. W. (2011): "Preventing Enemy Coalitions: How Wedge Strategies Shape Power Politics". *International Security* 35(4).
- Cross, M. K. (2016): "The EU Global Strategy and diplomacy." *Contemporary Security Policy*, 37(3): 402–413.
- D'Ancona, M. (2017): *Post-Truth: The new war on truth and how to fight back*. London: Ebury.
- Daniels, L. (2017): "How Russia hacked the French election." *Politico*, 23.4.2017. <https://www.politico.eu/article/france-election-2017-russia-hacked-cyberattacks/>. Avattu 3.5.2018.
- Delcker, J. (2017): "Germany fears Russia stole information to disrupt election". *Politico*, March 3 2017. <https://www.politico.eu/article/hacked-information-bomb-under-germanys-election>. Avattu 3.5.2018.
- Diamond, L. (1999): *Developing Democracy: Toward Consolidation*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Diamond, L., Plattner, M.F. & Schedler, A. (1998): "Introduction", teoksessa Andreas Schedler, Larry Diamond & Marc F. Plattner, eds. *The Self-Restraining State: Power and Accountability in New Democracies*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- DNI (2017): *Background to 'Assessing Russian Activities and Intentions in Recent US Elections': The Analytic Process and Cyber Incident Attribution*. The Office of the Director of National Intelligence. https://www.dni.gov/files/documents/ICA_2017_01.pdf. Avattu 3.5.2018.
- Duffield, M. (2012): "Challenging environments: danger, resilience and the aid industry." *Security Dialogue*, 43(5): 475–492.
- Dunn Cavelty, M., Kaufman, M. & Kristensen, K. S. (2015): "Resilience and (in)security: Practices, subjects, temporalities." *Security Dialogue*, 46(1): 3–14.
- Dyer, G. (2014): "Sanctions: War by Other Means". *Financial Times*, 30 March.
- Echevarria, A. J. (2015): "How we should think about 'gray zone' wars". *Infinity Journal*, 5.
- Enisa (2017): "Disinformation operations in cyber-space." 15 June 2017. <https://www.enisa.europa.eu/publications/info-notes/disinformation-operations-in-cyber-space>. Avattu 3.5.2018.

- EU/NATO (2016): *Joint declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty Organization*. https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_133163.htm. Avattu 3.5.2018.
- European Commission (2015): *Energy Union Package: A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy*. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=COM%3A2015%3A80%3AFIN>. Avattu 3.5.2018.
- European Council on Foreign Relations. (2015): *European Foreign Policy Scorecard 2015*. <http://www.ecfr.eu/scorecard/2015>. Avattu 3.5.2018.
- Euroopan komissio (2012): *The EU Approach to Resilience: Learning from Food Security Crises*. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. COM(2012) 586 final, 3.10.2012. Brussels, European Commission.
- Euroopan komissio (2016): Yhteinen kehys hybridiuhkien torjumiseksi: Euroopan unionin toimet. Yhteinen tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=en>. Avattu 3.5.2018.
- Euroopan komissio (2017a): *A Strategic Approach to Resilience in the EU's external action*. Joint Communication to the European Parliament and the Council. SWD(2017) 226 final. Brussels, 7.6.2017. https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/pages/files/join_2017_21_f1_communication_from_commission_to_inst_en_v7_p1_916039.pdf. Avattu 3.5.2018.
- Euroopan komissio (2017b): *Report on the consultation on Resilience as a strategic priority of the external action of the European Union*. Joint Communication to the European Parliament and the Council. SWD(2017) 227 final}, Brussels, 7.6.2017. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017SC0226&from=EN>. Avattu 3.5.2018.
- EUIE (2016a): *Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy*. Brussels, European External Action Service.
- EUIE (2016b): *Jaettu näkemys, yhteinen toiminta: vahvempi Eurooppa. Euroopan unionin ulko- ja turvallisuuspoliittinen globaalistrategia*. Bryssel: Euroopan ulkosuhdehallinto.
- Facebook (2017): "Hard Questions: Russian ads delivered to Congress." 2 October 2017. <https://newsroom.fb.com/news/2017/10/hard-questions-russian-ads-delivered-to-congress>. Avattu 3.5.2018.
- Fahy, D. (2016): "Defining Objectivity, False Balance, and Advocacy in News Coverage of Climate Change." *Oxford Research Encyclopedia*, 2016. <http://climatescience.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228620.001.0001/acrefore-9780190228620-e-345>. Avattu 3.5.2018.
- Ferguson, N. (2017a): *The Square and the Tower: Networks, hierarchies and the struggle for global power*. UK: Allen Lane.
- Ferguson, N. (2017b): "The False Prophecy of Hyperconnection: How to survive the networked age." *Foreign Affairs*, September/October 2017. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2017-08-15/false-prophecy-hyperconnection>. Avattu 3.5.2018.
- Fjäder, C. (2014): "The nation-state, national security and resilience in the age of globalization." *Resilience: International Policies, Practices and Discourses*, 2(2): 114–129.
- Fjäder, C. (2018): "Interdependence as Dependence: Economic Security in the Age of Global Interconnectedness", teoksessa Wigell, M., Scholvin, S., & Aaltola, M. (eds.) (2018): *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century: The Revival of Economic Statecraft* (London: Routledge).
- Flynn, H. (2014): "The sinking of the Lusitania: medals as war propaganda". *The British Museum Blog*. <https://blog.britishmuseum.org/the-sinking-of-the-lusitania-medals-as-war-propaganda/>. Avattu 3.5.2018.
- Flynn, M. (2007): "Between subimperialism and globalization: a case study in the internationalization of Brazilian capital". *Latin American perspectives*, 34(6).
- Forsberg, T. (2016): "From Ostpolitik to 'Frostpolitik'? Merkel, Putin and German Foreign Policy Towards Russia". *International Affairs*, 92(1).
- Fridman, O. (2017): "Hybrid Warfare or Gibrinayaya Voyna?" *The RUSI Journal*, 162(1): 42–49.
- Fukuyama, F. (1992): *The End of History and the Last Man*. New York: Avon Books.
- Galeotti, M. (2016) "Hybrid, ambiguous, and non-linear? How new is Russia's 'new way of war'?" *Small Wars & Insurgencies* 27.

- Galeotti, M. (2017): "The Kremlin's Newest Hybrid Warfare Asset: Gangsters", *Foreign Policy*, <http://foreignpolicy.com/2017/06/12/how-the-world-of-spies-became-a-gangsters-paradise-russia-cyberattack-hack/>. Avattu 3.5.2018.
- Giles, K. (2016): *Russia's "New" Tools for Confronting the West: Continuity and Innovation in Moscow's Exercise of Power*. Chatham House Research Paper.
- GLOBSEC Policy Institute (2016): *Central Europe under the Fire of Propaganda: Public Opinion Poll Analysis in the Czech Republic, Hungary and Slovakia*. Bratislava: GLOBSEC Policy Institute.
- Gordon, G. & Stone, P. (2017): "Russian propaganda engaged U.S. vets, troops on Twitter and Facebook, study finds", *McClatchy*, 9.10.2017. <http://www.mcclatchydc.com/news/nation-world/national/article177744986.html>. Avattu 3.5.2018.
- Greenberg, A. (2017): "The NSA confirms it: Russia hacked French election 'infrastructure'." *Wired*, 5.9.2017. <https://www.wired.com/2017/05/nsa-director-confirms-russia-hacked-french-election-infrastructure/>. Avattu 3.5.2018.
- Greiling Keane, A. (2016): "Sanctions: Financial Warfare". *Bloomberg*, 5 July.
- Grimes, D. R. (2016): "Impartial journalism is laudable, but false balance is dangerous". *The Guardian*, 8.11.2016. <https://www.theguardian.com/science/blog/2016/nov/08/impartial-journalism-is-laudable-but-false-balance-is-dangerous>. Avattu 3.5.2018.
- Guardian (2017): "Hackers have targeted election campaign of Macron, says cyber firm." 25 April 2017. <https://www.theguardian.com/world/2017/apr/25/hackers-have-targeted-election-campaign-of-macron-says-cyber-firm>. Avattu 3.5.2018.
- Groll, E. (2017): "Global Re-Thinkers: Alice Marwick and Philip N. Howard for pioneering the social science of fake news". *Foreign Policy*, 4.12.2017. <https://gt.foreignpolicy.com/2017/profile/alice-marwick-and-philip-n-howard?6898d060ba>. Avattu 3.5.2018.
- Hamilton, D. S. (toim.) (2016): *Forward Resilience: Protecting Society in an Interconnecting World*. Washington, DC: Center for Transatlantic Relations.
- Hiltunen, E. (2014): "Supo: Ulkoministeriö joutui kaksi kertaa vakoilun kohteeksi". *YLE*, 2.7.2014. <https://yle.fi/uutiset/3-7332824>. Avattu 3.5.2018.
- Hoffman, F. G. (2007): *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington: Potomac Institute of Policy Studies.
- Holslag, J. (2016): "Geoeconomics in a Globalized World: The Case of China's Export Policy", *Asia Europe Journal*, 14.
- Howard, P. (2017): "Social Media, News and Political Information during the US Election: Was Polarizing Content Concentrated in Swing States?". *Oxford Internet Institute*, 28.9.2017. <https://www.oii.ox.ac.uk/blog/social-media-news-and-political-information-during-the-us-election-was-polarizing-content-concentrated-in-swing-states/>. Avattu 3.5.2018.
- Huntington, S.P. (1993): "Why international primacy matters." *International Security*, 17(4).
- Hyvönen, A.-E. & Juntunen, T. (2016): "Sopeutuva yhteiskunta ja resilienssi: turvallisuuspoliittinen analyysi". *Politiikka*, 58(3): 206–223.
- Ikäheimo, H.-P. (2017a): "Algoritmidemokratiaa: Kuinka teknologinen murros toi totuudenjälkeisen a&n". *Sitra työpaperi*, 10.2.2017. <https://www.sitra.fi/artikkelit/algoritmidemokratiaa-kuinka-teknologinen-murros-toi-totuuden-&lkeisen-a&n/>. Avattu 3.5.2018.
- Ikäheimo, H.-P. (2017b): "Humpuuki vs. asiantuntit&tieto - miksi tiedon portinvartijoiden auktoriteetti murenee?". https://www.sitra.fi/blogit/miksi_tiedon_portinvartijoiden_auktoiteetti_murenee/. Avattu 3.5.2018.
- Izumikawa, Y. (2013): "To Coerce or Reward? Theorizing Wedge Strategies in Alliance Politics". *Security Studies* 22(3).
- Jantunen, S. (2015): *Infosota*. Otava.
- Joseph, J. (2013a): "Resilience as embedded neoliberalism; a governmentality approach." *Resilience: International Policies, Practices and Discourses*, 1(1): 38–52.
- Joseph, J. (2013b): "Resilience in UK and French security strategy: An Anglo-Saxon bias?" *Politics*, 33(4): 253–264.
- Juntunen, T. (2014): *Kohti varautumisen ja selviytymisen kulttuuria? Kriittisiä näkökulmia resilienssiin*. SPEK puheenvuoroja 2. Helsinki: Suomen pelastusalan keskusjärjestö.
- Juntunen, T. & Hyvönen, A.-E. (2014): "Resilience, security and the politics of processes." *Resilience: International Policies, Practices and Discourses*, 2(3): 195–209.
- Kaldor, M. (1999): *New and Old Wars: Organized Violence in a Global Era*. Cambridge, Polity Press.

- Kaczmarek, M. (2017): "Non-western Visions of Regionalism: China's New Silk Road and Russia's Eurasian Economic Union". *International Affairs*, 93(6).
- Kaufmann, M. (2013): "Emergent self-organisation in emergencies: resilience rationales in interconnected societies." *International Policies, Practices and Discourses*, 1(1): 53–68.
- Khan, S. (2017): "Emmanuel Macron labelled 'psychopath who hates France' in Russian media." *Independent*, 8 May 2017. <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/russian-media-emmanuel-macron-french-president-general-election-2017-gay-psychopath-hates-france-a7723531.html>. Avattu 3.5.2018.
- Khanna, P. (2016a): *Connectography: Mapping the Global Network Revolution*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Khanna, P. (2016b): "The Era of Infrastructure Alliances", teoksessa Leonard, M. *Connectivity Wars: Why Migration, Finance and Trade Are the Geo-Economic Battlegrounds of the Future*. London: European Council on Foreign Relations.
- Korvela, P.-E. (2016): "Olemme aina eläneet faktojen jälkeistä aikaa." *Politiikasta.fi*, 10.11.2016. <http://politiikasta.fi/elaneet-faktojen-&lkeista-aikaa/>. Avattu 3.5.2018.
- Korvela, P.-E. & Vuorelma, J. (toim) (2017): *Puhun niin totta kuin osaan: Poliittikka faktojen jälkeen*. Jyväskylä: Docendo.
- Kosoff, M. (2017): "How Russia Secretly Orchestrated Dozens of U.S. Protests." *Vanity Fair*, 30.10.2017. <https://www.vanityfair.com/news/2017/10/how-russia-secretly-orchestrated-dozens-of-us-protests>. Avattu 3.5.2018.
- Kowalewski, A. (2017): "Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War." *Georgetown Security Studies Review*, Feb 01, 2017. <http://georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/>. Avattu 3.5.2018.
- Kragh, M. & Åsberg, S. (2017): "Russia's Strategy for Influence through Public Diplomacy and Active Measures: The Swedish Case". *The Journal of Strategic Studies* 40 (6).
- Krugman, P.R., Obstfeld, M. & Melitz, M.J. (2015): *International Economics: Theory and Policy*. Essex: Pearson Education Limited.
- LaFrance, A. (2016): "The Age of Entanglement." *The Atlantic*, 8.8.2016. <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2016/08/entanglement/494930/>. Avattu 3.5.2018.
- Levinson, P. (2017): *Fake News in Real Context*. New York: Connected Editions.
- Lichtblau, E. (2016): "Trump Camp Refuses to Close Door on Campaign Pledge to 'Lock Her Up'". *The New York Times*, 12.11.2016. <https://www.nytimes.com/2016/11/13/us/politics/trump-clinton-&il.html>. Avattu 3.5.2018.
- Linz, J.J. & Stepan, A. (1996): *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Luttwak, E. (1990): "From Geopolitics to Geoeconomics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce." *National Interest*, 20: 17–23.
- Lynch, M. (2016): *The Internet of Us: Knowing More and Understanding Less in the Age of Big Data*. New York: Liverlight.
- MacFarquhar, N. (2016): "A Powerful Russian Weapon: The Spread of False Stories". *The New York Times*, 28.8.2016. <https://www.nytimes.com/2016/08/29/world/europe/russia-sweden-disinformation.html>. Avattu 3.5.2018.
- Madrigal, A. (2017): "What Facebook Did to American Democracy". *The Atlantic*, 12.10.2017. <https://www.theatlantic.com/technology/archive/2017/10/what-facebook-did/542502/>. Avattu 3.5.2018.
- Mance, H. (2016): "Britain has had enough of experts, says Gove". *The Financial Times*, 3.6.2016. <https://www.ft.com/content/3be49734-29cb-11e6-83e4-abc22d5d108c>. Avattu 3.5.2018.
- Mandelbaum, M. (2002): *The Ideas that Conquered the World: Peace, Democracy and Prosperity in the Twenty-First Century*. New York: Public Affairs.
- Mansoor, P. (2012): "Introduction: Hybrid Warfare in History". Teoksessa Murray & Mansoor (2012).
- Martikainen, T., Pynnöniemi, K., Saari, S. & Ulkopoliittisen instituutin työryhmä (2016): *Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 34/2016. https://storage.googleapis.com/upi-live/2017/01/loppuraportti_venajan_muuttuva_rooli.pdf. Avattu 3.5.2018.
- Masters, J. (2017): "Fears of Russian meddling as France prepares to go to the polls". *CNN*, April 28, 2017. <https://edition.cnn.com/2017/04/28/europe/french-election-russia/index.html>. Avattu 3.5.2018.
- Mattlin, M. & Wigell, M. (2016): "Geoeconomics in the Context of Restive Regional Powers." *Asia Europe Journal*, 14(2).

- McCuen J. J. (2008): "Hybrid Wars". *Military Review*, 88(2)
- McDonald, D. A. (ed.) (2009): *Electric Capitalism, Recolonising Africa on the Power Grid*. Cape Town: HSRC Press.
- Meister, S. (2016): "The 'Lisa case': Germany as a target of Russian disinformation." *NATO Review Magazine*. <https://www.nato.int/docu/review/2016/Also-in-2016/lisa-case-germany-target-russian-disinformation/EN/index.htm>. Avattu 3.5.2018.
- Methmann, C. & Oels, A. (2015): "From 'fearing' to 'empowering' climate refugees: Governing climate induced migration in the name of resilience." *Security Dialogue*, 46(1): 51–68.
- Meyer, H., Matlac, C. & Nicola, S. (2017): "How the Kremlin's Disinformation Machine Is Targeting Europe." *Bloomberg News*, 16.12.2017. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-02-16/how-the-kremlin-s-disinformation-machine-is-targeting-europe>. Avattu 3.5.2018.
- MTS (2017): *Suomalaisten mielipiteitä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta, maanpuolustuksesta ja turvallisuudesta*. MTS Tiedotteita ja katsauksia 1/2017. Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunta. https://www.defmin.fi/files/4060/Suomalaisten_mielipiteita_ulko-ja_turvallisuuspolitiikasta_maanpuolustuksesta_ja_turvallisuudesta_marraskuu_2017.pdf. Avattu 3.5.2018.
- Murray, W. & Mansoor, P. (eds.) (2012): *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*. New York: Cambridge University Press.
- Mälksoo, M. (2016): "From the ESS to the EU Global Strategy: external policy, internal purpose". *Contemporary Security Policy*, 37(3): 374–388.
- NATO (2014): Wales Summit Declaration. Press Release 120, 5 September 2014.
- Nechepurenko, I. & Smalejan, A. (2016): "Russia Dismisses German Warnings About Exploiting Teen Rape Claim", *The New York Times*, 28.1.2016. <https://www.nytimes.com/2016/01/29/world/europe/russia-dismisses-german-claims-of-exploiting-teen-rape-case.html>. Avattu 3.5.2018.
- Nichols, T. (2017): *The Death of Expertise*. Oxford: Oxford University Press
- Nicolini, M. & Janda, J. (2016): "'In the Area or Out of Business: Building Resilience to Hybrid Attacks.'" *The Polish Quarterly of International Affairs*, 25(1): 77–87.
- Nimmo, B. (2015): "Anatomy of an Info-War: How Russia's propaganda machine works, and how to counter it." *stopfake.org*, 19.5.2015. <https://www.stopfake.org/en/anatomy-of-an-info-war-how-russia-s-propaganda-machine-works-and-how-to-counter-it/>. Avattu 3.5.2018.
- Nimmo, B. (2018): "Russia's Full Spectrum Propaganda". *The Atlantic Council*, 23.1.2018. <https://medium.com/dfrlab/russias-full-spectrum-propaganda-9436a246e970>. Avattu 3.5.2018.
- Norris, P. (2008): *Driving Democracy: Do Power Sharing Institutions Work?* Cambridge: Cambridge University Press.
- North Atlantic Treaty Organization (NATO) (2016): "Commitment to enhance resilience", Press Release 118, 8.7.2016. http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm. Avattu 3.5.2018.
- Nye, J.S. (2018): "How Sharp Power Threatens Soft Power." *Foreign Affairs*, January 24, 2018. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-01-24/how-sharp-power-threatens-soft-power>. Avattu 3.5.2018.
- OECD (2017): "Trust in Government." <http://www.oecd.org/gov/trust-in-government.htm>. Avattu 3.5.2018.
- Pesu, M. (2017): *Koskiveneellä kohti valtaviiraa: Suomen puolustuspolitiikka kylmän sodan lopusta 2010-luvun kiristyneeseen turvallisuusympäristöön*. Helsinki: Puolustusministeriö. https://www.defmin.fi/files/3776/01_17_Pesu_Koskiveneella_kohti_valtavirtaa_V2.pdf. Avattu 3.5.2018.
- Pilkington, E. (2014): "Guardian and Washington Post win Pulitzer prize for NSA revelations". *The Guardian*, 14 April 2014. <https://www.theguardian.com/media/2014/apr/14/guardian-washington-post-pulitzer-nsa-revelations>. Avattu 3.5.2018.
- Polyakova, A., Laruelle, M., Meister, S. & Barnett, N. (2016): *The Kremlin's Trojan Horses: Russian Influence in France, Germany, and the United Kingdom*. Washington, DC: Atlantic Council.
- Przeworski, A. (1992): "The Games of Transition". Teoksessa Scott Mainwaring, Guillermo O'Donnell & J. Samuel Valenzuela, eds., *Issues in Democratic Consolidation: The New South American Democracies in Comparative Perspective*. South Bend: University of Notre Dame Press.

- Pynnöniemi, K. & Kari, M.J. (2016): ”Uusi informaatioturvallisuuden doktriini: Venäjä tehostaa piiritetyn kyberlinnakkeen vartiointia.” *FIIA Comment* 29. Ulkopoliittinen instituutti. <https://www.fia.fi/julkaisu/uusi-informaatioturvallisuuden-doktriini>. Avattu 3.5.2018.
- Pynnöniemi, K. & Rácz, A. (eds.) (2016): *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine*. FIIA Report 45. <https://www.fia.fi/julkaisu/fog-of-falsehood>. Avattu 3.5.2018.
- Pörsti, J. (2017): *Propagandan lumo*. Helsinki: Teos.
- Rabin-Havt, A. & Media Matters (2016): *Lies, Incorporated: The world of post-truth politics*. New York: Anchor Books.
- Rácz, A. (2015): ”Russia’s Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy’s Ability to Resist.” *FIIA Report* 32. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs.
- Raik, K. & Saari S. (2016): ”Key Actors in the EU’s Eastern Neighbourhood: Competing Perspectives on Geostrategic Tensions”. *FIIA Report* No. 47. Helsinki: The Finnish Institute of International Affairs.
- Raitasalo, J. (2015): ”Hybrid Warfare: Where’s the Beef.” <https://warontherocks.com/2015/04/hybrid-warfare-wheres-the-beef/>. Avattu 3.5.2018.
- Raitasalo, J. (2017): ”Getting a Grip on the So-Called ‘Hybrid Warfare’.” *ASPJ Africa & Francophonie*, 8(3).
- Ramo, J. C. (2016): *The Seventh Sense: Power, Fortune, and Survival in the Age of Networks*. New York: Little, Brown and Company.
- Raik, K. (2017): ”EU panostaa nykyään Ukrainan resilienssiin.” *Kaleva*, 23.6.2017. <<http://www.kaleva.fi/mielipide/vieras/eu-panostaa-nykyaan-ukrainan-resilienssiin/763507/>. Avattu 3.5.2018.
- Renz, B. (2016): ”Russia and ‘Hybrid Warfare’”. *Contemporary Politics*, 22(3).
- Rettman, A. (2017): ”Macron’s party raises alarm on Russian hackers.” *EUObserver*, 13. FEB 2017. <https://euobserver.com/foreign/136881>. Avattu 3.5.2018.
- Reuters (2017): ”Germany challenges Russia over cyberattacks.” 4 May 2017. <http://www.reuters.com/article/us-germany-security-cyber-russia/germany-challenges-russia-over-alleged-cyberattacks-idUSKBN1801CA>. Avattu 3.5.2018.
- Richey, M. (2017): ”Contemporary Russian Revisionism: Understanding the Kremlin’s Hybrid Warfare and the Strategic and Tactical Deployment of Disinformation”. *Asia Europe Journal* 16 (1).
- Rosecrance, R. & Lo, C.-C. (1996): ”Balancing, Stability, and War: The Mysterious Case of the Napoleonic International System.” *International Studies Quarterly*, 40(4).
- Roth, A. & McAuley, J. (2017): ”Russian media leap on French presidential candidate with rumors and innuendo.” *The Washington Post*, February 6, 2017. https://www.washingtonpost.com/world/europe/russian-media-leap-on-french-presidential-candidate-with-rumors-and-innuendo/2017/02/06/d123676a-ec7d-11e6-a100-fdaaf400369a_story.html?utm_term=.d6c8ea2aa280. Avattu 3.5.2018.
- Salonius-Pasternak, C. (2017): ”Tehokas vastalääke: Neljä tekijää vahvistaa suomen kykyä vastustaa hybridikampanjoita”. *FIIA Comment*, 19/2017. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti. http://www.fia.fi/assets/publications/Comment19_Suomi.pdf. Avattu 3.5.2018.
- Schaub Jr., G., Murphy, M. & Hoffman, F. G. (2017): ”Hybrid Maritime Warfare: Building Baltic Resilience”, *The RUSI Journal*, 162(1): 32-40.
- Schiefer, B. & Schwartz, A. (2017): *Overload: Finding the truth in today’s deluge of news*. New York: Center for Strategic & International Studies.
- Schmidt-Felzmann, A. (2016): ”It’s never ‘just business’.” *Global Affairs*, 2(2).
- Scholvin, S. & Wigell, M. (2018): ”Power Politics by Economic Means: Geo-economics as an Analytical Approach and Foreign Policy Practice.” *Comparative Strategy*. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01495933.2018.1419729?tokenDomain=eprints&tokenAccess=RQfxNZeAeYlabdC8WsBK&forwardService=showFullText&lipi=urn%3AAl-i%3Apage%3Ad_flagship3_feed%3B-dI53%2Bt9aQuG0H1Qtjr07jA%3D%3D&doi=10.1080%2F01495933.2018.1419729&doi=10.1080%2F01495933.2018.1419729&journalCode=ucst20. Avattu 3.5.2018.
- Schroefl, J. & Kaufman, S. J. (2014): ”Hybrid Actors, Tactical Variety: Rethinking Asymmetric and Hybrid War.” *Studies in Conflict & Terrorism*, 37(10): 862-880.
- Schwartz, J. (2018): ”Breitbart’s readership plunges.” *Politico*, 20.3.2018. <https://www.politico.com/story/2018/03/20/breitbart-readership-plunge-steve-bannon-474801>. Avattu 3.5.2018.
- Schweller, R. (2006): *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton: Princeton University Press.

- Selchow, S. (2016): "The construction of 'European Security' in The European Union in a changing global environment: a systematic analysis." *European Security*, 25(3): 281-303.
- Seetharaman, D. (2017): "Russian-Backed Facebook Accounts Staged Events Around Divisive Issues", *The Wall Street Journal*, 30.10.2017. <https://www.wsj.com/articles/russian-backed-facebook-accounts-organized-events-on-all-sides-of-polarizing-issues-1509355801>. Avattu 3.5.2018.
- Spiegel (2016): "Russia's Propaganda Campaign Against Germany." 5 February 2016. <http://www.spiegel.de/international/europe/putin-wages-hybrid-war-on-germany-and-west-a-1075483.html>. Avattu 3.5.2018.
- Spiegel (2017): "Is Moscow Planning Something?" 7 September 2017. <http://www.spiegel.de/international/germany/how-germany-is-preparing-for-russian-election-meddling-a-1166461.html>. Avattu 3.5.2018.
- Stark, A. & Taylor, M. (2014): "Citizen participation, community resilience and crisis-management policy." *Australian Journal of Political Science*, 49(2): 300-3015.
- Stelzenmüller, C. (2017): "The impact of Russian interference on Germany's 2017 elections." *Brookings*, June 28, 2017. <https://www.brookings.edu/testimonies/the-impact-of-russian-interference-on-germanys-2017-elections/>. Avattu 3.5.2018.
- Streitfeld, D. (2017): "Tech giants, once seen as saviors, now viewed as threats". *The New York Times*, 12.10.2017. <https://mobile.nytimes.com/2017/10/12/technology/tech-giants-threats.html?referer=https%3A%2F%2Ft.co%2FDgqHPgsDJD>. Avattu 3.5.2018.
- Sunstein, C. R. (2017): *#Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton: Princeton University Press.
- Surana, K. (2016): "The EU Moves to Counter Russian Disinformation Campaign." *Foreign Policy*, 23.11.2016. <http://foreignpolicy.com/2016/11/23/the-eu-moves-to-counter-russian-disinformation-campaign-populism/#>. Avattu 3.5.2018.
- Szabo, S. (2015): *Germany, Russia, and the Rise of Geo-Economics*. London: Bloomsbury.
- The Atlantic (2016): "Trust in Government is collapsing around the world." 1 July 2016. <https://www.theatlantic.com/international/archive/2016/07/trust-institutions-trump-brexite/489554/>. Avattu 3.5.2018.
- The Media Insight Project (2016): "A New Understanding: What Makes People Trust and Rely on News." April 2016. <http://www.mediainsight.org/PDFs/Trust/TrustFinal.pdf>. Avattu 3.5.2018.
- The Washington Post (2017): "U.S. Threatens Countries with Loss of Aid over U.N. Vote on Jerusalem", 20 December 2017.
- ThreatConnect (2016): "Shiny Object Guccifer 2.0 and the DNC Breach." 29 June 2016. <https://www.threatconnect.com/blog/guccifer-2-0-dnc-breach/>. Avattu 3.5.2018.
- Tierney, K. (2015): "Resilience and the Neoliberal Project: Discourses, Critiques, Practices - And Katrina." *American Behavioral Scientist*, 59(10): 1327-1342.
- TS-STT (2014): "Soini: Suomi ei sorra lapsia kansalaisuuden perusteella". 16.11.2014. <http://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/700878/Soini+Suomi+ei+sorra+lapsia+-kansalaisuuden+perusteella>. Avattu 3.5.2018.
- Tucci, N. (2016): "The Making of the EU Global Strategy." *Contemporary Security Policy*, 37(3): 461-472.
- Turksen, U. (2014): "Euro-vision of Energy Trade with Russia: Current Problems and Future Prospects for EU Solidarity in Energy Trade." *Oil, Gas & Energy Law Intelligence*, 4.
- Uusipaavalniemi, S. & Puustola, J.-A. (2016): *Hybriduhat ja yhteiskunnan varautuminen*. Puolustusvoimien tutkimuslaitos, Tutkimuskatsaus 04 - 2016.
- Valtioneuvosto (2016): *Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko*. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja, 7/2016, Valtioneuvoston kanslia, Helsinki
- Van Puyvelde, D. (2015): "Hybrid War - Does it Even Exist?" *NATO Review*, <https://www.nato.int/docu/review/2015/Also-in-2015/hybrid-modern-future-warfare-russia-ukraine/EN/index.htm>. Avattu 3.5.2018.
- Vihavainen, T., Manninen, O., Žuravljov, S. & Rentola, K. (2017): *Varjo Suomen yllä - Stalinin salaiset kansiot*. Docendo.
- Vihma, A. & Turksen, U. (2015): "The Geoeconomics of the South Stream Pipeline Project." *The Journal of International Affairs*, 69(1).
- Vihma, A. & Wigell, M. (2016): "Unclear and Present Danger: Russia's Geoeconomics and the Nord Stream II Pipeline." *Global Affairs*, 2(4).
- Virto, S. & Branders, M. (2016): "Legitimate Security? Understanding the Contingencies of Security and Deliberation." *The British Journal of Criminology*, 56(6): 1146-1164.

- VNK (2017): ”Eurooppalainen hybridiuhkien osaamiskeskus perustettiin Helsinkiin.” *Valtioneuvoston viestintäosasto*, tiedote 159/2017. http://valtioneuvosto.fi/en/article/-/asset_publisher/10616/eurooppalainen-hybridiuhkien-osaamiskeskus-perustettiin-helsinkiin?_101_INSTANCE_3qmUeJgIxZEK_languageId=fi_FI. Avattu 3.5.2018.
- Walker, C. & Ludwig, J. (2017) (eds.): *Sharp power: Rising authoritarian influence*. National Endowment for Democracy. December 5, 2017. <https://www.ned.org/sharp-power-rising-authoritarian-influence-forum-report/>. Avattu 3.5.2018.
- Wagner, W. & Anholt, R. (2016): ”Resilience as the EU Global Strategy’s new leitmotif: pragmatic, problematic or promising.” *Contemporary Security Policy*, 37(3): 414–430.
- Weitz, R. (2016): ”The Russian Hybrid Threat Revisited”, *Diplomaatia*, 149/150, <https://www.diplomaatia.ee/en/article/the-russian-hybrid-threat-revisited/>. Avattu 3.5.2018.
- White House (2017): *National Security Strategy of the United States of America*. The White House, December 2018. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2017/12/2017.pdf>. Avattu 3.5.2018.
- Wigell, M. (2008): ”Mapping ‘Hybrid Regimes’: Regime Types and Concepts in Comparative Politics”. *Democratization*, 15(2): 230–250.
- Wigell, M. & Vihma, A. (2016): ”Geoeconomics versus Geopolitics: The Case of Russia’s Geostrategy and Its Effects on the EU”. *International Affairs* 92(3).
- Wigell, M. & Landivar A.S. (tulossa): ”China’s Economic Statecraft in Latin America: Geostrategic Implications for the United States”, teoksessa Mikael Wigell, Sören Scholvin & Mika Aaltola, eds. *Geo-economics and Power Politics in the 21st Century: The Revival of Economic Statecraft*. London: Routledge.
- Wright, T. (2017): *All Measures Short of War: The Contest for the 21st Century and the Future of American Power*. New Haven: Yale University Press.
- Zeit (2017): ”Cyberattack and the Fancy Bear.” 12 May 2017. <http://www.zeit.de/digital/2017-05/cyberattack-bundestag-angela-merkel-fancy-bear-hacker-russia>. Avattu 3.5.2018.
- Yu, L. (2015): ”China’s Strategic Partnership with Latin America: A Fulcrum in China’s Rise”. *International Affairs*, 91(5).

KIRJOITTAJAT

YTT, dosentti Mika Aaltola toimii ohjelmajohtajana Ulkopoliittisen instituutin Globaali turvallisuus-tutkimusohjelmassa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat suurvaltapolitiikka ja Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka.

YTM Tapio Juntunen on tutkija Tampereen yliopiston johtamiskorkeakoulussa. Hänen tutkimusintresseihin kuuluvat muun muassa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka, ydinaseriisuntapolitiikka sekä resilienssipolitiikka.

YTT Harri Mikkola toimii vanhempana tutkijana Ulkopoliittisessa instituutissa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat turvallisuus- ja puolustuspolitiikan, kansallisen huoltovarmuuden ja resilienssipolitiikan sekä arktisen alueen kysymykset.

VTT, dosentti Antto Vihma on Ulkopoliittisessa instituutissa työskentelevä kansainvälisen politiikan tutkija. Hän on erikoistunut monikansallisiin YK-neuvotteluihin sekä valtioiden strategiseen ulkopoliittiseen vaikuttamiseen.

PhD, dosentti Mikael Wigell toimii vanhempana tutkijana Ulkopoliittisessa instituutissa. Hänen tutkimusintresseihinsä kuuluvat suuvaltastrategiset ja kansainvälisen poliittisen talouden kysymykset.

SARJAN AIEMMAT JULKAISUT

- Mika Aaltola, Charly Saloniemi-Pasternak, Juha Käpylä and Ville Sinkkonen (eds.)**
Between change and continuity: Making Sense of America's Evolving Global Engagement
FIIA Report 54 (2018)
- Marco Siddi (ed.)**
EU member states and Russia: national and European debates in an evolving international environment
FIIA Report 53 (2018)
- Elina Sinkkonen (ed.)**
The North Korean Conundrum: International responses and future challenges
FIIA Report 52 (2017)
- Mika Aaltola and Bart Gaens (eds.)**
Managing Unpredictability
Transatlantic relations in the Trump era
FIIA Report 51 (2017)
- Tuomas Iso-Markku, Juha Jokela, Kristi Raik, Teija Tiilikainen, and Eeva Innola (eds.)**
The EU's Choice
Perspectives on deepening and differentiation
FIIA Report 50 (2017)
- Mika Aaltola, Christian Fjäder, Eeva Innola, Juha Käpylä, Harri Mikkola**
Huoltovarmuus muutoksessa:
Kansallisen varautumisen haasteet kansainvälisessä toimintaympäristössä
FIIA Report 49 (2016)
- Juha Pyykönen**
Nordic Partners of NATO:
How similar are Finland and Sweden within NATO cooperation?
FIIA Report 48 (2016)
- Kristi Raik & Sinikukka Saari (eds.)**
Key Actors in the EU's Eastern Neighbourhood: Competing perspectives on geostrategic tensions
FIIA Report 47 (2016)
- Toivo Martikainen, Katri Pynnöniemi, Sinikukka Saari & Ulkopoliittisen instituutin työryhmä**
Venäjän muuttuva rooli Suomen lähialueilla:
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan raportti
- Mika Aaltola & Anna Kronlund (eds.)**
After Rebalance: Visions for the future of US foreign policy and global role beyond 2016
FIIA Report 46 (2016)
- Katri Pynnöniemi & András Rácz (eds.)**
Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine
FIIA Report 45 (2016)
- Niklas Helwig (ed.)**
Europe's New Political Engine:
Germany's role in the EU's foreign and security policy
FIIA Report 44 (2016)
- András Rácz**
Russia's Hybrid War in Ukraine:
Breaking the Enemy's Ability to Resist
FIIA Report 43 (2015)
- Katri Pynnöniemi, James Mashiri**
Venäjän sotilasdoktriinit vertailussa:
Nykyinen versio viritettiin kriisiajan taajuudelle
FIIA Report 42 (2015)
- Andrei Yeliseyev**
Keeping the door ajar:
Local border traffic regimes on the EU's eastern borders
FIIA Report 41 (2014)
- Mika Aaltola, Juha Käpylä, Harri Mikkola, Timo Behr**
Towards the Geopolitics of Flows:
Implications for Finland
FIIA Report 40 (2014)
- Juha Jokela, Markku Kotilainen, Teija Tiilikainen, Vesa Vihriälä**
EU:n suunta: Kuinka tiivis liitto?
FIIA Report 39 (2014)
- Juha Jokela (ed.)**
Multi-speed Europe?
Differentiated integration in the external relations of the European Union
FIIA Report 38 (2013)
- Sean Roberts**
Russia as an international actor:
The view from Europe and the US
FIIA Report 37 (2013)

Rosa Balfour, Kristi Raik

Equipping the European Union for the 21st century: National diplomacies, the European External Action Service and the making of EU foreign policy
FIIA Report 36 (2013)

Katri Pynnöniemi (ed.)

Russian critical infrastructures:
Vulnerabilities and policies
FIIA Report 35 (2012)

Tanja Tamminen (ed.)

Strengthening the EU's peace mediation capacities: Leveraging for peace through new ideas and thinking
FIIA Report 34 (2012)

Harri Mikkola, Jukka Anteroinen, Ville Lauttamäki (eds.)

Uhka vai mahdollisuus?
Suomi ja Euroopan puolustus- ja turvallisuusmarkkinoiden muutos
FIIA Report 33 (2012)

Touko Piiparinen & Ville Brummer (eds.)

Global networks of mediation:
Prospects and avenues for Finland as a peacemaker
FIIA Report 32 (2012)

Mia Pihlajamäki & Nina Tynkkynen (eds.)

Governing the blue-green Baltic Sea: Societal challenges of marine eutrophication prevention
FIIA Report 31 (2011)

Arkady Moshes & Matti Nojonen (eds.)

Russia - China relations:
Current state, alternative futures, and implications for the West
FIIA Report 30 (2011)

Teija Tiilikainen & Kaisa Korhonen (eds.)

Norden - Making a Difference?
Possibilities for enhanced Nordic cooperation in international affairs
FIIA Report 29 (2011)

Timo Behr (ed.)

Hard Choices:
The EU's options in a changing Middle East
FIIA Report 28 (2011)

Jyrki Kallio

Tradition in Chinese politics:
The Party-state's reinvention of the past and the critical response from public intellectuals
FIIA Report 27 (2011)

Steven Parham

Controlling borderlands?
New perspectives on state peripheries in southern Central Asia and northern Afghanistan
FIIA Report 26 (2010)

Mari Luomi

Managing Blue Gold:
New Perspectives on Water Security in the Levantine Middle East
FIIA Report 25 (2010)

Tapani Paavonen

A New World Economic Order:
Overhauling the Global Economic Governance as a Result of the Financial Crisis, 2008-2009
FIIA Report 24 (2010)

Toby Archer, Timo Behr, Tuulia Nieminen (eds)

Why the EU fails
- Learning from past experiences to succeed better next time
FIIA Report 23 (2010)

Louise Wiuff Moe

Addressing state fragility in Africa:
A need to challenge the established 'wisdom'?
FIIA Report 22 (2010)

Tarja Cronberg

Nuclear-Free Security:
Refocusing Nuclear Disarmament and the Review of the Nuclear Non-Proliferation Treaty
FIIA Report 21 (2010)

Kristian Kurki (ed.)

The Great Regression?
Financial Crisis in an Age of Global Interdependence
FIIA Report 20 (2009)

Anna Korppoo & Alex Luta (ed.)

Towards a new climate regime?
Views of China, India, Japan, Russia and the United States on the road to Copenhagen
FIIA Report 19 (2009)

Minna-Mari Salminen & Arkady Moshes

Practise what you preach
- The prospects for visa freedom in Russia-EU relations
FIIA Report 18 (2009)

Charly Saloniemi-Pasternak (ed.)

From Protecting Some to Securing many:
Nato's Journey from a Military Alliance to a Security Manager
FIIA report 17 (2007)

Toby Archer & Tihomir Popovic

The Trans-Saharan Counter-Terrorism Initiative:
The us War on Terrorism in Northwest Africa
FIIA Report 16 (2007)

HYBRIDIVAIKUTTAMINEN JA DEMOKRATIAN RESILIENSSI

ULKOISEN HÄIRINNÄN MAHDOLLISUUDET JA TORJUNTAKYKY LIBERAALIEISSA DEMOKRATIOISSA

Kansainvälistä politiikkaa leimaa entistä enemmän valtioiden strateginen kilpailu. Kansainvälisten keskinäisriippuvuuksien lisääntyminen ei ole tarkoittanut jännitteiden loppua. Myös valtioiden ulkopoliittinen vaikuttaminen on muutoksessa. Hybridivaikuttamisesta on tullut viime vuosien keskeisimpiä turvallisuus- ja puolustuspolitiikan sekä julkisen keskustelun käsitteitä. Raportti analysoi eri hybridikäsitteiden osuvuutta ja arvioi niihin kohdistuvaa kritiikkiä.

Taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti avoimina toimijoina liberaalit demokratiat ovat alttiita hybridivaikuttamiselle. Hybriditaktikat hyödyntävät usein tarkoituksella liberaalien demokratioiden luontaisia haavoittuvuuksia. Raportti tutkii hybridivaikuttamisen mahdollisuuksia liberaaleissa demokratioissa ja arvioi valtioiden haavoittuvuutta hybridivaikuttamiselle. Raportti keskittyy kolmeen hybridivaikuttamisen muotoon: geoeconomiseen vaikuttamiseen, informaatiovaikuttamiseen ja vaalivaikuttamiseen.

Tietoisuus hybridivaikuttamisesta on kasvanut. Yksi mahdollinen keino suojautua vaikuttamiselta on resilienssin hyödyntäminen kansallisessa turvallisuustoiminnassa. Lopuksi raportissa analysoidaan kansallisen resilienssipolitiikan mahdollisuuksia hybridivaikuttamista vastaan. /